T A R T U R I I K L I K Ü L I K O O L
N S V L I I D U A J A L O O K A T E E D E R

H. A r u m ä e

Ajaloo-keeleteaduskonna
V kursuse üliõpilane

NÖUKOGUDE VENEMAA VÕITLUS USA KUI NÖUKOGUDEVASTASE INTERVENTSIOONI AKTIIVSE INNUSTAJA JA ORGANISEERIJA VASTU

Diplomitöö

TRÜ NSVL ajal.
kat. nr. 1187.

Tartu 1953

SISSEJUHATUS.

Nõukogude Liidu ja USA suhete pealiskaudsemgi vaatlus näitab kujukalt, et kaasaegne ameerika imperialistlike ringkondade Nõukogude Liidule teravalt vaenulik kurss pole mingil määral juhuslik ega uus joon USA välispoliitikas. Ameerika imperialistid on Nõukogude Vabariigi tekkimisest saadik selle verivaenlased, kes alati on teinud kõikvõimaliku nõukogude korra kukutamiseks või kahjustamiseks. Eriti kujukalt avaldub USA valitsevate ringkondade nõukogudevastane tegevus interventsiooni organiseerimisel, innustamisel ja läbiviimisel Nõukogudemaal välismaise sõjalise interventsiooni ja kodusõja ajajärgul aastail 1918-1920. Siinjuures julgevad ameerika monopolistide truud teenrid "ajaloolaste" nime all väita, nagu oleks USA valitsus välismaise sõjalise interventsiooni ajajärgul suhtunud heatahtlikult nõukogude võimusse ning püüdnud vene rahvast igati abistada. Samal ajal, kui teised Entente'i suurriigid - Inglismaa, Prantsusmaa, Itaalia ja Jaapan teostasid Nõukogude vabariigi vastu vaenulikku, interventsionistlikku poliitikat, olevat USA valitsus eesotsas "kõige demokraatlikuma" presidendi Wilsoniga esinenud Nõukogude Venemaa "tõelise sõbrana", kellele olevat olnud võõrad igasugused vaenuavaldused Nõukogude riigi suhtes. Säärane heatahtlik suhtumine tulenevat Ameerika kapitalismi "erandlikust" arenguteest. USA sulegangsterid väidavad jultunult, et ameerika kapital - see olevat "demokraatlik" ja "rahvalik" kapital, mis teenivat kogu ühiskonna huve. Selle

omapärase "demokraatliku kapitalismi" areng olevat toimunud "rahulikul" teel, ilma sisemiste vastuolude, ilma koloniaal-ekspansioonide ning vallutussõdadeta, kõnelemata mõne teise riigi siseasjadesse sekkumistest või interventsioonist.

Proletariaadi suured juhid V.I. Lenin ja J.V. Stalin oma teostes on lõpuni paljastanud ameerika imperialismi tõelise olemuse, ta parasiitliku, röövelliku ja verise iseloomu. Lenin ja Stalin näitavad, et USA on rahvusvahelise reaktsiooni kõige tugevam kants, revolutsioonilise ja rahvuslik-vabastusliku liikumise lämmataja kogu maailmas. Lenin ja Stalin oma teostes paljastavad USA imperialistide maailmavalitsemise kavatsused ja kõikide rahvaste orjastamispüüded. Koos USA jõudmisega imperialismi kui kapitalismi kõrgeimasse staadiumi alustasid ameerika imperialistid võitlust maailma ümberjagamise eest, USA monopolistide võimu kehtestamise plaane ei haudunud üksnes USA kitsamad imperialistlikud ringkonnad, vaid kõik Ameerika finantskapitali esindajad. Ameerika imperialismi eriti silmapaistvale agressiivsusele aitab kaasa kogu majandusliku ja poliitilise võimu koondumine üksikute USA finantsoligarhia "dünastiate" kätte.

Lenin ja Stalin näitavad, et Nõukogude Vabariik oma tekkimisest saadik on suurimaks takistuseks ookeanitaguste imperialistide maailmavalitsemise taotluste elluviimisel. Seepärast on USA imperialistide võitlus maailmavalitsemise eest lahutamatult seotud võitlusega Nõukogude riigi vastu, seepärast on ameerika imperialistid alati olnud Nõukogudemaa surmavaenlased. Lenin ja Stalin õpetavad, et imperialism on sotsialistliku revolutsiooni eelõhtu, kus kodanlus tugevdab reaktsiooni kogu rindel ja "... on valmis igasuguseks metsikuseks, elajalikku-

seks ja kuriteoks, et kaitsta hukkuvat kapitalistlikku orjust"[1]. Aktiivne osavõtt nõukogudevastasest interventsioonist on üheks alatumaks ja verisemaks kuriteoks USA imperialismi ajaloos. Ameerika imperialistid sekkusid aktiivselt Vene asjadesse juba enne Suurt Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni, püüdes ära hoida proletaarse revolutsiooni puhkemist. Vene kodanlik Ajutine Valitsus, teenides truult välisimperialiste, teostas hukatuslikku, vene rahva suhtes reeturlikku poliitikat. Seevastu on Nõukogude valitsus "... ainurahvalik ja ainurahvuslik selle sõna parimas mõttes, sest ta toob enesega kaasa mitte ainult töörahva vabanemise kapitalist, vaid ka kogu Venemaa vabanemise ülemaailmse imperialismi ikkest ja Venemaa muutumise asumaast iseseisvaks vabaks riigiks"[2]. Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon päästis Venemaa jäädavalt välismaiste imperialistide kiskjaküünte vahelt. Kogu maailma imperialistid ei saanud leppida Venemaa kui soodsa tooraineallika ja müügituru äralangemisega kapitalistlike riikide süsteemist. J.V. Stalin märgib: "Kas võis lääne imperialism leppida sellise võimsa toe kaotamisega Idas ja sellise rikkaliku jõudude ressursside reservuaari kaotamisega, nagu vana, tsaristlik, kodanlik Venemaa, proovile panemata kõiki oma jõude selleks. et tsarismi kaitsmiseks ja säilitamiseks vene revolutsiooni vastu elu ja surma peale võitlust pidada? Muidugi ei võinud"[3].

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon Venemaal murdis läbi ülemaailmse imperialismi rinde. "Selle läbimurdega algas

---

1 В.И. Ленин. Сочинения, т. 19, стр. 77.

2 J.V. Stalin. Teosed, 4. kd., lk. 278-279.

3 J.V. Stalin. Teosed, 6. kd., lk. 75-76.

pööre maailma ajaloos, mis viis otsesesse ohtu kogu rahvusvahelise imperialismi hoone tervikluse, muutes kardinaalselt võitlevate jõudude vahekorda Läänes Euroopa töölisklassi kasuks ... rahvusvaheline kodanlus, aimates surmaohtu, seadis endale järjekordseks ülesandeks vene läbimurde likvideerimise, koondades oma vabad jõud (reservid) Nõukogude Venemaa vastu ..."[1] Noore Nõukogude Vabariigi vastu tõusid kõik vana maailma reaktsioonilised jõud eesotsas USA imperialistidega. Algas ulatuslik nõukogudevastane interventsioon, mille põhieesmärgiks oli nõukogude võimu kukutamine, Venemaa tükeldamine ja muutmine välisimperialistide kolooniaks.

"... Oktoobrirevolutsioon algas kahe põhilise imperialistliku grupi - Inglise-Prantsuse ja Austria-Saksa grupi meeleheitliku võitluse ajajärgul, millal neil gruppidel, kes olid seotud omavahelise võitlusega elu ja surma peale, polnud ei aega ega ressursse pöörata tõsist tähelepanu võitlusele Oktoobrirevolutsiooni vastu"[2]. Hoolimata imperialistlike riikide omavahelisest sõjast teostasid mõlemad imperialistlikud grupid nõukogudevastast interventsioonipoliitikat. Saksa imperialistid püstitasid samasugused eesmärgid kui Entente'i riigidki. Mis puutub eriti ameerika imperialistlikesse ringkondadesse, siis tundsid nad Nõukogude riigi kui klassivaenlase ees palju suuremat hirmu ja meeletumat viha kui Saksamaa suhtes. USA imperialistid kasutasid otsese sõjalise interventsiooni kõrval ulatuslikku varjatud interventsiooni meetodid. Kõikide valgekaartlike rühmituste finantseerimine ning abistamine relvastuse ja sõjavarustusega, kodusõja õhutamine, näljablokaad, Venemaa ääremaade

---

1 J.V. Stalin. Teosed, 5. kd., lk. 78.

2 J.V. Stalin. Teosed, 6. kd., lk. 353.

kontrrevolutsiooniliste valitsuste ässitamine sõjakäigule Nõukogude Vabariigi vastu, mitmesugused diplomaatilised sepitsused nõukogude võimu kahjustamiseks "rahulikul" teel - kõik need on ameerika imperialistide nõukogudevastase interventsiooni vormid. J.V. Stalin rõhutab: "Denikini ja Koltšaki, Judenitši ja Wrangeli võitlust Vene revolutsiooni vastu püüdsid imperialistid kujutada kui ainuüksi sisemist võitlust. Kuid meie kõik teadsime, ja mitte üksnes meie, vaid kogu maailm teadis, et nende kontrrevolutsiooniliste vene kindralite seljataga seisid Inglismaa ja Ameerika, Prantsusmaa ja Jaapani imperialistid, kelle toetuseta tõsine kodusõda Venemaal oleks olnud täiesti võimatu"[1].

Pärast Saksamaa kapituleerimist 1918. a. sügisel tugevdasid ameerika-inglise imperialistid võitlust Nõukogude vabariigiga, otsustades kasutada sõjategevusest vabanenud vägesid nõukogude võimu kukutamiseks Venemaal. J.V. Stalin paljastab imperialistide sõjaplaani: "Paisata osa "vabanenud" vägesid Venemaa territooriumile, ühendada nad Skoropadskite ja Krasnovide, Denikinite ja Bitšerahhovite, Koltšakite ja Tšaikovskite valgekaartlike vägedega ja pigistada revolutsiooni kolle Nõukogude Venemaa "raudsesse rõngasse" - niisugune oli imperialistide plaan"[2]. V.I. Lenin märgib: ... kunagi polnud meie olukord nii hädaohtlik kui nüüd. Imperialistid olid tegevuses üksteisega. Ja nüüd on üks rühmitus minema pühitud Inglise-Prantsuse-Ameerika rühmituse poolt. Nad peavad peaülesandeks lämmatada ülemaailmne bolševism, lämmatada ta peamine kolle, Vene Nõukogude Vabariik"[3]. Entente'i imperialistid tugevdasid oma sõjavägesid

---

1 J.V. Stalin. Teosed, 8. kd., lk. 348.

2

3 J.V. Stalin. Teosed, 4.kd., lk. 238-239.

В.И. Ленин. Сочинения, т. 28, стр. 142.

Nõukogudemaal. Põhja-Venemaal ja Kaug-Idas võimutsesid Inglise-, Ameerika, Prantsuse, Jaapani jt. riikide sõjaväed, Lõuna-Venemaale saadeti Prantsuse ja Kreeka väed, Inglise väejõugud võimutsesid Ameerikas ja Azerbaidžanis. Välismaised imperialistid haarasid oma käpa alla Baltimaad ning muutsid Soome, Poola ja Rumeenia kuulekateks vasallideks nõukogudevastase poliitika läbiviimisel. V.I. Lenin tähendab ameerika-inglise imperialistide kohta: "... just need maad, mida kõige enam loeti ja loetakse demokraatlikeks, tsiviliseerituiks ja kultuurseteks, just nemad pidasid sõda Venemaa vastu kõige elajalikemate vahenditega, seaduslikkuse väikseimagi varjuta"[1]. Kogu Nõukogudemaa tõusis üles võitlusele välismaise sõjalise interventsiooni ja sisemaise kontrrevolutsiooni vastu. V.I. Lenin rõhutas Moskva parteitöötajate koosolekul detsembris 1918: "... ülesanne, mis meie ees seisab, see on meeleheitlik võitlus inglise-ameerika imperialismiga. Ta on hakkanud tundma. et bolševism muutus ülemaailmseks jõuks ja püüab meid just sellepärast kägistada maksimaalse kiirusega, tahtes õiendada arved algul vene bolševikega ja siis omadega"[2]. Välismaiste imperialistide lootused oma sõjavägede ja vene valgekaartlaste abil kukutada nõukogude võim ebaõnnestus täielikult. J.V. Stalin märgib: "Euroopa töölised, haaratud revolutsioonilisest liikumisest, alustasid ägedat kampaaniat relvastatud vahelesegamise vastu"[3]. Ka Entente'i imperialistide sõjaväed osutusid kõlbmatuks võitluseks revolutsiooni vastu. "Veel rohkem, kokku puutudes ülestõusnud töölistega, "nakatusid" nad ise bolševismist... Otsese,

---

1 В.И. Ленин. Сочинения, т. 30, стр. 150-151.

2 В.И. Ленин. Сочинения, т. 28, стр. 195.

3 J.V. Stalin. Teosed, 4. kd., lk. 239.

varjamatu interventsiooni plaan osutus seega ilmselt "ebaotstarbekaks"[1]. Nõukogude võimu kukutamise asemel "...tuli Entente'il sõjaväed Venemaalt koristada, sest Entente'i sõjaväed osutusid võimetuteks pidama võitlust revolutsioonilise Nõukogude Venemaa vastu"[2]. Välismaistel imperialistidel tuli asuda varjatud interventsiooni teele, asetada Wilsoni ja Lloyd George soovitusel nõukogudevastase võitluse pearaskus reale Nõukogude Vene äärerriikidele ja vene kontrrevolutsioonilistele jõududele Koltšaki, Denikini ja Judenitši juhtimisel ning välisimperialistide igakülgsel toetusel. "... Võitluse käigus hakkas välja kujunema uus kombinatsioon, uus, varjatud relvastatud vahelesegamise vorm, tõsi küll, keerulisem kui avalik vahelesegamine, kuid see-eest "tsiviliseeritud" ja "humaansele" Entente'le "mugavamini"[3]. J.V. Stalin, käsitelles 1926. a. novembris Hiina revolutsiooni perspektiive, avaldas äärmiselt olulisi seisukohti kaasaegse imperialismi revolutsioonivastaste võitlusviiside kohta. Stalin rõhutas, et kaasaegne imperialistlik interventsioon omab sageli maskeeritud vorme. "Interventsioon ei piirdu sugugi sõjavägede sissetoomisega, ja sõjavägede sissetoomine ei ole hoopiski mitte interventsiooni peamine iseärasus. Kapitalistlike maade revolutsioonilise liikumise kaasaegsetes tingimustes, kus võõramaiste sõjavägede otsene sissetoomine võib esile kutsuda rea proteste ja konflikte, on interventsioonil painduvam iseloom ja maskeeritum vorm. Kaasaegsetes tingimustes eelistab imperialism interveneerida sõltuvas rii-

---

1 J.V. Stalin. Teosed, 4. kd., lk. 239.

2 В.И. Ленин. Сочинения, т. 30, стр. 187-188.

3 J.V. Stalin. Teosed, 4.kd., lk. 239.

gis kodusõja organiseerimisega, kontrrevolutsiooniliste jõudude finantseerimisega revolutsiooni vastu ..."[1] Ja edasi: "Interventsioon võõraste kätega - selles on nüüd imperialistliku interventsiooni olemus"[2]. Need stalinlikud seisukohad peavad täiel määral paika ka nõukogudevastase interventsiooni suhtes. Välismaise interventsiooni uuel etapil - varjatud interventsiooni organiseerimisel suureneb veelgi ameerika imperialistide osatähtsus nõukogudevastase rinde organiseerimisel ja igakülgsel varustamisel. Soome, Baltimaad, Poola, Rumeenia jt. riikide kodanlus täitis kuulekalt välisimperialistide käske demokraatliku liikumise mahasurumisel ja aktiivse nõukogudevastase võitluse läbiviimisel. V.I. Lenin märgib: "Wilsoni idealiseeritud demokraatlik vabariik osutus tegelikult kõige pöörasema imperialismi, nõrkade ja väikeste rahvaste kõige häbituma rõhumise ja lämmatamise vormiks"[3]. Rahvusvahelise reaktsiooni keskuseks ja nõukogudevastase interventsiooni peastaabiks kujunes Pariisi rahukonverents, kuhu Entente'i imperialistid kogunesid võidetud saaki jaotama. Pariisis paadunud imperialistidest "suur nelik", USA, Inglismaa, Prantsusmaa ja Itaalia esindajad: Woodrow Wilson, Lenini iseloomustuse järgi "ameerika miljardäride pea, kapitalistidest haide teener"[4], David Lloyd George - "spetsialist masside ninapidi vedamise

---

1 J.V. Stalin. Teosed, 8. kd., lk. 348.

2 Sealsamas, lk. 349.

3 В.И. Ленин. Сочинения, т. 28, стр. 169.

4 В.И. Ленин. Сочинения, т. 28, стр. 52.

alal"[1], Georges Clemenceau - kõige progressiivse verivaenlane ja Vittorio Orlando - vääriline partner eelnevatele, koostasid plaane võitluseks revolutsioonilise ja rahvuslik-vabastusliku liikumise vastu kogu maailmas. "Suure neliku" kõrval tegid nõukogudevastase interventsiooni organiseerimisel suuri jõupingutusi "Nõukogude Venemaa suurim vihkaja"[2] Winston Churchill, marureaktsionäär marssal Foch ja terve rida USA monopolistlike ringkondade esindajaid eesotsas riigisekretär Lansingiga.

Ameerika imperialistid püüdsid kõigiti varjata ja maskeerida aktiivset osavõttu nõukogudevastasest interventsioonist. Organiseerides ja abistades Entente'i sõjaretki Venemaal, nõudsid nad suuresuuliselt "vene asjadesse mittesekkumisest", "vene rahva abistamisest", "igasuguste anastuslike taotluste puudumisest" ja "rahutaotlustest". Eriti üleminekut varjatud interventsioonile reklaamiti suurejooneliselt interventsiooni "lõpetamisena". V.I. Lenin kõneles mais 1919: "Kuidas ka ei veenaks selles Lloyd Georged, Wilsonid ja Clemenceaud, kuidas nad ka ei veenaks, et nad loobuvad interventsioonist, kuid meie kõik teame, et see on vale"[3]. Ameerika imperialistid koos teiste maade reaktsionääridega hoidsid kauemat aega saladuses kõik dokumendid ja materjalid, mis võiksid valgustada USA osavõttu nõukogudevastasest interventsioonist. Alles II maailmasõja päevil ja selle järel on USA valitsusvõimud asunud vastavate dokumentide publitseerimisele. Näiteks avaldati Lansingi salajane arhiiv, Pariisi rahukonverentsi dokumentatsioon jne., mis võimaldavad tundma õppida USA imperialistide tõelist osa

---

1 В.И. Ленин. Сочинения, т. 18, стр. 246.

2 В.И. Ленин. Сочинения, т. 31, стр. 298.

3 В.И. Ленин. Сочинения, т. 29, стр. 313.

nõukogudevastases interventsioonis. Ka nende dokumentide publikatsioonides ei kohku ameerika imperialistid otsestest võltsingutest, et varjata USA valitsevate ringkondade alatut tegevust laiade rahvamasside eest.

Ka mitmed nõukogude ajaloolased, alates M.N. Pokrovskiga ning lõpetades V. Lani, L. Zuboki, I. Lemini ja I. Razgoniga, on kodanlike ajaloovõltsijate ilmsel mõjutusel teinud suuri vigu USA suhtumise hindamisel Nõukogude Vabariiki. Siiski on nõukogude ajaloolased eriti viimaste aastate jooksul ära teinud suure töö ameerika imperialismi tõelise olemuse paljastamisel. Nõukogude ajaloolased, lähtudes V.I. Lenini ja J.V. Stalini suunavaist seisukohtadest on lõplikult kummutanud legendi USA "heatahtlikkusest" Nõukogude riigi suhtes välismaise sõjalise interventsiooni aastatel ning pööranud väärilist tähelepanu selle verise ja häbiväärse lehekülje valgustamisele ookeanitaguste imperialistide verises ajaloos.

I peatükk.

USA - NÕUKOGUDEVASTASE INTERVENTSIOONI AKTIIVNE INNUSTAJA JA ORGANISEERIJA.

A. Venemaa USA imperialistide anastustaotluste objektina enne Suurt Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni.

XIX sajandi lõpul toimus USA-s kapitalismi areng erakordselt kiiresti. Kui 1860. aastal seisid Ameerika Ühendriigid tööstustoodangu üldmahu suhtes 4. kohal maailmas, siis 1894.aastaks saavutasid nad esikoha [1]. XX sajandi alguseks oli USA tähtsamate tööstusharude - malmi-, terase- ja söetoodang suurem kui üheski teises riigis. Ühendriikide raudteevõrk ületas oma pikkuselt Euroopa riikide raudteed kokku. Eriti kiiresti toimus USA-s tootmise kontsentratsioon. V.I. Lenin oma geniaalses uurimuses "Imperialism kui kapitalismi kõrgeim staadium" toob andmeid USA tööstuse kontsentratsiooni kohta 1909. aastast: "Maa kõigi käitiste kogutoodangust on peaaegu pool ühe sajandiku kätes kõigi käitiste üldarvust"![2] Kontsentratsioon tööstuses viis paratamatult kõikvõimsate monopolide loomiseni, mis koondasid enda kätte mõõduandva osa tootmisvõimsustest põhilistel tootmisaladel. XIX sajandi lõpul ja XX sajandi algul loodi säärased ülivõimsad trustid nagu "Standard Oil",

---

1 Л.И. Зубок. Экспансионисты США конца X1X и начала XX века. Известия АН СССР. Серия истории и филологии, т. У 1948 № 2, стр. 129.

2 V.I. Lenin. Imperialism kui kapitalismi kõrgeim staadium. Tallinn 1949, lk. 13.

"United States Steel Corporation", "General Electric" jt. Erilise võimsuse saavutas USA-s finantskapital, mis tööstus- pangakapitali tiheda kokkukasvamise tulemusena alistas endale nii maa rahalised vahendid kui ka kogu majanduselu. Faktiliselt koondus finantskapitali esindajate kätte ka poliitiline võim riigis. V.I. Lenin märgib: "On monopol kord tekkinud ja opereerib miljarditega, siis tungib ta absoluutse paratamatusega kõigile ühiskondliku elu aladele, olenemata poliitilisest korraldusest või mistahes muudest "üksikasjadest" [1].

Alates XIX sajandi lõpust tööstustoodangu kiire kasvu tingimustes USA finantsoligarhia ja monopolistid ei rahuldunud siseturuga, vaid asusid palavikuliselt uute kaubaturgude, tooraineallikate ning kapitali ekspordivõimaluste otsingule. "Kuni kapitalism jääb kapitalismiks, ei rakendata kapitali üliküllust asjaomase maa rahvahulkade elatustaseme tõstmiseks, sest see tähendaks kapitalistide kasumi vähendamist, vaid kasumi suurendamiseks kapitali väljavedamisega välismaale, mahajäänud maadesse" [2]. Tuleb silmas pidada, et selles suhtes oli USA tunduvalt maha jäänud teistest suurriikidest - maailm oli juba põhiliselt jaotatud üksikute suurriikide mõjupiirkondadeks. USA-l tuli esimeste seas asuda võitlusesse maailma ümberjagamise eest. V.I. Lenin tähendab täie õigusega: "Imperialism on finantskapitali ja monopolide ajastu, mis toob kõikjale võimu, mitte aga vaba-

---

1 V.I. Lenin. Kapitalism kui imperialism kõrgeim staadium. Tallinn 1949, lk. 51.

2 Sealsamas, lk. 55.

duse taotlusi"[1]. Seepärast pole imestada, et USA-s tekkis hulgana ekspansiooni ja annektsioone õigustavaid teooriaid. Juba ammu enne saksa fašiste võeti USA-s tarvitusele rassiteooria Ühendriikide vallutusplaanide õigustamiseks. Anglosaksid olevat kõrgem rass, nad paistvat silma oma ületamatu energiaga, nad kaitsvat kõikjal vabadust ja tsivilisatsiooni. Seepärast olevat just anglosaksid kutsutud "korda looma" kogu maailmas. Ka president Theodor Roosevelt oli USA imperialistliku välispoliitika pooldaja, kelle arvates suure tsiviliseeritud riigi ekspansioon tähendavat alati seaduse, õiguse ja õigluse võitu[2].

Muidugimõista ei piirdunud USA imperialistid ainult ekspansiooni plaanide propageerimisega, vaid asusid neid ka praktiliselt ellu viima. Kõikvõimalikel teedel tugevdas USA oma positsioone Kesk- ja Lõuna-Ameerika maades, Lääne-India saarestikus ja Vaikses ookeanis. Eriti silmapaistvat sündmust USA agressiivses välispoliitikas kujutab endast sõda Hispaaniaga 1898. aastal. See sõda on üks esimesi imperialistlikke, anastuslikke sõdasid, mille eesmärgiks oli Hispaania kolooniate - Filipiinide, Puerto-Rico ja Kuuba anastamine. Juba siin paistab silma USA imperialistide traditsiooniks kujunenud võte kujutada enda vallutuspoliitikat teiste rahvaste "abistamisena". Ühendriigid tõid sõjaväed Filipiinidele

---

1 V.I. Lenin. Kapitalism kui imperialism kõrgeim staadium. Tallinn 1949, lk. 109.

2 Л.И. Зубок, стр. 137.

siinsete elanike "vabastamiseks" Hispaania ülemvõimu alt. Pärast Hispaania nõrkade jõudude purustamist USA imperialistid ei kavatsenudki oma sõjavägesid Filipiinidelt ära viia, vaid alustasid sõjategevust kohaliku elanikkonna vastu. Filipiinide patrioodid pidasid paar aastat kangelaslikku võitlust anastajate vastu, kes siin kehtestasid julma koloniaalrežiimi.

USA imperialistid pidasid silmas nõrka ja mahajäänud Hiinat kui meelitavat koloniaalobjekti. Kasutades ära siinset rahvaülestõusu aastail 1837-1900, saatsid Ühendriigid koos teiste imperialistlike riikidega oma vägesid Hiinasse. USA timukad käitusid Hiinas erakordse julmusega, hukates tuhandeid inimesi ning röövides kokku tohutuid varandusi.

Ka tsaari-Venemaa ei saanud kõrvale jääda USA imperialistide anastuslikest kavatsustest. Juba pärast Alaska poolsaare "ostmist" tsaarivalitsuselt (1867. a.) suunasid ameerika kapitalistid oma pilgud Venemaa, eelkõige aga Siberi ja Kaug-Ida muinasjuttulistele loodusrikkustele. USA ettevõtjad organiseerisid Siberi rannavetes röövpüüki hinnalistele mereloomadele, Tšukotka elanikkonnalt rööviti vahetuskaubanduse sildi all hulgaliselt hinnalisi karusnahku. Ameerika kapitalistid kasutasid osavalt tsaarivalitsuse rahvavaenulikku kodumaa huvisid reetvat poliitikat enda majandusliku mõjuvõimu tugevdamiseks Venemaal. Tsaarivalitsus andis USA ettevõtjaile vene majanduselule kahjulikke kontsessioone mitmesuguste loodusvarade ekspluateerimiseks. Näiteks XIX sajandi lõpul Morgani panga poolt organiseeritud Kirde-Siberi aktsiaselts Peterburis sai monopoolse õiguse Tšukotka maavarade uurimiseks ja kasutamiseks[1]. Aktsiaselts teenis

---

1 А. Кунина. Кровавый американский империализм. М. 1952, стр. 38-39.

tohutuid kasumeid, müües vene maa-alasid ameerika kullaotsijaile.

Eriti agaralt ahnitsesid USA monopolistid tsaarivalitsuselt kontsessioone raudteede ehitamiseks Venemaal. Vastavad plaanid olid kõik avalikult röövelliku kolonisaatorliku iseloomuga. Omal ajal oli laialt tuntud kavatsus nn. Trans-Alaska-Siberi raudtee ehitamiseks, mis pidi ühendama New-Yorgi Pariisiga. Beringi väina alla kavatseti ehitada tunnel. Nende suurejooneliste plaanide eesotsas seisid USA raudteemagnaadid Edward Harriman ja Hill. Projekt leidis toetust tsaarivalitsuse ringkonnis (minister Witte) ja moodustati isegi erikomisjon plaani arutamiseks. Kavatsuste kohaselt pidi mõlemal pool ehitatavat raudteed 8 miili maad minema ameeriklaste käsutusse 90 aastaks[1]. Seega oleks keset Vene territooriumi loodud 120 000 km^2 suurune USA koloonia. Seda projekti hinnates võiks tõmmata paralleeljooni Panama vabariigiga, mis teatavasti kanali ehitamisega muutus USA koloniaks. Suuri lootusi oma ekspansiooniplaanide realiseerimisel asetasid ameerika monopolistid kapitali väljaveole Venemaale. Paigutades kapitale Vene tööstusesse, püüdsid USA monopolistid haarata võtmepositsioone vene majanduselus. Ajavahemikus 1900-1915 suurenesid USA kapitalimahutused Venemaal ligi 15 korda - 8 miljonilt rublalt 114 miljoni rublani[2]. Kujukaks näiteks ameerika kapitalistide püüetest Vene majanduselu alistamisel on miljonär

---

1 А.И. Мельтин. Американская интервенция на Советском Дальнем Востоке в 1918-1920 гг. М. 1951, стр. 9.

2 М.Я. Гефтер. Из истории проникновения американского капитала в царскую Россию до Первой мировой войны. Исторические записки, т. 35, 1950, стр. 62.

Herbert Hooveri tegevus, kes 1909. aastal alustas spekulatsiooni Maikopi naftaga ja peagi oli ta tervelt 11 naftakompanii juhtiv osanik. Peale selle organiseeris ta inglise rahamehe Leslie Urquahart'iga Vene-Aasia ühingu Uraali ja Siberi metsa- ja mineraaliderikkuste ekspluateerimiseks[1]. Ühingu varandusi Venemaal hinnati miljardile dollarile.

Siiski jäi USA kapitali osatähtsus Vene majanduselus võrreldes Inglise, Prantsuse ja Saksa kapitalimahutustega suhteliselt väikeseks. 1915. aastal moodustas ameerika kapital välismaiste kapitalimahutuste üldsummast Venemaal ainult 5,2%[2]. Ka siin oli USA hiljaks jäänud, sest Inglise, Prantsuse ja Saksa kapitalistidel olid juba kindlad positsioonid Vene majanduselus. Pealegi oli kapitali eksport enne I maailmasõda Ameerika Ühendriikidest suhteliselt väike.

I imperialistliku maailmasõja päevil avanesid USA imperialistide ees suurejoonelised võimalused nii majanduslikuks kui ka sõjaliseks ekspansiooniks kogu maailmas. Hoidudes pikema aja kestel otseselt sõtta astumast, teenisid USA monopolistid liitlastele relvastuse ja sõjavarustuse valmistamisel seniolematuid ülikasumeid. V.I. Lenin "Kirjas ameerika töölistele" iseloomustab USA kapitalistide veriseid tehinguid: "Nad röövisid kokku sadu miljardeid dollareid ... Igal dollaril on tükike pori "tulusatest" sõjatellimustest, mis igal maal rikastasid rikkaid ja laostasid vaeseid. Igal dollaril on verejäljed sellest vere merest, mida valasid 10 miljonit tapetut ja 20 mil-

---

1 Vt. M. Sayers, A. Kahn. Salajane sõda Nõukogude Venemaa vastu. Tartu 1948, lk. 134-135.

2 Гефтер. стр. 65.

jonit vigastatut..."[1] USA monopolistide kasumid olid tõepoolest tohutud. Ainuüksi "US Steel Corporation" sai ajavahemikus 1914-1916 325.960.024 dollarit kasumit [2]. 29 suurema terase- masinaehitus- ja sõjatööstuskontserni tulud kasvasid samas ajavahemikus 69.315.586 dollarilt 596.236.644 dollarini. Esimese maailmasõjani oli USA kapitale sisse vedanud Euroopast. Ühendriikide võlgnevus Euroopa riikidele ulatus 6 miljardi dollarini. Sõja kestel suudeti tasuda kogu see võlg ja isegi finantseerida liitlasi 10 miljardi dollariga[3]. J.V. Stalin aruandekõnes ÜK(b)P XIV kongressile rõhutas: "Kapitalistliku maailma rahandusliku võimsuse keskus, kogu maailma rahandusliku ekspluateerimise keskus on kandunud Euroopast Ameerikasse."[4].

I maailmasõja käigus leidsid ameerika imperialistid olevat saabunud õige aja oma kaugeleulatuvate plaanide realiseerimiseks Venemaal. Mahajäänud Venemaa ei suutnud oma hiigelarmeed varustada vajaliku relvastuse, laskemoona ega sõjavarustusega. Seetõttu said USA monopolistid tsaarivalitsuselt suuri tellimusi sõjamaterjalide valmistamiseks. Venemaa import USA-st suurenes ajavahemikus 1913-1916 rohkem kui 17 korda:

1913 - 26.903.707 dollarit
1916 - 470.508.254 dollarit[5].

---

1. В.И. Ленин. Сочинения, т. 28, стр. 46.

2 З.И. Гершов. К истории империалистической экспансии США в годы первой мировой войны. Вестник Ленинградского университета. 1949, № 11, стр. 26.

3 А. Гулыга. США - организатор и активный участник антисоветской интервенции в 1918-1920 годов. М. 1952, стр. 4.

4

5 J.V. Stalin, Teosed, 7 kd., lk. 256.
А.Берёзкин. США - активный организатор и участник военной интервенции против Советской России (1918-1920 гг.). М. 1952, стр. 7.

Peamiselt veeti Ühendriikidest sisse kahurväevarustust, kuulipildujaid, autosid ja laskemoona. Venemaa tellimuste üldsumma USA-st I maailmasõja päevil moodustas tohutu arvu - 1287 miljonit dollarit[1].

Venemaal loodi rida organisatsioone majanduslike sidemete tihendamiseks Ameerika Ühendriikidega, näit. Vene-Ameerika kaubanduspalat, Vene-Ameerika komitee, Vene ja Ameerika vastastikuse lähendamise ühing. Need organisatsioonid kui ameerika kapitalistide agentuurid püüdsid kõigiti laiendada USA mõju Venemaal. Nende tegevusest võtsid osa vene õueringkondade esindajad ja ka tsaariministrid. USA saadik Francis, kes saabus Venemaale 1916. aasta märtsis, teatas riigisekretär Lansingile, et Ameerika kompaniid vaatavad ahnete silmadega Venemaa kasulikele kaevistele, vee-energia tagavarade ja raudteede ehitamise võimalustele[2].

Kodanlik Ajutine Valitsus võimaldas USA imperialistidel veelgi enam tugevdada oma positsioone Venemaal. Kodanlikud võimumehed, tundes pinda võnkuvat jalge all, olid valmis oma kodumaa täiesti maha sahkerdama välismaistele imperialistidele. Eriti Ühendriikide saatkond tundis end nüüd Venemaal nagu omas kodus. Francis kirjutas Washingtoni: "Ameerika saatkond on suures lugupidamises Venemaal ja omab enam mõju Ajutisele Valitsusele ja kogu rahvale kui ükski teine missioon Venemaal"[3].

---

1 А. Гулыга, А. Геронимус, Крах антисоветской интервенции США (1918-1920 гг.). М. 1952, стр. 9.

2 Гулыга-Геронимус, стр. 11.

3 А. Гулыга. Начальный период антисоветской интервенции США (1917-1918 гг.) Вопросы истории. 1950, № 3, стр. 5.

USA sõttaastumine aprillis 1917 suurendas veelgi siinsete imperialistlike ringkondade huvi Venemaa vastu. Ühendriikide valitsus ei mõtelnudki ameerika sõdureid lasta rindel maha tappa. Oma sihtide saavutamiseks taheti maksimaalsel hulgal kasutada võõrast kahuriliha. Eelkõige just vene soldatimassid pidid võitlema Washingtoni imperialistide maailmavalitsemisplaanide realiseerimise eest. USA valitsus teeb otseseid katseid kehtestada Venemaa paljudel elualadel ameerika agentide kontroll. Siinjuures on kujukaks näiteks Ameerika nn. raudteekomisjoni tegevus Venemaal. Vladivostokis asetsesid suured USA-st saabunud sõjaväevarustuse tagavarad, mida Siberi raudtee väikese läbilaskevõime tõttu ei jõutud rindele toimetada. USA riigidepartemang tegi Ajutisele Valitsusele ettepaneku ameerika spetsialistide saatmiseks Venemaale "tehniliseks abiks". Kuigi võõraste ekspertide järele ei tuntud mingisugust vajadust, võttis Ajutine Valitsus siiski selle ettepaneku vastu. Esimene rühm "raudteekomisjoni" liikmeid eesotsas endise Panama kanali ehitustööde peainseneri John Steavensiga saabus Vladivostokki 31. mail 1917 juuni keskpaiku jõudis ta Petrogradi. Francise kaasabil sai Steavens kõrge koha teedeministeeriumis. Vähehaaval kasvas USA "raudteespetsialistide" arv Venemaal 350 inimeseni[1]. Paljud neist olid Ühendriikide armees ja laevastiku ohvitserid. Steavens töötas välja üksikasjalise plaani kontrolli kehtestamiseks kõigil tähtsamatel vene raudteeliinidel. USA-s asuti organiseerima insenervägede üksusi nende paigutamiseks mitmesugustesse punktidesse vene raudteedel. Selle plaani teostamisest tõmbas kriipsu läbi Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon. Kui järje-

---

1 Гулыга-Геронимус, стр. 16.

kordne saadetis "spetsialiste" jõudis Vladivostokki, oli Venemaal kehtestatud Nõukogude võim ja ameeriklased sõitsid Jaapanisse ootama "paremaid aegu" Venemaal tegutsemiseks.

Ajutise Valitsuse juures tegutses ka teisi USA komisjone ja missioone. Eriti tuntud on Ameerika erakorralise diplomaatilise missiooni tegevus Venemaal eesotsas endise USA riigisekretäri Root'iga. Missiooni koosseisu kuulus paar suurkapitalisti, USA kindralstaabi ülem Scott, admiral Clennan ning paar sotsiaalreeturit - ametiühingutegelast. Kogu missioon töötas aktiivselt igasuguste andmete kogumisel ja sidemete loomisel vene kokkuleplike parteide ja rühmadega. Root pidas salajasi läbirääkimisi Ajutise Valitsuse ministritega, Scott ja Clennan tutvusid vene sõjaväe ja laevastiku seisukorraga. Rooti aruanne USA valitsusele 27. augustist 1917 paljastab nii selle missiooni kui ka Ühendriikide valitsuse põhieesmärgi - teha kõik selleks, et Venemaa jätkaks sõda. "Kui õnnestub aidata Venemaal säilitada oma armeed ja hoida soldatid kaevikutes, siis sunnib see vastast hoidma idarindel üle 140 diviisi. See on kõige otsemas ühenduses Ameerika jõupingutuste ja ohvrite suurusega sõjas,"[1] kirjutab Root. Kuid Root mõistis hästi, et Ajutise Valitsuse olukord on ebakindel. Seepärast tuleb teda kõigiti toetada ja aidata võitluses bolševike vastu [2]. Ameeriklased töötasid välja plaane Vene tsiviilelanikkonna ja armee moraalse seisukorra "tervendamiseks". Kasutades laialdaselt kino, lendlehti, luršüüre, raamatukogusid, loenguid jne., kavatseti elanikkonnale propageerida "ameerika elulaadi" ja

---

1 А.Е. Кунина. Провал американских планов завоевания мирового господства в 1917-1920 гг. М. 1951, стр.

2 Берёзкин, стр. 11.

"ameerika demokraatiat". Selleks soovitab Root assigneerida 5 miljonit dollarit. Vajaliku propaganda aparaadi loomiseks Venemaal soovitab Root kasutada USA reaktsioonilise organisatsiooni - Noorte Meeste Kristliku Ühingu liikmeid. Oktoobri lõpul 1917 sõidabki Venemaale 70 "kristlikku" propagandisti. Sügisel 1917 loodi Venemaal ka Wilsoni kurikuulsa Ühiskondliku informatsioonikomitee osakond, mis arendas ägedat antibolševistlikku propagandat.

Tugevaks relvaks USA imperialistide käes Ajutise Valitsuse mõjutamisel olid laenud. Laenude andmine oli seotud mitmesuguste orjastavate tingimustega. Eelkõige nõuti Ajutiselt Valitsuselt sõja jätkamist Saksamaa vastu. Teiseks kehtestasid Ameerika Ühendriigid kontrolli krediidi kasutamise üle ja lubasid vajalikke kaupu osta ainult USA-st. Kolmandaks väga oluliseks tingimuseks oli nõue - võidelda kõigi abinõudega bolševike vastu. Pärast Petrogradi tööliste sõjavastast aprillidemonstratsiooni hoiatas Francis Ajutist Valitsust, et kui see ei osuta vajalikku kindlakäelisust rahutuste likvideerimisel, siis ta teeb USA valitsusele ettepaneku tühistada lubatud laen Venemaale[1]. Francisele kuulub ka plaan korraldada Lenini üle kohtupidamine, süüdistada teda reetmises ja siis surma mõista[2].

J.V. Stalin artiklis "Ameerika miljardid" iseloomustab järgmiselt Ajutisele Valitsusele antavate laenude eesmärki: "Sel hetkel, kui Vene revolutsioon pingutab jõudu oma saavutuste säilitamiseks, imperialism aga püüab teda hävitada, sel hetkel varustab ameerika kapital oma miljarditega Kerenski-

---

1 Берёзкин, стр. 13-14

2 Гулыга-Геронимус, стр. 18.

Miljukovi-Tsereteli koalitsiooni selleks, et lõppeks päitseid pähe panna Vene revolutsioonile, öönestada Läänes hoogu võtvat revolutsioonilist liikumist[1]. Imperialistlikud suurriigid kaldusid üha enam vaatama Venemaale kui nende kolooniale. Üha kindlamaid vorme võttis "liitlaste" kavatsus jaotada Venemaa välisriikide mõjupiirkondadeks. Inglise ja Prantsuse riigimehed töötasid juba 1916. aasta suvel välja plaani mõjupiirkondade kohta Venemaal[2]. Kevadel 1917 teatab Francis Washingtoni, et Inglise saadik soovitavat Ajutisele Valitsusele anda võim Vladivostokis ja Siberi raudteel üle Ameerika Ühendriikidele[3]. Inglased ise kavatsevat kontrollida Arhangelskit.

J.V. Stalin pärast sise- ja välispoliitilise olukorra sügavat analüüsi jõudis järeldusele, et Venemaal oli valida kaks teed:

"Kas sõda lõpeb, katkevad kõik rahanduslikud sidemed imperialismiga, revolutsioon areneb edasi, löövad kõikuma kodanliku maailma põhialused ja algab töölisrevolutsiooni ajastu;

või teine tee, sõja jätkamise, rindel pealetungi jätkamise ning kõigile liitriikide kapitali ja kadettide käskudele alistumise tee - ja siis täielik sõltuvus liitlaste kapitalist (Tauria palees liikusid kindlad kuuldused, et Ameerika annab 8 miljardit rubla, annab summad majanduse "taastamiseks")ja kontrrevolutsiooni triumf. Kolmandat ei ole"[4].

---

1 J.V. Stalin. Teosed, 3. kd., lk. 233.

2 Кунина. Провал..., стр. 39

3 Гулыга-Геронимус, стр. 19.

4 V. Stalin. Teosed, 3. kd., lk. 174.

Vene töörahvas bolševike juhtimisel valis,esimese tee. Seevastu kodanlus eesotsas Ajutise Valitsusega läks teist teed mööda, mis viis otsejoones rahvusliku suveräniteedi kaotamisele ning Vene majanduselu täielikule alistamisele välismaistele imperialistidele. Francis oma läkituses Langsingile püstitas juba niisuguse küsimuse: "Missugune on Teie arvamus selle kohta, kui Venemaad kohelda nii nagu Hiinat?"[1] Ameerika imperialistid püüdsid kõikvõimalike abinõudega ära hoida lähenevat sotsialistlikku revolutsiooni. Pealootused asetati kindral Kornilovi sõjalisele vandenõule revolutsiooni vastu. J.V. Stalin artiklis "Välismaalased ja Kornilovi vandenõu"märgib, et välismaiste saatkondade esindajad "...mitte ainult teadsid Kornilovi vandenõust, vaid aitasid ka Kornilovil seda ette valmistada"[2]. Pärast Kornilovi avantüüri läbikukkumist, otse Oktoobrirevolutsiooni eelõhtul saatis Francis Washingtoni telegrammi, milles nõudis Ameerika vägede saatmist Venemaale sotsialistliku revolutsiooni ärahoidmiseks[3].

Siiski ei suutnud mingisugused vana, hukkuva maailma jõud sisemise ega välismaise kontrrevolutsiooni näol takistada Vene proletariaadil Lenini ja Stalini juhtimisel teostamast esimest sotsialistlikku revolutsiooni inimkonna ajaloos.

B. Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon Venemaal ja USA.

J.V. Stalin oma teoses "Oktoobrirevolutsiooni rahvusvaheline iseloom" rõhutab, et Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon erinevalt kõigist eelnevaist revolutsioonidest hävi-

---

1 P.N. Pospelov. Kõne V.I. Lenini 27. surma-aastapäevale pühendatud pidulikul leinakoosolekul Moskvas. Eesti Bolševik, 1951. nr. 2, lk. 2.

2 J.V. Stalin. Teosed, 3. kd. lk. 285.

3 Кунина. Провал..., стр. 28.

tas inimese ekspluateerimise inimese poolt. Proletariaadi diktatuuri kehtestamisega muutus töölisklass esmakordselt inimkonna ajaloos valitsevaks klassiks. Just sellepärast tähendab Oktoobrirevolutsiooni võit põhjalikku murrangut inimkonna ajaloos, põhjalikku murrangut ülemaailmse kapitalismi ajaloolises saatuses, põhjalikku murrangut kogu maailma proletariaadi vabadusliikumises, põhjalikku murrangut kogu maailma ekspluateeritavate hulkade võitlusviisides ja organisatsioonides, eluviisis ja traditsioonides, kultuuris ja ideoloogias"[1].

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon murdis läbi ülemaailmse imperialismi rinde, kukutades imperialistliku kodanluse võimu ühes kõige suuremas kapitalistlikus riigis. Oktoobrirevolutsioon nakatas oma eeskujuga kõigi maade proletaarlasi. "See tähendab, et Oktoobrirevolutsiooniga algas uus ajastu, proletaarsete revolutsioonide ajastu imperialismi maades"[2]. Samal ajal andis Oktoobrirevolutsioon ka tugeva löögi imperialismi tagalasse. Kolooniates ja sõltuvates maades puhkes seniolematu jõuga rahvuslik vabastusvõitlus. "See tähendab, et Oktoobrirevolutsiooniga algas uus ajastu, koloniaalrevolutsioonide ajastu, mis teostatakse maailma rõhutud maades liidus proletariaadi juhtimisel[3]. Seega tugevnes Oktoobrirevolutsiooni mõjul kogu maailmas sisemistest sotsiaalsetest vastuoludest tingitud revolutsiooniline liikumine. J.V. Stalin märgib: "Külvates revolutsiooni seemneid nii imperialismi keskustesse kui ka tema tagalasse, nõrgendades imperialismi jõude "emamaades" ning kõigutades asumaades, tegi

---

1 J. Stalin. Oktoobrirevolutsiooni rahvusvaheline iseloom. Tallinn 1952. lk. 9.

2 J. Stalin. Oktoobrirevolutsiooni rahvusvaheline iseloom. Tallinn 1952. lk. 10.

3 Sealsamas, lk. 15.

Oktoobrirevolutsioon seega küsitavaks kogu ülemaailmse kapitalismi olemasolu"[1]. Siit on ka arusaadav, miks tundsid ja tunnevad praegugi kogu maailma imperialistid paanilist hirmu ja pöörast raevu Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni tagajärjel tekkinud Nõukogudemaa vastu. Nõukogude kord Venemaal üksnes oma eksisteerimisega on hirmsaks ähvarduseks kõikidele reaktsioonilistele jõududele. Seepärast võtsid välismaised imperialistid tarvitusele kõikvõimalikud vahendid Nõukogude korra kukutamiseks ja ülemaailmse kapitalismi ühtse süsteemi taastamiseks.

Nõukogude riik on oma tekkimisest saadik rahu lipukandjaks kogu maailmas. II Ülevenemaaline Nõukogude Kongress võttis 26. oktoobri (8. novembri) ööl vastu suure maailma-ajaloolise tähtsusega dokumendi - rahudekreedi. Selles Nõukogude võimu esimeses dekreedis- "Läkituses kõikide sõdivate maade rahvastele ja valitsustele" tehti ettepanek sõlmida üldine, õiglane ja demokraatlik rahu ilma anektsioonideta ja kontributsioonideta. "Jätkata seda sõda selle eest, kuidas jaotada tugevate ja rikaste rahvaste vahel nende poolt allaheidetud nõrku rahvaid, loeb valitsus suurimaks kuriteoks inimkonna vastu ja avaldab pidulikult oma kindlat tahet viibimata alla kirjutada selle sõja lõpetava rahu tingimustele tähendatud, kõigile rahvastele ilma erandita võrdselt õiglastel tingimustel"[2]. Nõukogude valitsus pöördus Inglismaa, Prantsusmaa ja Saksamaa klassiteadlike tööliste poole, kutsudes neid üles kaasa aitama võitluses rahu eest.

---

1 J. Stalin. Oktoobrirevolutsiooni rahvusvaheline iseloom. Tallinn 1952, lk. 18.

2 В.И. Ленин. Сочинения, т. 26, стр. 218.

Nõukogude valitsus kuulutas rahudekreedis kapitalistlikele maadele omase saladiplomaatia likvideerituks ja annuleeris tsaarivalitsuse imperialistlikud salalepingud ja kokkulepped.

Nõukogude võimu rahudekreet, aga ka teised seadusandlikud aktid omasid tohutu rahvusvahelise tähtsuse. Nõukogude valitsuse rahuprogramm levis välkkiirelt üle kogu maailma ja muutus kõikjal demokraatlike jõudude võitlusprogrammiks. Seevastu aga sõdivate riikide imperialistlikud valitsused jätsid nii Nõukogude valitsuse rahudekreedi kui ka Välisasjade Rahvakomissariaadi noodi 21. novembrist 1917 üldiste rahuläbirääkimiste alustamise kohta lihtsalt igasuguse vastuseta. Nõukogude riigi rahupoliitika oli kahtlemata oluliseks interventsiooni põhjuseks. Entente'i imperialistid kartsid, et "... rahutegemine Venemaa ja Saksamaa vahel võib suurendada rahutungi kõigis maades ja kõigil rinnetel ning seega nurja ajada sõja, imperialistide ettevõte"[1]. USA monopolistid, kellele sõda oli kõige tulusamaks äritehinguks, olid valmis kõik mängu panema Nõukogude võimu kukutamiseks. Pealegi viis Nõukogude Venemaa rahupoliitika sõjategevusest eemale suure armee, kes aastaid oli võidelnud rahvale võõraste eesmärkide eest. USA riigisekretär Lansing märgib detsembris 1917: "Venemaa kõrvalejäämine sõdiva jõuna asetab USA ette vastavad nõudmised sõdurite ja raha osas"[2]. USA imperialistide ette kerkis ebameeldiv väljavaade kulutada liigseid dollareid ja inimelusid oma eesmärkide saavutamiseks. Kui aga Venemaal kehtestada kodanlik kord, siis Lansingi arvates "vene armeed võib reorganiseerida ja need

---

1 Üleliidulise Kommunistliku (bolševike) Partei ajalugu. Lühikursus. Tallinn 1952, lk. 203.

2 Кунина. Провал..., стр. 36.

võivad saada tähelepandavaiks faktoreiks järgneva aasta kevadeks või suveks." Lansing nõuab otseselt, et vene soldatid peaksid ohverdama oma elu USA imperialistide huvides. Selleks tuleb aga enne korda seada väike "pisiasi" - kukutada Nõukogude võim.

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon lõpetas jäädavalt Venemaa poolkoloniaalse sõltuvuse teistest imperialistlikest riikidest. Veel äsja oli Venemaa riik, kus välisesindajad "... käituvad nagu Kesk-Aafrikas"[1]. Nüüd, pärast Oktoobrirevolutsiooni, nägid ameerika imperialistid haihtumas võimalusi muuta Venemaa lõplikult USA kolooniaks. Imperialistidel tuli veenduda, et Venemaa ei ole Kesk-Aafrika. Oktoobrirevolutsiooni tagajärjel kaotasid väliskapitalistid oma investeeringud vene tööstusesse. Ülevenemaalise Kesktäitevkomitee dekreediga 21. jaan. 1918. likvideeriti ka kõik välismaised võlad. Endastmõistetavalt ei tahtnud välismaised kapitalistid leppida sääraste kaotustega. Väljavaade igaveseks kaotada poolkoloniaalse Venemaa näol soodus kaubaturg ja ammendamatud tooralliikad, põhjustasid USA monopolistide ringkondades veelgi suurema vihavaenu nõukogude korra vastu.

USA kapitalistide leeris põhjustas Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon tõelise paanika. Aktsiate kurss New-Yorgi börsil langes. Kodanlikus ajakirjanduses algas laimukampaania Nõukogude võimu vastu. Riigisekretär Lansing kirjutab presidendile: "Sel juhul, kui bolševikud jäävad võimule, pole meil absoluutselt millelegi loota"[2]. Ameerika Ühendriigid tõusevad kohe Oktoobrirevolutsiooni järele nõukogudevastaste jõudude

---

1 J.V. Stalin. Teosed, 4. kd. lk. 19.

2 Гулыга-Геронимус, стр. 29.

etteotsa kogu maailmas. Lansing teatab Ajutise Valitsuse saadikule Mahusetjevile Washingtonis, et USA valitsus ei kavatse tunnustada Nõukogude võimu ja peab Bahmetjevit endiselt Venemaa esindajaks Washingtonis. Ameerika Ühendriigid katkestasid igasugused majanduslikud sidemed Nõukogude Venemaaga ning alustasid faktiliselt sotsialismimaa blokeerimist. Kaupade väljavedu Venemaale katkestati seniks, kui "bolševikud jäävad võimule ning jätkavad oma rahusõlmimise programmi"[1]. USA diplomaatilised ja sõjalised esindajad Nõukogude Venemaal teevad kõik, mis nende võimsuses Nõukogude riigi rahutaotluste nurjaajamiseks ning kodusõja süütamiseks. Kohe peale Oktoobrirevolutsiooni lõid välisimperialistid sidemeid vene kontrrevolutsiooniliste elementidega. USA valitsusringkonnad asetasid eriti suuri lootusi valgekaartlikele kindralitele Kaledinile ja Kornilovile, kes Lõuna-Venemaal organiseerisid nõukogudevastaseid jõude. 2. detsembril 1917 saatis Francis Washingtoni salateadaande Kaledini tegevuse kohta, kelle käsutuses olevat 200.000 meest[2]. President Wilson tegi korralduse abistada Kaledini tegevust[3]. Olles truud oma tavalisele põhimõttele - varjata nõukogudevastast tegevust rahvamasside avaliku arvamuse eest - otsisid ameerika imperialistid ka seekord kaudseid teid. Inglis- ja Prantsusmaa pidid finantseerima Kaledini Ameerika krediitide arvel. USA konsul Moskvas Poole sõitis Novotšerkasski, kus ta isiklikult kohtus Kalediniga.

---

1 Берёзкин, стр. 20.

2 Sayers-Kahn, lk. 41.

3 Берёзкин, стр. 21-22.

USA peakonsul Moskvas Summers lõi sidemeid mässulise kindrali Aleksejeviga. USA esindajad töötasid koos Ukraina kontrrevolutsioonilise raadaga, Siberi "valitseja" Perberi ja Koltšakiga, bandiidipealikute Semjonovi ja Kalmõkoviga. J.V. Stalin, paljastades imperialistide salasepitsusi, kirjutab, et "meie liitlaste" sõjaväeliste esindajate osa on küllaldaselt selgitatud: "... augustis vahistasid nad Kornilovit, novembris Raadat ja Kaledinit, detsembris varustavad nad mässajaid soomusautodega"[1]. Silmas pidades liitlasesindajate säärast tegevust, avaldas Nõukogude valitsus 1. detsembril 1917 protestinoodi, milles rõhutatakse, et Nõukogude võim ei või lubada liitlaste diplomaatiliste ja sõjaliste esindajate sekkumist meie maa siseasjadesse.

USA imperialistid, nagu kõik teisedki Nõukogude korra vaenlased, asetasid oma panuse 3. detsembril Brest-Litovskis alanud rahuläbirääkimiste nurjaajamisele."Kõik kontrrevolutsionäärid, alates menševikest ning lõpetades kõige paadunumate valgekaartlastega, tegid pöörast agitatsiooni rahu sõlmimise vastu. Nende joon oli selge: nad tahtsid ajada nurja rahuläbirääkimised, provotseerida sakslaste pealetungi, viia tule alla alles tugevnemata nõukogude võim, saata ohtu tööliste ja talupoegade saavutused"[2]. USA saadik Francis tõotas Nõukogude valitsusele igasugust abi, kui see ainult jätkaks sõda. "Suuremeelne" saadik lubas isegi anda oma soovituse riigidepartemangule Nõukogude valitsuse tunnustamiseks de facto[3]. Nõuko-

---

1 J.V. Stalin. Teosed, 4. kd. lk. 19.

2 Lühikursus, lk. 194-195.

3 Гулыга-Геронимус, стр. 35-36.

gude valitsuse juhid nägid läbi nii sisemiste kontrrevolutsionääride kui ka välisimperialistide alatud kavatsused. V.I. Lenin, kõneldes liitriikide imperialistlikust kodanlusest, rõhutab: "Ta tõmbab meid praegu sõtta Saksamaaga, lubab meile miljoneid hüvesid, saapaid, kartuleid, mürske, vedureid (krediidiks... see pole orjus, äge kartke, see on "ainult" krediit!). Ta tahab, et me nüüd sõdiksime Saksamaaga. On arusaadav, miks ta peaks seda soovima: sellepärast, et, esiteks, me tõmbaksime ära osa saksa jõududest. Sellepärast, teiseks, et Nõukogude võim võiks kõige kergemini kokku variseda enneaegsest sõjalisest kokkupõrkest saksa imperialismiga"[1].

Kodanlikud ajaloovõltsijad on silmakirjalikult süüdistanud Nõukogude valitsust tehingutes saksa imperialismiga Bresti rahuläbirääkimiste päevil. Asja püütakse kujutada nii, nagu oleksid rahuläbirääkimised liitlastele löögiks selga. Need imperialistide teenrid "unustavad" tõsiasja, et Nõukogude valitsus alustades rahuläbirääkimisi, taotles mitte separaatset, vaid üldist rahu kõikide sõdivate riikide vahel."Inglise-prantsuse ja ameerika imperialismi röövloomad "süüdistavad" meid kokkuleppes saksa imperialismiga. Oh, silmakirjatsejad! Oh, lurjused, kes valetavad tööliste valitsusele, värisedes hirmust selle kaastunde ees, millega suhtuvad meisse "nende" enda maade töölised!"[2] Tõepoolest leidis Oktoobrirevolutsioon kapitalistlikes maades äärmiselt tugeva vastukaja. USA-s haaras streigiliikumise laine kogu maa. Juba 1917. aastal toimus siin

---

1 В.И. Ленин. Сочинения, т. 27, стр. 9.

2 В.И. Ленин. Сочинения, т. 28, стр. 48.

4450 streiki, mis haarasid üle miljoni töötaja[1]. Laiad rahvamassid nõudsid sõja lõpetamist ja üldise rahu sõlmimist vastavalt Nõukogude valitsuse ettepanekuile. Niisugustes tingimustes USA valitsevad ringkonnad pidid paratamatult reageerima Nõukogude riigi rahupoliitikale. Francis oma ettekandes Washingtoni soovitab president Wilsonil formuleerida need eesmärgid, mille nimel USA sõdib[2]. Wilson esineski 8. jaanuaril 1918 kõnega, kus ta formuleeris oma "14 punkti". "14 punktiga" tegi Wilson suurejoonelise manöövri laiade rahvamasside petmiseks. Kogu kapitalistliku maailma ajakirjandus tõstis esile Wilsoni rahuprogrammi demokraatia ülima saavutusena, Wilson omandas kiiresti lausa rahuapostli kuulsuse. Tegelikult varjasid need kurikuulsad "14 punkti" USA valitsevate ringkondade laialdasi anastustaotlusi. Presidendi usaldusmees kolonel House tähendab "14 punkti" kohta, et need olid "suurepäraseks propagandarelvaks, kuid ei sobinud rahu programmiks"[3]. Kahtlemata kõige silmakirjalikuks Wilsoni "14 punktist" on Wene küsimusele pühendatud 6. punkt. Arvestades laiade rahvamasside arvamusega ei saanud USA valitsus asuda avaliku interventsiooni teele Nõukogude Venemaa vastu ega isegi avalikult kõnelda säärastest kavatsustest. Otse vastupidi, USA juhtivad riigimehed hakkasid rääkima Ühendriikide valitsuse "sõbralikest tunnetest" Nõukogude Venemaa vastu ja USA "abistamistaotlustest" Vene rahva suhtes. Seepärast

---

1 Кунина. Провал ..., стр. 42.

2 Гулыга-Геронимус, стр. 36.

3 Sealsamas, lk. 37.

deklareerib ka Wilson, et peale Vene territooriumi vabastamist Saksa vägedest on ette nähtud "vene küsimuse" niisugune lahendus, mis garanteerib Venemaale "teiste rahvaste poolt kõige täielikumat ja vabamat kaasabi täieliku ja takistamatu võimaluse saamiseks teha iseseisev otsus oma poliitilise arenemise ja rahvusliku poliitika suhtes, ning mis kindlustab temale vabade rahvaste hulgas südamlikku vastuvõttu selle valitsusviisi juures, mille ta endale ise valib"[1]. Niisuguste kõlvatute sõnade taha varjas Wilson oma kuritegelikud kavatsused Nõukogudemaa suhtes.

"Iseseisev otsus oma poliitilise arenemise suhtes" tähendab Wilsoni keeles Nõukogude Venemaa tükeldamist ja orjastamist välisimperialistide poolt."Südamlik vastuvõtt selle valitsemisviisi juures, mille ta endale ise valib" tähendab Wilsoni keeles nõukogude korra kukutamist ning kapitalistide ja mõisnike võimu taaskehtestamist Venemaal.

Juba järgmisel päeval pärast Wilsoni kõnet nõudis Francis oma telegrammis Washingtoni Nõukogude Venemaa tükeldamist ning valgekaartlike valitsuste tunnustamist Soomes, Ukrainas, Donimaal, Arhangelskis ja Siberis[2]. Kui Trotski 10. veebruaril 1918 reeturlikult katkestas rahuläbirääkimised ja Saksa väed 18. veebruaril alustasid pealetungi, ei kahelnud USA imperialistid, et Nõukogude võimu päevad on loetud. J.V. Stalin märgib, et Saksa militaristide sõjakäigu eesmärgiks pole ainult vallutamine "... vaid peamiselt revolutsiooni ja tema saavutuste lämmatamine"[3]. Sellel Nõukogude riigile kriitilisel hetkel

---

1 Diplomaatia ajalugu. II kd. Tartu 1948, lk. 440-441.

2 Кунина. Провал... стр. 47.

3 J.V. Stalin. Teosed, 4. kd. lk. 37.

"unustasid" USA valitsevad ringkonnad kõik oma lubadused abi osutamise kohta võitluseks saksa armeede vastu. Prantsuse saatkonna vastavale järelpärimisele tegi Lansing lühikese ja selge resolutsiooni - "Sellest ei saa olla juttugi"[1]. Abi asemel soovitab Francis korduvalt alustada Nõukogude Venemaal interventsiooni. USA haaraku Vladivostok, Inglis- ja Prantsusmaa - Arhangelsk ja Murmansk[2].

Pärast Bresti rahulepingu allakirjutamist 3. märtsil 1918 lootsid USA imperialistid, et see jääb IV nõukogude kongressi poolt ratifitseerimata.Wilsoni tervitustelegramm nõukogude kongressile pidi andma trotskistidele ja esseeridele relva võitluseks rahulepingu ratifitseerimise vastu. Bresti rahulepingu ratifitseerimine - IV nõukogude kongressi poolt - ajas nurja USA imperialistide kavatsused kukutada nõukogude võim saksa imperialistide tääkide abil. See sundis kogu maailma reaktsioonilisi jõude otsima uusi teid võitluses Nõukogude Venemaa vastu. Teravamalt kui seni tõusis päevakorrale relvastatud interventsiooni organiseerimise küsimus. USA valitsuse nõusolekul ja otsesel õhutusel maabusid aprilli algul 1918 Vladivostokis Jaapani väed. Mõni kuu hiljem järgnesid neile ameerika, inglise ja prantsuse imperialistide väejõugud. Samal ajal organiseeriti sissetung ka Põhja-Venemaale - Murmanskisse. "Sõjalist interventsiooni alustasid inglise, prantsuse, jaapani ja ameerika imperialistid sõda kuulutamata, kuigi interventsioon oli sõda Venemaa vastu, pealegi kõige halvemat liiki

---

1 Гулыга-Геронимус, стр. 39.

2 Sealsamas, lk. 40.

sõda. Salaja, varga kombel hiilisid need "tsiviliseeritud" röövlid ligi ja maandasid oma väed Venemaa territooriumil"[1]. Kuna esialgu kestis sõda kapitalistide endi leeris, siis ei leidnud ameerika-inglise imperialistid võimaliku olevat eriti suures ulatuses rakendada vägesid võitluseks Nõukogude Venemaaga. Seepärast kavatsesid imperialistid lämmatada Nõukogude riik blokaadiga, ümbritseda ta rinnete tulirõngaga ning lõigata ära tähtsamatest toidu-toor- kütteainete rajoonidest. Imperialistid jätkasid eriti intensiivselt sisemiste kontrrevolutsiooniliste jõudude toetamist ja salanõude organiseerimist. Eelkõige USA aktiivsel kaasabil alustas tšehhoslovakkide korpus sõjategevust Nõukogude võimu vastu. Imperialistide plaanikohaselt pidi korpus haarama Volgamaad ja Siberi tähtsamad punktid. Samal ajal nägi üldine rünnakuplaan ette organiseerida mitmesugustes Venemaa keskustes nõukogudevastaseid mässe. Selleks otstarbeks kasutati välismaiste diplomaatiliste ja sõjaliste esinduste tihedat võrku. Näiteks asus Petrogradis USA saatkond ja konsulaat, Moskvas ja Irkutskis - peakonsulaadid, Vladivostokis, Omskis, Tomskis, Ekaterinburgis, Tšitas, Samaaras, Tifliisis ja Arhangelskis - konsulaadid. USA ametlike esindajate kõrval leidus Venemaal veel suur hulk mitmesuguste organisatsioonide, nagu Punase risti, noorte meeste Kristliku Ühingu jt. esindajaid. Kõik need imperialistide palgalised agendid tegutsesid nõukogudevastase spionaaži ja diversiooniaktide korraldamisega.

Veebruari lõpul 1918 sõitis välismaine diplomaatiline korpus Moskvast Vologdasse. Seda sammu motiveeriti protestiavaldusena Bresti rahu sõlmimise vastu. Tegelikult oli siin

---

1 Lühikursus, lk. 201.

tegemist muidugi hoopis teiste kaalutlustega. Vologda kui tähtis raudtee sõlmpunkt oli otseses ühenduses Arhangelskiga, kus intervendid kavatsesid teostada dessandi ning samuti Vjatka ja Kotlas , kus põhjast edasitungivad intervendid pidid ühinema idast pealetungivate valgekaartlaste ja interventidega. Seepärast on arusaadav, miks Francis kui diplomaatilise korpuse pea loobus Nõukogude valitsuse igasugustest ettepanekutest ning oma uueks asupaigaks valis Vologda. Pealegi oli siinne elu välismaiste diplomaadirüüs spioonide ja diversantide arvates palju "rahulikum" - Vologdas loodeti pääseda Nõukogude julgeolekuorganite valvsa silma eest.

Vologdas arendasid välismaised "diplomaadid" palavikulist tegevust kõikide nõukogudevastaste elementide koondamisel ja organiseerimisel. Paljudesse tähtsamatesse linnadesse saadeti välismaiseid agente. "Diplomaadid", kasutades kohalike võimuorganite vähest valvsust, tarvitasid takistusteta raudteede telegraafiliine[1]. Ühenduse pidamiseks välismaaga ehitati Murmanskis spetsiaalne raadiojaam. Francis ja Prantsuse saadik Nouleans Vologdas, Lockhart Petrogradis ja USA peakonsul Poole Moskvas kogusid enda ümber esseere, menševikke, kadette, anarhiste ja teiste kontrrevolutsiooniliste rühmituste liikmeid. Eriti truult teenisid välisimperialistest sotsialistid revolutsionäärid eesotsas Boris Savinkoviga. Nouleans ja inglise spioon Sidney Reilly poolt hangitud rahadega organiseeris Savinkov kontrrevolutsioonilise Venemaa Taassünni Liidu võitluseks bolševismi vastu. Välismaistele spioonidele oli hästi tuntud ka Trotski reeturinägu. Lockhard teatas ühes kirjas

---

1 Г.Е.Мымрин. Американские империалисты - вдохновители и организаторы военной интервенции против Советской России. Архангельск, 1951 стр. 12.

Inglismaale: "Trotski näitas oma valmisolekut koostööks liitlastega[1]. Juhtiv osa välismaiste spioonide ja diversantide alatus tegevuses kuulus USA imperialistide esindajaile. Francis tunnistab ise "diplomaatide" osavõttu nõukogudevastasest tegevusest. "Ma arvan, et me tegime kõikvõimaliku liitlaste interventsiooni ettevalmistamiseks"[2] kirjutab ta. J.V. Stalin paljastab imperialistide agentide tegevust, kes "... luusivad kõigis maades Soomest Kaukaasiani, Siberist Turkestanini, varustades kontrrevolutsionääre, korraldades röövellikke vandenõusid, organiseerides sõjakäike Nõukogude Venemaa vastu, tagudes ahelaid Lääne rahvastele"[3].

USA ja teiste imperialistlike riikide agentide aktiivsel koostööl toimus Nõukogude Venes 1918. aasta suvel rida kontrrevolutsioonilisi väljaastumisi ja terroriakti. Välisimperialistid olid kindlad, et Nõukogude võim kukutatakse sisemise kontrrevolutsiooni poolt. 2. juunil toimus Vologdas välissaadikute nõupidamine, kus juba arutati uue kontrrevolutsioonilise valitsuse loomise küsimust[4]. Nõupidamisel valmistati ette isegi piduliku läkituse tekst, millega Francis kui diplomaatilise korpuse pea pidi pöörduma uue valitsuse poole.

20. juunil tapeti sotsialisti-revolutsionääri poolt Petrogradis ajakirjanduse, propaganda ja agitatsiooni komissar Volodarski. 5. juulil haarasid valgekaartlased Rõbinski. 6. juu-

---

1 Гулыга-Геронимус, стр. 113.

2 Берёзкин, стр. 70.

3 J.V. Stalin. Teosed, 4 kd. lk. 175.

4 Мымрин, стр. 14.

lil algas Boris Savinkovi poolt juhitud mäss Jaroslavis. Vologdas, Rõbinskis, Muuromis jt. linnades toimusid kontrrevolutsionääride väljaastumised, Moskvas tappis esseer Blumkin 6. juulil saksa saadiku Mirbachi sõja provotseerimiseks Saksamaaga. Samal päeval, V nõukogude kongressi istungite ajal, algas Moskvas pahempoolsete esseeride mässukatse, mis korraldati "... Bukharini ja Trotski teadmisel ja nõusolekul ja see moodustas ühe osa buhhaarinlaste, trotskistide ja pahempoolsete esseeride kontrrevolutsioonilise, nõukogude võimu vastu suunatud vandenõu üldplaanist"[1]. Mässu tõelised organisaatorid ja õhutajad - välismaised "diplomaadid" istusid samal ajal nõukogude kongressi istungitesaalis. Kuuldes, et esseeride mässukatse on ebaõnnestunud, hävitasid nad kompromiteerivaid dokumente, neelates need alla[2]. Tänu Nõukogude võimuorganite valvsusele likvideeriti kõik valgekaartlikud väljaastumised peagi. Teostatud juurdlustel ei jäänud välismaiste esindajate tegevus mingiks saladuseks. Nõukogude valitsus tegi diplomaatlikule korpusele ettepaneku sõita Moskvasse. Selle asemel suundusid diplomaadid Murmanskisse, kus juba viibisid interventide väed. Ära sõites tegi Francis valeliku avalduse, nagu ei saadaks liitriigid mingil juhul vägesid võitluseks vene rahva vastu, vaid ainult "meie ühiste vaenlaste anastustele vastupanu osutamiseks"[3].

---

1 Lühikursus, lk. 201.

2 Sayers-Kahn, lk. 65.

3 Мымрин, стр. 21.

II p e a t ü k k .

VÕITLUS USA SÕJALISE INTERVENTSIOONI VASTU NÕUKOGUDE VENEMAAL.

A. USA sõjaline interventsioon Nõukogude Kaug-Idas.

Relvastatud interventsiooni teostamisel Nõukogude Kaug-Idas tulid arvesse eelkõige kaks imperialistlikku suurriiki - USA ja Jaapan. Nii Inglis- kui ka Prantsusmaa oleksid meeleldi näinud Kaug-Idas peamise nõukogudevastase jõuna Jaapanit - kardeti USA liigset tugevnemist. Ka teatavad ringkonnad USA-s olid nõus kasutama Jaapani imperialiste löögijõuna Nõukogude Venemaa vastu. Säärase poliitika põhjusi paljastab kujukalt üks USA sõjalaevastiku juhtkonna esindajate poolt koostatud memorandum. Memorandumis avaldatakse kartust, et Jaapani imperialistide anastustaotlused võivad suunduda USA vastu. Karoliini ja Mariaani saarte anastamisega, mis tugevdas Jaapani strateegilisi positsioone, loodi selleks juba eeldusi. Seepärast on "USA-le eluliselt tähtis suunata Jaapanit Aasia kontinendi suunas[1], s.o. suunata võitlusesse Nõukogude Venemaaga. Sel teel lootsid USA imperialistid tabada kaks kärbest ühe hoobiga - anda löök Nõukogude võimule ja samal ajal nõrgendada Jaapanit.

Juba 1917.aasta sügisel pärast pikemaid läbirääkimisi Lansingi ja Jaapani esindajate vahel lepiti kokku USA ja Jaapani ühise interventsiooni organiseerimise kohta Venemaal[2].

---

1 Кунина. Провал... 50.

2 Vt. А.Гиршфельд."О роли США в организации антисоветской интервенции в Сибири и на Дальнем Востоке. Вопросы истории, 1948, № 8, стр. 11-12.

18. veebruaril 1918 Entente riikide kõrgem sõjaline nõukogu soovitas USA esindaja kindral Blissi ettepanekul jätta Siberi raudtee haaramine Jaapani hooleks. Jaapani imperialistid olid säärase otsusega ülimalt rahul ja jätkasid veelgi suurema hooga ettevalmistusi vägede saatmiseks Nõukogude Kaug-Itta. Jaapanis unistati juba suurejoonelise sõjakäigu korraldamisest Siberis, mis lõppeks alles Uraalides. Jaapani imperialistide julgustamiseks sõjalisele väljaastumisele Nõukogude võimu vastu koostati Wilsoni algatusel memorandum, mis andis USA valitsuse õnnistuse jaapani agressoritele. Memorandumis rõhutatakse, et vägede saatmisega Siberisse esineb Jaapan Venemaa liitlasena, kellel pole teisi eesmärke peale Siberi päästmise saksa armee sissetungist ja Saksamaa intriigidest (!)[1]. Tokios pidi see memorandum saama teatavaks Inglise diplomaatide vahendusel. Mõni päev hiljem saadeti Tokiosse uus memorandum diametraalselt vastupidise tekstiga - nüüd vaidles USA valitsus interventsiooni vastu. Muidugi polnud sellel memorandumil mingisugust praktilist tähtsust, sest USA valitsuse tõeline seisukoht nõukogudevastase interventsiooni suhtes oli Tokios hästi teada. Jaapani diplomaatilised ringkonnad avaldasid ameeriklastele isegi tunnustust osava diplomaatilise manöövri puhul. 19. märtsil anti Ühendriikide saadikule Tokios Morrisele Jaapani valitsuse vastus USA noodile. Interventsiooniidee polevatki jaapanlaste endi väljamõeldis, vastava kavatsusega olevat esinenud Entente riigid. Jaapan lubas olukorra teravnemisel Kaug-Idas välja astuda ainult "enesekaitse" huvides ja sedagi vaid USA nõusolekul. Veel samal päeval telegrafeeris Lansing Morrisele ja käskis teatada Jaapani välisministrile USA täielikust nõusolekust jaapanlaste sissetungi

---

1 Гулыга-Геронимус, стр. 45.

suhtes sel juhul, kui Jaapan rakendab küllaldaselt jõude mõjuva hoobi andmiseks Nõukogude võimule[1].

USA valitsuse aktiivsel suunamisel ja heakskiidul alustas-ki Jaapan aktiivset interventsiooni Nõukogude Kaug-Idas. Juba 12. jaanuaril 1918 oli Vladivostokki "Jaapani alamate kaitsmise" eesmärgil saabunud Jaapani ristleja. USA ristleja "Brooklyn", mille pardal viibis ka Vaikse ookeani laevastiku juhataja admiral Night, saabus siia juba 24. novembril 1917. Otsides põhjusi vägede maalesaatmiseks, asusid jaapani imperialistid alatule provokaatorlikule teele. Õõl vastu 5. aprilli organiseeriti Vladivostokis kallaletung ühele Jaapani firma kontorile. Siinjuures tapeti 2 Jaapani kodanikku. Juba mõni tund hiljem, 5. aprilli hommikul, saatsid sõjalaevad dessandi maale. Samal päeval maandati ka väiksem Inglise väeüksus. Jaapani laevastiku juhataja Kato levitas linnas teadaannet, et Jaapan võtab endale "korra kindlustamise" Vladivostokis. Ka kõik teised välismaised diplomaatilised esindajad püüdsid väita, et Jaapani võimud olid sunnitud vägesid maale saatma, kuid see ei tähendavat sugugi sekkumist Vene siseasjadesse. Nõukogude valitsuse ametlik teadaanne Jaapani vägede sissetungist Vladivostokki paljastab välisimperialistide tõelised eesmärgid. "Jaapani imperialistid tahavad nõukogude revolutsiooni ära kägistada, Venemaad Vaiksest ookeanist ära lõigata, anastada Siberi rikkaid alasid, orjastada Siberi töölisi ja talupoegi"[2].

Üheaegselt imperialistide sissetungiga alustasid Mandžuuriast Tšitale pealetungile Semjonovi bandiitlikud jõugud[3]. See

---

1 Гулыга-Геронимус, стр. 48-49.

2 Diplomaatia ajalugu. II kd. Tartu 1946, lk. 459.

3 Гулыга-Геронимус, стр. 52.

kõneleb kõigi Kaug-Ida kontrrevolutsiooniliste jõudude juba varem koordineeritud koostööst.

Jaapanlased piirdusid esialgu dessandi maalesaatmisega ega asunud laiemaulatusliku agressiooni teele. See asjaolu ega ka välismaise diplomaatia jõupingutused ei suutnud uinutada Nõukogude valitsuse valvsust. 7. aprillil saatis V.I. Lenin Vladivostoki linnanõukogule telegrammi, milles hoiatati jaapanlaste rünnaku eest. "See on möödapääsematu. Neid abistavad eranditą kõik liitlased"[1]. Lenin nõudis koheste sammude astumist imperialistide rünnaku tagasilöömiseks. Nagu näitavad edasised sündmused, oli V.I. Lenini hinnang sündmustele Kaug-Idas täiesti põhjendatud.

Saatnud Kaug-Idas ja ka Euroopa Venemaa põhjaosas maale oma sõjaväed, valmistusid välismaised imperialistid andma Nõukogude riigile lööki ka võõraste palgavägede abil. Esimese maailmasõja päevil oli hulk tšehhe ja slovakke Austria-Ungari sõjaväest end Vene armeele vangi andnud, sest nad ei soovinud sõdida täiesti võõraste eesmärkide eest. Juba tsaarivalitsuse päevil asuti tšehhi ja slovakki sõjavangidest organiseerima väeosi võitluseks Saksamaa ja Austria vastu. Pärast Oktoobrirevolutsiooni ulatus võitlejate arv tšehhoslovakkia leegionis 60.000 meheni, kes Oktoobrirevolutsiooni ajal viibisid Ukrainas, peamiselt Kiievi ja Poltaava piirkonnas. Välismaised imperialistid otsustasid neid kasutada löögijõuna võitluses nõukogude võimu vastu. Pariisis asuv Tšehhoslovakkia Rahvuskogu eesotsas Masarykiga oli selle plaaniga nõus. Juba novembri lõpul 1917 toimusid Jassõs läbirääkimised Entente'i esindajate ning kontrre-

---

1 В.И. Ленин. Сочинения, т. 27, стр. 189.

volutsioonilise tšehhoslovaki ohvitserkonna vahel[1]. Pärast Bresti rahu sõlmiti Entente riikide ning Nõukogude valitsuse vahel kokkulepe tšehhoslovakkia korpuse evakueerimise kohta Nõukogude Venemaalt. Korpus pidi liikuma üksikute ešelonidena ja desarmeerituna Vladivostokki. Sellest nõudmisest ei peetud kinni - korpuse poolt veeti kaasa hulgana relvastust peidetud ja lahtivõetud kujul. Märtsi lõpul hakkasid ešelonid tšehhoslovakkia sõduritega Kesk-Venemaalt veerema Vladivostoki suunas. Aprilli algul toimus Moskvas Prantsuse saatkonna hoones nõupidamine liitlaste diplomaatiliste esindajate ning valgekaartlike ohvitseride vahel tšehhoslovakkide mässu küsimustes[2]. Kuu hiljem Tšeljabinskis toimunud järjekordsel nõupidamisel Entente esindajate, vene valgekaartlaste ja tšehhoslovakkia ohvitseride osavõtul töötati välja konkreetne mässuplaan. USA imperialistid osutasid suurt aktiivsust tšehhoslovakkide mässu organiseerimisel. Mai keskel 1918 kutsuti Masaryk Washingtoni kus ta töötas tihedas koostöös riigidepartemanguga[3]. Samal ajal leidus tšehhoslovakkide väeosi kõikides tähtsamates punktides Siberi raudteel. Algasid kokkupõrked Nõukogude väeüksustega ja 25. mail haarati tšehhoslovakkide poolt Marinsk, milline sündmus tähistaski üldise mässu algust. Umbes nädala jooksul haarati säärased tähtsad punktid, nagu Pensa, Tomsk, Omsk, Petropavlovsk ja Samaara. 4. juunil 1918 esitasid USA, Inglismaa, Prantsusmaa ja Itaalia Nõukogude valitsusele noodi, milles tšehhoslovakkide väeüksusi nimetati liitlasvägedeks ja seega asu-

---

1 Б.Е. Штейн. "Русский вопрос" на Парижской мировой конференции (1918-1920 гг.), М. 1949, стр. 53.

2 Sealsamas.

3 Гулыга-Геронимус, стр. 55.

vad nimetatud riikide kaitse ja soosingu all. Juhul, kui Nõukogude valitsus teeb katseid neid desarmeerida, siis vaadatakse sellele kui liitlaste vastu suunatud ebasõbralikule aktile. See avaldus on otseseks tunnistuseks sellest, kes on mässu tõelised initsiaatorid ja organiseerijad. USA imperialistid osutasid mässulistele tšehhoslovakkidele suurt abi. Wilsoni algatusel loodi USA-s erikomitee tšehhoslovakkide abistamiseks. Ameeriklased saatsid korpusele 100.000 vintpüssi, 100 kuulipildujat, ligi 5 miljonit padrunit ja muud sõjavarustust[1]. Wilson andis rahalist toetust 12 miljonit dollarit.

29. juunil 1918 toimus Vladivostokis USA konsuli Caldwelli teadmisel ja admiral Nighti organiseerimisel kontrrevolutsiooniline pööre. Valgekaartlikud elemendid korraldasid linnas metsiku veresauna. USA valitsus otsustas kohe kasutada sündmusi Vladivostokis laiaulatusliku relvastatud interventsiooni teostamiseks. Juba 2. juulil 1918 otsustati Entente kõrgemas sõjanõukogus saata Siberisse arvukas sõjavägi, mille koosseisu kuuluksid Jaapani, USA jt. riikide üksused[2]. 6. juulil toimus Washingtonis salajane nõupidamine pooletosina juhtiva USA võimumehe osavõtul. Wilson esitas projekti USA vägede saatmise kohta Nõukogude Kaug-Itta, millega teised nõupidamisest osavõtjad kohe nõustusid. USA dessandi arvuline suurus määrati kindlaks 3000 mehele[3]. Ameerika väed pidid looma kontakti tšehhoslovakkide korpusega ning hoolitsema nende igakülgse abistamise eest. Selleks, et varjata USA imperialistide tõelisi kavatsusi, otsustati samal nõupidamisel interventsiooni eesmär-

---

1 Гулыга-Геронимус, стр. 57.

2 Штейн, стр. 51.

3 Гулыга-Геронимус, стр. 62.

giks kuulutada tšehhoslovakkide kaitsmine relvastatud Saksa ja Austria sõjavangide kallaletungide vastu. Juba varem ilmus USA ajakirjanduses algusest lõpuni väljamõeldud teateid relvastatud sakslastest, kes ähvardavat Siberis raudteeliine. Pärast tšehhoslovakkide mässu puhkemist kirjutati USA kõmuajalehtedes, et Nõukogude valitsus kasutavat saksa sõjavange võitluseks tšehhoslovakkide vastu. Nõukogude valitsus lükkas kõik taolised kuuldused otsustavalt ümber ja võimaldas liitlaste esindajaile isegi inspektsiooniretke sõjavangide laagritesse Siberis. USA ja Inglise esindajad leidsid kohapeal kõik korras olevat ja rõhutasid oma aruannetes, et Siberis ei leidu relvastatud Saksa-Austria sõjavange. See fakt valgustab eredalt USA valitsevate ringkondade silmakirjalikkust ja valelikkust.

Juuli lõpul 1918 said intervendid ja valgekaartlased Kaug-Idas rea tõsiste kaotuste osaliseks. Tšehhoslovakkia väeosad said Ussuuri rindel lüüa. Kontrrevolutsioonilisel Derberi valitsusel polnud elanikkonna seas mingit autoriteeti. Et bolševikud omasid kõikjal rahva usalduse, seda näitab seegi fakt, et kontrrevolutsionääride poolt lavastatud Vladivostoki linnaomavalitsuse valimistel said bolševikud, hoolimata igasugustest kitsendustest, absoluutse enamuse[1]. Kõiki neid asjaolusid arvestades ruttasid imperialistid Kaug-Idas oma vägesid maandama. 3. augustil maabus Vladivostokis täiendav kontingent Jaapani ja Inglise vägesid, kellele 16. augustil ja järgnevatel päevadel lisandus 9000 ameeriklast Filipiinidelt. 1. septembril saabus kohale ka USA ekspeditsioonikorpuse ülemjuhataja kindral

---

1 Гулыга-Геронимус, стр. 66.

Graves. Intervendid suurendasid pidevalt oma interventsioonivägesid. Näiteks tõusis peagi ainuüksi Jaapani vägede üldarv 40.000 meheni[1].

Augustis 1919 avaldasid USA, Jaapan ja Suur-Britannia deklaratsioonid interventsiooni kohta Nõukogude Venemaal. Hiljem avaldasid samasugused deklaratsioonid ka Prantsusmaa ja Itaalia. USA deklaratsioon rõhutab ülima silmakirjalikkusega, et Ühendriigid on kaugel kavatsusest segada end Nõukogude Vene siseasjadesse või tuua mingil määral kahju Nõukogude Venemaale. USA interventsiooni ainukeseks eesmärgiks olevat tšehhoslovakkide abistamine, kelle kallale tungivat relvastatud Saksa ja Austria sõjavangid[2]. V.I. Lenin kirjas ameerika töölistele paljastab USA imperialistide silmakirjalikult maskeeritud verised taotlused. "Just nüüd ameerika miljardärid, need kaasaegsed orjapidajad, avasid eriti traagilise lehekülje verise imperialismi verises ajaloos, andes nõusoleku - ükskõik, otsese või kaudse, avaliku või silmakirjalik-varjatud - inglise-jaapani elajate relvastatud sõjakäiguks eesmärgiga lämmatada esimene sotsialistlik revolutsioon"[3].

Vladivostokis maabunud USA väeosad saadeti peagi Ussuuri rindele võitluseks Punaarmee vastu. Augusti lõpul ja septembri algul intervendid valgekaartlaste abiga haarasid endi kätte kõik tähtsamad keskused Kaug-Idas. Ameeriklased seadsid end Vladivostokis mugavalt sisse, rekvireerides parimad majad linnas. Siin paiknes ka kindral Graves'i peastaap. Habarovskis,

---

1 Гулыга-Геронимус, стр. 62.

2 Берёзкин, стр. 45.

3 В.И. Ленин. Сочинения, ч. 28, стр. 44.

Verhneudinskis (Ulan-ude), Sutšani kaevandusrajoonis ja raudteede piirkonnas asusid USA garnisonid. Üksikuid ameerika väegruppe leidus Siberi raudteel kuni 4000 km kaugusel Vladivostokist[1]. USA laevastik admiral Night'i juhtimisel blokeeris kogu Vaikse ookeani ranniku. USA sõjaväeline juhtkond sai käsu hävitada kogu Nõukogude laevastik Vaiksel ookeanil ning lõhkuda kõik sadamad ja laevastiku baasid, samuti kõik merekindlustused. Nii ka toimus ja enamik Nõukogude sõja- ja kaubalaevastikust viidi interventide poolt lihtsalt minema. Kõige suuremat tähelepanu osutasid USA intervendid Kaug-Ida ja Siberi raudteevõrgu anastamisele. USA saadik Morris rõhutas, et kontroll Siberi raudtee üle võimaldab Ühendriikidel astuda "ameeriklaste majandusliku ja sotsiaalse programmi teostamisele"[2]. See "ameeriklaste majanduslik ja sotsiaalne programm" kujutas endast muidugi kavatsust anastada Siberi loodusrikkused ja taaskehtestada kodanlik kord. Venemaa idaosa raudteede vallutamiseks soovitab Morris saata Siberisse 25.000 meheline sõjavägi. Kaug-Ida raudteede anastamisel põrkasid ameeriklased kokku Jaapani sõjaväeliste ringkondadega. Nüüd ilmus Kaug-Idas jälle päevavalgele insener Steavens, kelle ettepanekul moodustati interventsioonist osavõtvate riikide esindajaist spetsiaalne komitee raudteede valdamiseks. Raudteede kaitset pidid teostama USA ja Jaapani väed. 1919 kevadel jaotatigi Kaug-Ida raudteed ameeriklaste ja jaapanlaste vahel. Siinjuures haarasid ameeriklased jaapanlaste tagalas rea tähtsaid raudteejaamu nii Habarovsk-Tšita kui ka Vladivostok-Habarovski liinil[3]. See

---

1 А. Мельтин. Кровавая миссия генерала Гравза. Kogumikus: Американо-английские империалисты - злейшие враги Советского народа. M. 1951, стр. 73.

2 Мельтин, стр. 31.

3 Гиршфельд, стр. 15-16.

võimaldas USA imperialistidel kontrollida jaapanlaste tegevust.

Interventide võimutsemine tõi Kaug-Ida majanduselule tohutuid kahjustusi. Näiteks ainuüksi Amuuri veetranspordile tekitatud kahjud ulatuvad 34.996.634 kuldrublani[1]. Nikolaevski kaubasadamale Amuuril tekitatud kahjud ületavad 11 miljonit kuldrubla. Nõukogude valitsuse erikomisjon interventsioonikahjude kindlakstegemiseks sai Siberist 80.000 ja Kaug-Idast 44.000 pretensiooni ainult eraisikuilt[2]. Siberis laastati interventide poolt 56.000 talumajandit, põletati maha 20.000 hoonet.

Kaug-Ida keskused kihasid USA ettevõtjaist ja spekulantidest, kes kõik olid käed välja sirutanud Nõukogude Venemaa rikkuste järele. Mitmesugused ekspeditsioonid ja eksperdid uurisid hoolega kohalike maapõuevarade, eriti aga haruldaste metallide leiukohti. Mitmed USA firmad taotlesid Koltšakilt kui Venemaa "ülemvalitsejalt" mitmesuguseid kontsessioone. USA intervendid haarasid Sutšani söekaevandused enda kätte ja ekspluateerisid neid hoolega. USA pangad avasid Kaug-Ida suurematesse keskustes uusi osakondi. Kohalikku rahvamajandust püüti alistada ameerika finantskapitali abil.

Kõikjal, kuhu ilmusid ameerika intervendid, tõid nad endaga kaasa surma ja hävingut. USA sõdurimundris bandiidid said hakkama kuulmatute vägivallategudega rahulike tsiviilelanike kallal. Märtsis 1919 ründasid nad Ivanovka asulat ja põletasid ta maani maha. Siinjuures tapeti 1300 elanikku[3]. Eriti julmalt

---

1 Мельтин, стр. 35.

2 Sealsamas.

3 Мельтин. Кровавая..., стр. 74.

käitusid ameeriklased partisaniliikumisest haaratud rajoonides. Intervendid "tasusid" sõjaliste lüüasaamiste eest rahulikule elanikkonnale. Intervendid organiseerisid surmaronge, kus Punaarmee löökide all taganevad intervendid vedasid kaasa vangistatud nõukogude aktiviste. Surmaeŝelonidel surid inimesed massiliselt näga ja nakkushaigustesse. USA interventidele langeb suur osa vastutusest jaapanlaste poolt sooritatud kuritööde eest. Aprilli algul 1920, kui ameeriklased ise olid maalt juba lahkunud, korraldasid jaapanlased Kaug-Idas hirmsa veresauna. Ööl vastu 5. aprilli tapeti Vladivostokis tuhandeid inimesi. Jaapanlaste metsikused olid provotseeritud ameeriklaste poolt[1]. Samasugused tapatalgud korraldati ka teistes keskustes. Habarovskis tapeti linnatänavail 2500 inimest.

Ameeriklased on süüdi ka valgekaartlike bandiitide poolt teostatud ebainimlike kuritegude eest. Keegi USA ohvitser julges bandiit Semjonovit nimetada isegi tsivilisatsiooni kaitsjaks öeldes konsul Harrisele: "Semjonov on ainuke inimene, kes seisab tsivilisatsiooni kaitsel, kaitstes seda bolŝevismi eest, ja ma ei taha kuulata midagi, mis on suunatud Semjonovi vastu"[2].

Võitluses nõukogude võimu vastu kasutasid ameerika intervendid sõjalise ja majandusliku ekspansiooni kõrval ka ideoloogilist ekspansiooni. USA-s alustasid monopolistide hääletorud nõukogudevastast propaganda- ja laimukampaaniat. Samasuguseid võtteid kasutasid ameeriklased nende poolt okupeeritud Nõukogude territooriumil. Vladivostokis asutati 1919 aastal "Ameerika ajakirjandusbüroo", mis muutus nõukogudevastaste väljamõeldiste

---

1 Мельгин, стр. 74.

2 Мельгин. Кровавая... стр. 80.

peamiseks levitajaks[1]. Kaug-Idas tegutses intensiivselt Noorte Meeste Kristlik Ühing, mis teatavasti teenib kapitalistide huve noorte vaimse orjastamisega. Kaug-Itta saabus hulgana selle pimedusejüngrite organisatsiooni agente ning mitmes linnas asutati ta filiaale. Nõukogude inimeste teadvuse mürgitamiseks asutati ta "Kristliku Ühingu" poolt Kaug-Idas üle 100 kino[2]. Ühingu käsutuses oli ligi 500 spetsiaalselt valitud või ka eritellimusel valmistatud ameerika filmi. Noorte Meeste Kristliku Ühingu liikmed tegelesid laialdaselt sionaaži ja diversiooniaktide sooritamisega. "Vene rahva sõpradena" püüdsid nad tungida nõukogude asutustesse ja partisanisalkadesse nendele vajalike andmete kogumiseks.

Hoolimata kõigist pingutusist ei annud USA interventide nõukogudevastane propaganda mingisuguseid tulemusi. Kaug-Ida elanikkond jätkas võitlust välismaiste okupantide ja Vene valgekaartlaste vastu. V.I. Lenin vastustes ameerika ajakirjaniku küsimustele rõhutab, et Ida-Siberis "... vene talupojadosutavad Jaapani ja Põhja-Ameerika Ühendriikide roimaritele-kapitalistidele kangelaslikku vastupanu"[3]. Kogu Kaug-Ida territooriumil loodi bolševike juhtimisel partisanisalku, kes alustasid aktiivset võitlust välismaiste interventidega. Eriti laialdase ulatuse võttis partisaniliikumine Primorje oblasti lõunaosas, kus võimutsesid USA okupandid. Detsembris 1918 toimus Vladivostokis salajane Primorje bolševike organisatsioonide nõupidamine. Loodi

---

1 Мельтин, стр. 44.

2 Мельтин. Кровавая... стр. 78.

3 В.И. Ленин. Сочинения, т. 29, стр. 477.

Primorje oblasti parteikomitee ja selle juurde spetsiaalne sõjaline osakond partisaniliikumise juhtimiseks[1]. Kaug-Ida partisanide etteotsa tõusis legendaarne kangelane Sergei Lazo. 1919. a. algul toimus Primorje oblasti laialdasel territooriumil ülestõus interventide vastu. Ägedate lahingute tulemusena vallutasid partisanid hulk asulaid ja linnu, nii et sama aasta suveks USA interventide ja valgekaartlaste kätte jäi Primorje oblasti lõunaosast ainult Sutśani kaevandusrajoon ning Sutśani Vladivostokiga ühendava raudtee piirkond. Enda olukorra kindlustamiseks kuulutasid ameeriklased välja "neutraliteedi" ja püüdsid raudtee piirkonnas organiseerida neutraalse tsooni, mis oleks võimaldanud neil kasutada siinseid söekaevandusi. Olukorda Sutśani rajoonis tõi põhjaliku murrangu Sergei Lazo, kes mai lõpul 1919 siia saabus partisanivõitluse juhtimiseks. Lazo töötas välja laialdase plaani USA garnisonide ründamiseks Sutśani raudteel. Juunis 1919 toimuski edukas rünnak paljudes punktides korraga. Lazo ise juhtis kallaletungi Romanovka ~~pea~~jaamale. Kasutades oskuslikult ootamatu rünnaku tagajärjel tekkinud paanikat, hävitati peaaegu kogu interventide garnison. Ühes teises punktis langes samal ööl partisanide ootamatu rünnaku tulemusena ligi 900 ameerika sõdurit[2]. Partisanid, purustanud mitmes kohas raudtee ja sillad ning muutnud kõlbmatuks veereva koosseisu, lahkusid jälle taigasse. USA okupantide korduvat lüüasaamist ei takistanud moodne relvastus ega ka kahekordne arvuline üleolek[3]. Graves julges isegi teha avalduse, et partisanide võitlus-

---

1 Гулыга-Геронимус, стр. 73.

2 Мельтин, стр. 61.

3 Гулыга-Геронимус, стр. 76-77.

Tartu Ülikooli Raamatukogu
ARHIIVKOGU

viisid olevat ebahumaansed, kuna nad kasutavad vananenud relvi (berdanka püsse)! Partisanid vastasid, et neil poleks midagi kümnetuhande vintpüssi vastu, kui ameeriklased ei soovi, et neid tulistatakse vananenud relvadest.

Küllaltki mõjuva võitlusabinõu interventide vastu moodustas streigiliikumine. Streikisid sadamatöölised, kaevurid ja raudteelased. Transpordi alal töötajate üldiseks loosungiks oli - mitte ainsatki rongi läbi lasta Koltšaki abistamiseks! Raudteelaste streigi mahasurumiseks rakendasid intervendid karme abinõusid. Kurikuulus "raudteespetsialist" Steavens soovitas streikijate "rahustamiseks" kasutada relvajõudu[1]. Raudteelaste streik paralüseeris pikaks ajaks raudteetranspordi ja desorganiseeris taganeva Koltšaki armee varustamist USA imperialistide poolt. Punaarmee edukas pealetung Koltšaki vastu ja üha tugevnev partisaniliikumine sundis seniseid rivaale - Jaapanit ja Ameerika Ühendriike taas lähenema ja alustama tihedamat koostööd. Vahepeal oli USA ja Jaapani vahekord teravnenud kuni relvastatud kokkupõrgeteni Jaapani agendi Semjonovi ja USA interventide vahel. V.I. Lenin märgib, et vastuolud USA ja Jaapani vahel kergendasid tunduvalt Nõukogude Venemaa olukorda. Jaapanlased arutasid nii: "Muidugi, me võime võita bolševikke, kuid mida teie annate meile selle eest? Hiina? Me võtame ta niigi, aga siin me lähme kümne tuhande versta taha bolševikke peksma, aga ameeriklased on meie tagalas. Ei, nii ei tehta poliitikat ... Jaapan, õgides Hiinat, ei võinud liikuda Läände, läbi kogu Siberi, omades tagalas Ameerikat, ja ei tahtnud tulest välja tassida kastaneid Ameerika jaoks"[2].

---

1 Гулыга-Геронимус, стр. 81.

2 В.И. Ленин. Сочинения, т. 31. стр. 419.

1919.aasta lõpul ja 1920. aasta algul langes kogu Primorje oblasti lõunaosa partisanide kätte. Valgekaartlaste vägi laostus täiesti. Ka USA interventsioonivägedes muutus olukord lootusetuks. Ameerika sõdurid nägid, et nad ei pea sugugi võitlema sakslaste vastu, nagu neile oli seletatud, vaid vene tööliste ja talupoegade vastu. Seepärast esines korduvalt juhtumeid, kus USA sõdurid keeldusid võitlemast partisanide vastu ja mõnikord tulid isegi nende poole üle.

Interventide peamises keskuses - Vladivostokis valmistati bolševike poolt ette ülestõusu, mille juhiks oli Sergei Lazo. Arvestades Koltšaki vältimatut purustamist ja hädaohtu kokku põrgata Punaarmee regulaarvägedega otsustas USA valitsus 1919.a. detsembris oma väed Kaug-Idast ära kutsuda. Ameerika interventid otsustasid lahkuda seni, kui nende põgenemist veel võis reklaamida "vabatahtliku" lahkumisena. See otsus ei tähendanud sugugi seda, nagu loobuks USA valitsus interventsioonikavatsustest Nõukogude Kaug-Idas. Jällegi nihutati võitluseks nõukogude võimu vastu esiplaanile Jaapani imperialistid. 30. jaanuaril 1920 USA valitsus teatas Jaapanile, et ta on nõus igasuguste abinõudega, mis jaapanlased Siberis tarvitusele võtavad[1].

Ööl vastu 31. jaanuarit toimus Vladivostokis edukas ülestõus, mille tagajärjel võim linnas läks bolševike kätte. Valgekaartlik ladvik eesotsas kindral Rozanoviga põgenes Jaapanisse. USA interventidel ei jäänud muud üle, kui kiirustada oma väeriismete evakueerimisega. Viimane transport lahkus Vladivostokist 1. aprillil 1920. Samaks ajaks olid Kaug-Idast lahkunud ka Inglise, Tšehhoslovakkia, Prantsuse ja Itaalia väed. Kohale jäid ainult jaapanlased ameeriklaste heatahtlike soovidega.

1

Гулыга-Геронимус, стр. 84.

USA reaktsiooniliste ringkondade salajaseks sooviks oli sõja laienemine Jaapani ja Nõukogude Vene vahel. USA imperialistid lootsid moodustada Siberi või vähemalt Kaug-Ida territooriumil USA-st sõltuv riik, mis oleks kaitsnud ka Hiinat "kahjulike" ideede sissetungi eest[1]. V.I. Lenin, esinedes VIII nõukogude kongressil, rõhutas, et „me ei suuda sõdida Jaapaniga ja peame kõik tegema selleks, et mitte ainult edasi lükata sõda Jaapaniga, vaid, kui võimalik, ta vältida, seepärast et see on praegu meile arusaadavail põhjuseil ebajõukohane"[2].

Nõukogude valitsus, hinnates keerukat olukorda Kaug-Idas, otsustas otsese sõja vältimiseks Jaapaniga luua Kaug-Ida vabariik- Kaug-Ida Demokraatlik Vabariik kuulutatigi välja 6. aprillil 1920. Kaug-Ida vabariik lõi oma sõjaväe ja laevastiku ja pidas kahe aasta kestel visa võitlust Jaapani okupantide ja kohalike valgekaartlastega, kuni 25. oktoobril 1922 Vladivostok rahvarevolutsioonilise armee kätte langes ja Jaapani väeriismed merre paisati. Pärast Vladivostoki langemist lahkusid väljamaised laevad peale USA ristleja "Sacramento" sadamast."Sacramento" lahkus alles 24. novembril 1922 pärast Nõukogude valitsuse energilisi nõudmisi.

B. USA sõjaline interventsioon Euroopa-Venemaa põhjaosas.

Kaug-Ida kõrval oli Euroopa Venemaa põhjaosa teiseks soodsaks platsdarmiks sõjalise interventsiooni teostamiseks Nõukogude võimu vastu. Mereteed ja siinsed sadamad garanteerisid

---

1 Vt.С. Григорьевич. Из истории американской агрессии на Русском Дальнем Востоке (1920-1922). Вопросы истории. 1951, № 8, стр. 62.

2 В.И. Ленин. Сочинения, т. 31, стр. 435.

imperialistidele soodsa ühendusepidamise välismaaga. Arhangelskist ja Murmanskist lõunasse suunduvad raudteed ja Severnaja Dvina jõgi võimaldasid "liitlaste" arvates kergesti edasi tungida Petrogradi. Vologda, Kotlase ja Vjatka suunas. Asudes oma interventsiooniplaanide realiseerimisele, otsustasid imperialistid eelkõige kindlustada Murmanski. Murmanskis kui tähtsas sadamas viibis sõja algusest saadik välisriikide sõjalaevu. Kuna Vene tsaaririigi laevastik Põhja-Jäämeres oli äärmiselt nõrk, siis võtsid"liitlased" põhja mereteede kaitse enda peale. Selle tagajärjel muutus Murmanski rajooni tõelisteks peremeesteks Inglise-Prantsuse imperialistid. Pärast Veebruarirevolutsiooni valitses siin suur anarhia ja omavoli. Murmanski nõukogu mõjuvõim oli väike, kohalikus poliitilises elus domineerisid väikekodanlikud parteid. "Liitlaste" väejuhatus hakkas üha enam tähelepanu osutama Põhja-Vene sadamatele. Sügisel 1917 esitas Inglismaa Ajutisele Valitsusele kategoorilise nõude "korra loomiseks" Murmanskis"[1].

Pärast Oktoobrirevolutsiooni otsustasid Murmanski kontrrevolutsioonilised elemendid eesotsas menševike ja esseeridega tunnustada Nõukogude võimu. Detsembris 1917 saabus Murmanskisse Ameerika spioon Jurjev. Töötades koos Trotskiga oli ta New-Yorgis välja annud ajalehte "Novõi mir". 1917.aasta lõpul pääses Jurjev Ameerika-Inglise agentide abiga Murmanski nõukogu ette-otsa[2]. Reetur Jurjev osutus välisimperialistide kuulekaks töörriistaks. Välismaised sõjalised esindajad pidasid Jurjevi ja teiste Murmanski nõukogu kontrrevolutsiooniliste tegelastega

---

1 В.В. Тарасов. Борьба с интервентами на Мурманске в 1918-1920 гг. Л. 1948, стр. 36-37.

2 Н.Я. Копалов. Разгром американо-английской военной интервенции на Советском Севере в 1918-1920 годах. М. 1952, стр. 10.

mitmeid läbirääkimisi. Neid Nõukogude Kodumaa reetureid soodustas Trotski, kes 1. märtsil 1918 käskis vastu võtta liitlasmissioonide igasuguse kaastöö[1]. Juba järgneval päeval sõlmisid Murmanski kontrrevolutsionäärid välisimperialistide esindajatega nn. suulise kokkulepe "ühise tegutsemise kohta" Murmanski piirkonna "kaitse" alal. Lepingu kohaselt pidi kõrgem võim Murmanski krais kuuluma Murmanski nõukogule. See tähendas faktiliselt kohaliku territooriumi eraldamist Nõukogude vabariigist. Relvastatud jõudude juhtimine pidi kuuluma Murmanski sõjanõukogule, mis koosnes kolmest liikmest - üks nimetatud nõukogu poolt, üks Inglise ja üks Prantsuse väejuhatuse poolt. V.I. Lenin ja J.V. Stalin protesteerisid energiliselt Murmanski nõukogu säärase tegevuse vastu ja keelasid igasugused tehingud välisimperialistidega[2]. Lenini ja Stalini korraldused jäeti Jurjevi poolt tähelepanemata. Nädal hiljem, 9. märtsil 1918 maabusid esimesed Inglise väeüksused Murmanskis. Peagi saabus siia ka Prantsuse väeosi. 23. märtsil liitlaste kõrgem sõjanõukogu Versailles's arutas interventsiooniga seoses olevaid küsimusi. Silmas pidades Saksa armee suurt pealetungi läänerindel 1918. a. kevadel, otsustati esialgu loobuda edasistest vallutustest Põhja-Venemaal ja kindlustuda Murmanskis.

Imperialistid püüdsid leida õigustusi Murmanski okupeerimisele. Selleks lasti lendu müüt, nagu ähvardaksid saksa väed, kes olid tunginud Soome ja Nõukogude Venemaa põhjaosa.

---

1 Diplomaatia ajalugu, II kd., lk. 454.

2 Vt. Diplomaatia ajalugu, II kd., lk. 456.

Imperialistide esindajad ei olnud kokkuhoidlikud ilusate sõnade tegemisel vene rahva "abistamisest". Muidugi eitati igasuguseid anastuslikke kavatsusi "liitlaste" poolt. USA esindaja Murmanskis Martin tõotas: "Kui vajadus meie abi järele lõpeb - me lahkume ega tee mingeid jõupingutusi teie territooriumi haaramiseks"[1].

22. aprillil 1918 Saksamaa esitas Nõukogude valitsusele protestinoodi välismaiste vägede viibimise kohta Murmanskis. Tuleb meenutada, et Entente'i imperialistid polnud ikka veel loobunud mõttest suunata Saksa sõjamasin Nõukogude riigi kallale. Seepärast loodeti nüüdki, et see noot viib Bresti rahulepingu tühistamiseni ja sõja puhkemiseni Nõukogude Vene ja Saksamaa vahel[2].

Pärast olukorra stabiliseerumist läänerindel 1918. a. kevadsuvel saabus Murmanski üha uusi interventide vägesid - inglasi, prantslasi, itaallasi ja belglasi. 1. juunil arutas Wilson Lansingiga USA osavõtu küsimust interventsioonist. Wilson tegi riigidepartemangule korralduse saata Murmanskisse osa Prantsusmaale määratud USA vägedest[3]. 8. juunil oli liitlaste kõrgemas sõjanõukogus interventsiooniküsimus järjekordselt päevakorral. Põhja-Venemaale otsustati saata suur armee võitluseks bolševismi vastu[4]. Siinsete sõjavägede ülemjuhatajaks määrati Inglise kindral Poole, kes saabus Murmanskisse 17. juunil 1918.

---

1 Тарасов, стр. 88.

2 Штейн, стр. 39.

3 Гулыга-Геронимус, стр. 89.

4 Тарасов, 101.

USA imperialistid kasutasid reetur Jurjevi teeneid interventsioonivägede saatmisel Põhja-Venemaale. Jurjev pöördus Nõukogude võimu esindajate poole Moskvas silmakirjaliku avaldusega, milles kurdab Inglise mõju tugevnemise üle Murmanskis. Inglise mõjuvõimu "neutraliseerimiseks" soovitab Jurjev kohale kutsuda USA vägesid[1]. 26. juunil saabus Lenini vastus Jurjevi telegrammile, milles rõhutatakse, et Inglise dessant on otsene vaenuavaldus Nõukogude Venemaa suhtes. Imperialistide tõeliseks eesmärgiks on ühineda tšehhoslovakkide ja võimaluse korral ka jaapanlastega. Lenin käskis tarvitusele võtta kõik abinõud Murmanski raudtee kaitseks. "Igasugust otsest või kaudset kaasaaitamist sissetungivaile vägivallatarvitajaile peab käsitatama kui riigireetmist ja karistatama sõjaaja seaduste järgi"[2]. 30. juunil astus Jurjev avalikult välja Lenini nõudmiste vastu Entente'i vägede eemaldamise kohta. Pärast Jurjevi reeturinäo lõplikku paljastamist kuulutati ta 1. juulil lindpriiks. Nüüd sõlmisid Murmanski reeturid uue lepingu imperialistidega, mille ametlikuks eesmärgiks oli ikka veel "... ühine kaitse Saksa armee sissetungi eest". Oma kirjas riigidepartemangule ütleb Francis, et lepingu tõeliseks eesmärgiks on takistamatult maandada Entente'i vägesid ja eemaldada kohalik nõukogu keskvõimust[3].

Juuli algul 1918 alustasid intervendid pealetungi mööda Murmanski raudteed. 2. juulil okupeeriti Kemi linn, kus hukati 3 nõukogude töötajat. V.I. Lenin märgib: "Pettuse ja valega, räägikides,et nad ei kavatse sõdida Venemaaga, need inimesed haarasid

---

1 Тарасов, стр. 105.

2 Diplomaatia ajalugu, II kd. lk. 463.

3 Гулыга-Геронимус, стр. 91.

Murmanski, seejärele võtsid Kemi ja hakkasid maha laskma meie seltsimehi, nõukogude töötajaid[1]. Bolševike partei ja Nõukogude valitsus võtsid tarvitusele kõikvõimalikud abinõud interventide edasitungi peatamiseks. Kohalikud töölised mobiliseeriti Punakaarti, Petrozavodskis ehitati soomusronge, Petrogradi töölised saatsid rindele abi relvastuse ja varustuse näol. Kindlustuste ehitustöödele mobiliseeriti kogu kodanlus. Tänu nõukogude töölisklassi sangarlikule võitlusele peatati interventide edasitung. Samal ajal rahvareeturid eesotsas Jurjeviga sõlmisid interventidega järjekordse lepingu, mille alusel jäägitult kogu võim Murmanski krais läks välismaiste interventide kätte[2]. Murmanski töölised ja madrused protesteerisid otsustavalt interventide okupatsioonirežiimi vastu. Arvukatel koosolekutel mõisteti rahvareeturite tegevus otsustavalt hukka. Algas laialdane streigiliikumine.

Oma memuaarides kirjutab Lloyd George: "Meie plaan ühineda tšehhoslovakkidega Põhja-Venemaal nõudis Arhangelski okupeerimist"[3]. Arhangelskist kavatseti teostada suur pealetungioperatsioon mööda Severnaja Dvinat Kotlasesse ja mööda raudteed Vologdasse. Nõukogude valitsuse juhid V.I. Lenin ja J.V. Stalin mõistsid interventide plaane. 7. juulil 1918. hoiatas Lenin telegraafi teel ameeriklaste ja inglaste edasiste interventsioonikavatsuste eest[4]. Arhangelski sadamas leidus suuri sõjamoona tagavarasid, mida imperialistid lootsid ära kasutada

---

1 В.И. Ленин. Сочинения, т. 28, стр. 24.

2 Тарасов, стр. 125.

3 Sealsamas, lk. 127.

4 Мымрин, стр. 31-32.

valgekaartlike armeede varustamisel. See asjaolu ei jäänud Nõukogude võimuorganeile saladuseks. J.V. Stalin isiklikult hoolitses sõjamaterjalide evakueerimise eest Vologdasse ja Kotlasesse[1].

Vastavalt oma tavalisele kombele organiseerisid interven-did ka Arhangelskis oma agentuuri. Siia koondus näiliselt Prantsusmaale sõiduks poolakaid, tšehhe, serblasi, Itaallasi jt. Neid varustasid relvastuse ja varustusega välismaised diplomaatilised ja sõjalised esindajad. Välismaiste "diplomaatide" ja Arhangelski kontrrevolutsionääride salanõu purustamiseks areteeriti umbes 300 välismaalast ja saadeti vahi all Moskvasse. Välismaistes konsulaatides korraldatud läbiotsimistel leiti hulgaliselt relvi[2].

Arhangelski vallutamiseks saatsid intervendid 17 laevast koosneva eskaadri. 31. juulil haarati Onega linn ja siirduti edasi Arhangelskisse. Sissepääsu Arhangelski sadamasse takistas kindlustatud mudjugi saar. Hoolimata ohvitserkonna reetlikust põgenemisest lõid 2 patareid tagasi inglise ristleja rünnaku[3]. Alles pärast dessandi maalesaatmist ja poole meeskonna hukkumist loovutati mudjugi kindlustused. Arhangelski langemist soodustas ööl vastu 2. augusti alanud välisimperialistide käsilaste mäss. Juba enne linna langemist interventide kätte oli Arhangelskis organiseeritud valgekaartlik "valitsus" eesotsas "rahvasotsialist" Tšaikovskiga. Juhtival kohal "valitsuses" olid esseerid. Kes oli Põhja-Venemaal tõeliseks peremeheks,

---

1 Мымрин, стр. 31.

2 Sealsamas, lk. 30.

3 Копылов, стр. 13.

seda iseloomustab järgmine episood. 6. septembril 1918. Inglise sõjaväevõimud areteerisid Tšaikovski koos ta "valitsusega" ning saatsid Solovetski saartele. Niipea, kui Francis sellest kuulis, toimetas ta Tšaikovski tagasi Arhangelskisse ja moodustas ise peagi uue valitsuse[1].

Inglise-ameerika intervendid okupeeritud Nõukogude territooriumil julma koloniaalrežiimi igasugused Nõukogude võimu poolt kehtestatud dekreedid tühistati. Kapitalistid ja mõisnikud said oma endised valdused tagasi. Kohalikule majanduselule tõi imperialistide võimutsemine suurt kahju, tööstus, transport ja kaubandus laostusid täielikult. Välismaised imperialistid ahnitsesid endi kätte tohutuid varandusi. Kogu Põhja-Jäämere sõja- ja kaubalaevastik anastati välismaalaste poolt. Põhja sadamatest veeti välja igasuguseid tooraineid täiesti tasuta. Näiteks vedas ainult üks inglise ärimees Arhangelskist välja metsamaterjale 2 miljoni rubla eest[2]. Arhangelskis leiduvad 20.000-tonnised linavarud langesid enamikus inglastele saagiks. Sel puhul kurdab Francis, et inglased, tänu oma suurematele kogemustele, on Venemaa varanduste kokkuröövimisel eelistatud seisundis[3].

Ameerika intervendid kehtestasid nende valduses oleval territooriumil säärase korra, nagu see on omane vaenulikule, vallutatud alale. Igasse asustatud punkti paigutati garnisonid ja komandantuurid ühendusteedele asetati kontrollpostid. Öhtul

---

1 Гулыга-Геронимус, стр. 97.

2 Тарасов, стр. 139-140.

3 Гулыга-Геронимус, стр. 94-95.

ja öösel oli tsiviilisikute liiklemine keelatud. Inimesi vangistati massiliselt. Areteerimise põhjuseks võis olla väiksemgi kahtlus Nõukogude võimule kaasatundmises või isegi pakk välismaisi sigarette[1]. Nimelt olid igasugused sidemed kohaliku elanikkonna ja välismaiste sõdurite vahel keelatud, kuna interveндid kartsid bolševistlikke mõjutusi nagu katku. Samuti areteeriti kõik elanikud, kelle lähemad omaksed viibisid Punaarmees. Ameerika-inglise okupantide võimutsemispäevadel viibis vanglates vähemalt 52.000 tsiviilisikut, s.o. 17% kogu Arhangelski kubermangu elanikkonnast[2]. Intervendid asutasid Nõukogude Venemaa põhjaosas suurel hulgal vanglaid ja kontsentratsioonilaagreid. Eriti suured kontsentratsioonilaagrid asusid Mudjugil ja Jokanga poolsaarel. Nende surmalaagrite asutamise idee kuulub Francisele[3]. Ebainimliku elamis- ja toitlustingimuste tõttu surid interventide ohvrid massiliselt. Näiteks Jokanga koondus-laagrist viidi ainult ühel päeval ära 70 laipa[4]. Põhja-Venemaal võimutsevatesse sõjakohtutesse sattusid kõik interventidele "ebasoovitavad" inimesed. Sõjakohtud mõistsid surma üle 4000 nõukogu inimese. Intervendid tarvitasid areteeritute kallal elajalikke piinamisvõtteid, sageli maeti inimesi elusaina. Nõukogude rahvas ei unusta kunagi veriseid kuritegusid, timukalik-

---

1 Тарасов, стр. 151.

2 М. Буханов. Цивилизованные разбойники. Вологда 1951, стр. 14.

3 Sealsamas, стр. 12-13.

4 Тарасов, стр. 154.

ke "kangelastegusid", mida panid meie maal toime ameerika intervendid!" ütles sm. Pospelov kõnes V.I. Lenini 27. surma-aastapäevale pühendatud pidulikul leinakoosolekul Moskvas[1].

1918. a. sügisel, kui olukord läänerindel oli põhiliselt muutunud Entente'i riikide kasuks, alustasid intervendid aktiivset rünnakut Nõukogude Venemaa vastu. Nii Põhja-Venemaale kui ka Kaug-Itta saatsid intervendid üha uusi ja uusi vägesid. Näiteks saabus 4. septembril Arhangelskisse 5200 ameerika sõdurit[2]. Interventide vägede üldarv Nõukogude Vene põhjaosas ulatus 50.000 meheni[3]. Põhjarindel alustati rünnakut 3 rindelõigus. Kõige tähtsamaks suunaks seadsid intervendid edasitungi mööda Severnaja Dvina jõge eesmärgiga vallutada Kotlas ja siit mööda raudteed tungida edasi Vjatka suunas. See oleks loonud interventidele võimaluse ühineda idast pealetungivate Koltšaki vägedega, et siis ühise rindena alustada rünnakut Moskvale. Samal ajal oleks Kotlase ja Vjatka hõivamine loonud palju soodsamad võimalused valgekaartlaste abistamiseks igasuguste sõjamaterjalidega. Teine ja kolmas rünnakusuund - mööda Arhangelsk-Moskva raudteed lõuna suunas ja Murmanskist Petrozavodsk-Petrogradi suunas - ei omanud esialgu nii olulist tähtsust, sest intervendid ei suutnud nendes rindelõikudes koondada vajalikke jõude ulatuslikumaks operatsioonideks. Kõikides rünnakusuundades võttis sõjategevusest Punaarmee vastu osa USA vägesid. Intervendid organiseerisid Severnaja Dvinal jõeflotilli monitoridest, kahurpaatidest, traalritest jt. sõja-

---

1 Буханов, стр. 14.

2 Pospelov, lk. 5.

3 Гулыга-Геронимус, стр. 101.

laevadest ja alustasid augustis 1918 jala- ja lennuväe toetusel rünnakut. Punaarmee oli sunnitud ägedaid lahinguid lüües taganema. Septembri alguseks olid intervendid Kotlase suunas edasi liikunud 300 kilomeetrit[1]. Vastukaaluks interventide jõelaevastikule organiseeris Arhangelski kubermangu täitevkomitee töötaja Pavlin Vinogradov Severnaja Dvinal jõeflotilli, mis andis interventidele hävitavaid lööke. Vinogradov polnud üldse sõjaväelane, ta oli elukutselt kooliõpetaja. Kuid kommunistina ja tõelise patrioodina mõistis ta interventide kavatsusi ja duutis oma ulatusliku organiseeriva tegevusega peatada imperialistide pealetungi. V.I. Lenin ja J.V. Stalin pöörasid sündmustele põhjarindel tõsist tähelepanu. Lenin nõudis sõjategevuse käigust täpset informatsiooni, hoolitses Punaarmee varustamise eest sõjamaterjalide ja küllaldaste reservidega[2].

1918. aasta lõpul, seoses Koltšaki pealetungiga ja Trotski reeturliku tegevusega kujunes idarindel katastroofiline olukord. Valgekaartlased vallutasid Permi ning jätkasid pealetungi Vjatka suunas. 20. detsembril 1918 otsustas VK(b)P Keskkomitee V.I. Lenini ettepanekul saata J.V. Stalin idarindele katastroofi likvideerimiseks. Stalin koos Dzeržinskiga tegi ära suure töö Punaarmee võitlusvõime tõstmisel ning rinde ja tagala kindlustamisel. Peatähelepanu pöörati just Vjatka kaitse organiseerimisele[3]. J.V. Stalin oma energilise tegevusega abistas ka põhjarinnet. Ta tühistas Trotski kuritegeliku direk-

---

1 Копылов, стр. 15.

2 Тарасов, стр. 176.

3 Sealsamas, lk. 180-181.

tiivi Punaarmee väeosade äraviimise kohta eriti ohustatud rindelõigust Kotlase piirkonnas[1]. Tänu J.V. Stalini tegevusele toimunud stabiliseerumine rindel lubas Punaarmeel jaanuaris 1919 alustada pealetungi interventidele. Eriti ägedad lahingud toimusid interventide tähtsa toetuspunkti Šenkurski linna vallutamiseks. Linna kaitses 5000 meheline garnison, mis koosnes peamiselt ameeriklastest[2]. Viie kuu kestel olid intervendid linna ümbritsenud kolmekordse kaevikutevööndiga, ehitanud hulgaliselt tulistamispunkte ja traattõkkeid. Linnalähedased asulad olid ameeriklaste poolt samuti kindlustatud. Punaarmee väeosade pealetung algas 20. jaanuaril 1919. rasketes ilmastikuoludes - sügavas lumes ja 40 kraadini ulatuvas külmas. Punaarmee üksused, keda aktiivselt toetasid partisanid, lähenesid linnale kolmest suunast. Viie päeva jooksul, ületades ameerika interventide tugevat vastupanu ja looduslikke raskusi, jõudsid intervendid Šenkurski alla. USA väeosad, kartes ümberpiiramist, põgenesid linnast täielikus paanikas. Siiski jõudsid nad Šenkurski ümbruskonnas tappa hulk rahulikke elanikke, põletada talupoegade elamuid ja röövida nende varandusi. Punaarmee, jälitades põgenevaid interveнte, liikus lühikese ajaga edasi 65 km võrra. Šenkurskis langes Punaarmee kätte suuri trofeesid - 30 kahurit, 60 kuulipildujat, 2000 vintpüssi, tuhandeid mürske ja miljoneid padruneid[3]. Enamik relvastusest ja varustusest oli USA päritoluga, Samas võeti vangi mitusada interventi.

---

1 Vt. Partei Keskkomitee ja Kaitsenõukogu komisjoni aruanne seltsimees Leninile Permi langemise põhjustest 1918. aasta detsembris. J.V. Stalin. Teosed, 4.kd., lk. 190-217.

2 Тарасов, стр. 184.

3 Копылов, стр. 18.

Pärast lüüasaamist Senkurski piirkonnas alustasid intervendid aktiivsemat sõjategevust Arhangelski rindel, suunates rünnaku pearaskuse Petrozavodski suunas. 1918/1919. aasta talvel toimus siin rida lahinguid. Punaarmee tõrjus kõik rünnakud kangelaslikult tagasi.

Kevadel 1919, seoses Entente'i esimese sõjakäiguga, alustasid intervendid ka põhjarindel elavamat sõjategevust. Nagu märgib J.V. Stalin, oli interventide Petrozavodski sektori ülesandeks "... Petrograd ida poolt ümber haarata"[1] ja sellega abistada Judenitši operatsiooni Petrogradi vallutamisel. Intervente abistasid valgekaartlaste jõugud, kes unistasid Suur-Soome loomisest, kuhu kuuluks kogu Karjala ja Koola poolsaar. Aprillis 1919 saavutasid Mannerheimi "lihunikud" mõningat edu ja ähvardasid Murmanski raudteed. Valgesoomlased vallutasid Olonetsi linna ja püüdsid haarata ka Petrozavodski. Linnas avastati õigeaegselt ja likvideeriti valgekaartlaste salaõu[2]. Suvel 1919 said valgekaartlased Punaarmee käest korduvalt lüüa.

Samal ajal jätkusid ägedad lahingud Murmanski raudtee piirkonnas. 46 tuhande Inglise, Ameerika, Prantsuse ja Itaalia intervendi vastas seisis siin 23.000 punaarmeelast[3]. Tänu oma arvulisele üleolekule ja esmaklassilisele relvastusele jõudsid intervendid kuni 50 kilomeetri kauguseni Petrozavodskist. Punaarmee vastupanu murdmiseks tarvitasid intervendid isegi mürkgaase[4]. Hoolimata kõigest said intervendid septemb-

---

1 J.V. Stalin. Teosed, 4. kd., lk. 259.

2 Тарасов, стр. 205.

3 Тарасов, стр. 214.

4 Sealsamas, lk. 219.

ris 1919 tugevasti lüüa ja taganesid Petrozavodski alt. Rinne stabiliseerus kuni Punaarmee uue pealetungini ja interventide lõpliku minemakihutamiseni.

Punaarmee poliitorganid koos Petrozavodski ja teiste linnade parteiorganisatsioonidega tegid ulatuslikku selgitustööd interventide sõjaväes. Vaenlase tagalas loodi põrandaalused parteiorganisatsioonid, kes aktiivselt viisid ellu loosungit - võita interventsioon ta enda sõduritega. Punaarmee poliitorganid levitasid hulgaliselt Petrogradis trükitud lendlehti mitmes keeles. Välismaistele sõduritele selgitati interventsiooni tõelisi eesmärke, selgitati, mille eest võitleb Nõukogude võim. Välismaisi sõdureid kutsuti üles tulema üle Punaarmee poole, kuna kogu maailma töörahval on ühised vaenlased - mõisnikud ja kapitalistid. Säärane propaganda ei jäänud mõjuta. Juba interventsiooni esimestel kuudel algas imperialistide vägedes käärimine, mis 1919. aasta suveks võtab massilise ulatuse. Interventide vägedes toimus rida ülestõuse, kusjuures soldatid tapsid ohvitsere ja tulid üle Punaarmee poole[1]. Eriti vastuvõtlikud kommunistlikule propagandale olid ameerika sõdurid. USA väeosi tuli sageli rindelt ära saata nende "ebaustavuse" tõttu. Konsul Poole teatab Washingtoni, et 1919 jaanuaris valmistati USA vägedes ette relvastatud väljaastumist, mis likvideeriti selle õhutajate vangistamisega[2]. Entente'i interventsioonivägedes suurenesid vastuolud. USA väejuhatus püüdis veeretada sõjaraskused teiste riikide kanda ja kutsus Ameerika väed rindelt ära. Prantsuse sõdurid lahkusid rindelt omavoliliselt Arhangelskisse

---

1 Тарасов, стр. 234.

2 Гулыга-Геронимус, стр. 109.

kodumaale sõiduks. Juuni algul 1919 Ameerika, Prantsuse ja Itaalia väed lahkusid Põhja-Venemaalt. Lansing ühes telegrammis rõhutab, et USA vägede evakueerimine oli tingitud "karmist hädavajalikkusest"[1]. Kuna otsese relvastatud interventsiooni läbikukkumine Põhja-Venemaal oli ilmne, siis lahkusid ka Inglise väeosad septembri lõpul 1919 Arhangelskist ja oktoobri algul Murmanskist. Kohale jäid vaid vene valgekaartlased kindral Milleriga eesotsas.

V.I. Lenin hindas kõrgelt interventide lüüasaamist Nõukogude Venemaa põhjaosas. "See rinne oli eriti hädaohtlik, sest vaenlane asus seal väga soodsates tingimustes, omades mereteed, nad olid siiski sunnitud alistuma. Sinna jäid vene valgekaartlaste tühised jõud, kes ei oma peaaegu mingit tähtsust"[2].

---

1 Штейн, стр. 300.

2 В.И. Ленин. Сочинения, т. 30, стр. 58.

III p e a t ü k k .

VÕITLUS USA NÕUKOGUDEVASTASE VARJATUD INTERVENTSIOONI VASTU.

A. USA diplomaatia nõukogudevastaste sepitsuste läbikukkumine.

Peagi pärast I imperialistliku maailmasõja lõppu hakkas rahukonverentsiks Pariisi kokku voolama diplomaate võitnud riikide leerist eesmärgiga muuta sõjajärgne maailmakaart imperialistide soovide järgi. Konverentsi töö käigus selgus peagi, et rahutingimuste väljatöötamisele pöörasid imperialistid hoopis vähe tähelepanu. Seevastu aga ei kadunud mitmesuguste komisjonide ja nõukogude istungite päevakorrast nn. vene küsimus, küsimus sellest, kuidas võimalikult efektiivselt võidelda sotsialistliku revolutsiooni vastu Venemaal, kuidas taastada ühtne kapitalistlik kord kogu maailmas. Ka Pariisi "rahukonverentsil" esinesid USA juhtivad riigimehed Nõukogude võimu surmavaenlastena, nõukogudevastase interventsiooni kõige aktiivsemate innustajate ja organiseerijatena. Ameerika imperialistid ei piirdunud ainult sellega. Rahukonverentsi püüti ära kasutada USA majandusliku ja poliitilise ülemvõimu kehtestamiseks kogu sõjaaegses Euroopas.

USA imperialistide põhiseisukohad "vene küsimuses" olid kindlaks määratud juba enne rahukonverentsi algust. Oktoobris 1919, kui sõjategevus oli veel täies hoos, koostati president Wilsoni usaldusmeeste House'i ja Lipmani poolt nn. kommentaarid "14 punkti" kohta, mis presidendi poolt reservatsioonideta heaks kiideti. "Kommentaarid" formuleerisid täiesti

varjamatult USA ekspansionistliku välispoliitika põhieesmärgid, heites kõrvale Wilsoni silmakirjalikud fraasid. Wilsoni "14 punkti" uus variant näeb ette Nõukogude Venemaa tükeldamise, Baltimaade, Valgevene, Ukraina, Kaukaasia, Kesk-Aasia ning Siberi eraldamise Nõukogudemaast. "Kommentaarides" tehakse ettepanek tunnustada kohalikke valitsusi vene ääremaadel ja anda nendele igasugust abi. Sellest, milline peaks USA imperialistide arvates Venemaa välja nägema, annab tunnistust riigidepartemangu poolt välja töötatud kaart USA delegatsioonile Pariisi rahukonverentsil. Venemaa territooriumist oli alles jäetud ainult Kesk-Vene kõrgustik[1]. Kaardile lisatud selgituses öeldi, et Venemaa tuleb jaotada suurteks osadeks iseseisva majanduseluga, kusjuures ükski osa ei tohi olla küllaldaselt iseseisev tugeva riigi moodustamiseks.

Imperialistide tegevust Pariisis häbimärgistab seegi fakt, et Nõukogude Venemaa esindajaid ei lubatud osa võtta rahukonverentsi tööst. Teatavasti päästis I maailmasõja päevil vene sõdurite kangelaslik võitlus korduvalt Inglis- ja Prantsusmaad raskest olukorrast, idarinne pidas kinni suurel hulgal Saksa sõjajõude. Hoolimata sellest ei saanud Nõukogude valitsus kutset rahukonverentsile, küll aga viibis Pariisis igasuguste marionetlike valgekaartlike "valitsuste" esindajaid. Näiteks endise tsaarivalitsuse saadiku Bahmetjevi sõiduks Pariisi USA valitsus assigneeris 100.000 dollarit. Imperialistide poolt ei peetud Nõukogude Venemaad suveräänseks riigiks, õigusobjektiks, kes võis mängida mingisugust iseseisvat osa rahvusvahelises elus. Nõukogude Venemaale kalduti vaatama kui teatavale territoriaalsele mõistele, õigusobjektile, kus imperialistid võivad tegutse-

---

1 Кумина. Провал..., стр. 81.

2 Гульга-Геронимус. стр. 123.

da oma äranägemise järele. Hoolimata kõigist imperialistide kavatsusist avaldus siiski rahukonverentsi töös igal sammul Nõukogude Venemaa üha kasvav rahvusvaheline autoriteet. Nõukogude valitsuse korduvad rahuettepanekud ja interventsiooni tõeliste eesmärkide paljastamine mõjutas suuresti rahukonverentsi tööd ja segas imperialiste nende anastuslike plaanide teostamisel.

USA valitsus ei unustanud hetkekski võitlust Nõukogude Venemaa vastu. Selleks otstarbeks püüti ära kasutada ka eilseid vastaseid - Saksa imperialiste. Juba maailmasõja lõpupäevil püüdis USA ära hoida Saksamaa lõplikku purustamist ja pidas Prantsus- ja Inglismaa seljataga salajasi läbirääkimisi Saksa valitsusega[1]. USA valitsus oli valmis isegi separaatrahu sõlmimiseks, et suunata Saksa armeed Nõukogudemaa kallale. Vaevalt olid I maailmasõja tapatalgud jõudnud lõppeda, kui ameerika-inglise imperialistid tugevdasid oma interventsioonivägesid Nõukogude Venemaal ja asusid üldisele pealetungile. Kuid juba mõne kuu möödudes selgus, et nõukogude võimu kukutamine polegi nii lihtne ülesanne. 1918. aasta lõpul ja 1919.a. algul Punaarmee saavutas suuri võite interventide ja sisemise kontrrevolutsiooni üle kõigil rinnetel. Detsembris 1918 vabastati enamik Baltimaade territooriumist Punaarmee poolt. 1. jaanuaril 1919 kuulutati Valgevene nõukogude vabariigiks. Ukrainas toimus edukas vabastusvõitlus. Idas oli tšehhoslovakkide mässu tagajärjed likvideeritud ja Koltšaki esialgne pealetung tagasi löödud. Lõunarindel sundis Punaarmee Denikini väel taganema ja ka põhjas said intervendid rea tõsiste kaotuste osaliseks. Säärastes interventidele eba-

---

1 Vt. Я. Цитович. О роли США в спасении империалистической Германии от полного разгрома в 1918 году. Вопросы истории, 1950 № 2.

soodsates tingimustes algas Pariisi rahukonverents. Imperialistlike riikide paadunud poliitikameestel tuli arvestada Punaarmee võite, rahulolematust interventide endi sõjavägedes ja elanikkonnas. Kirjas Euroopa ja Ameerika töölistele rõhutab Lenin: "Entente'i kodanluse ja valitsuste seas võib praegu märgata mõningat kõikumist. Osa näeb, et valgekaartlasi abistavate liitlasvägede lagunemine Venemaal ... on juba alanud - et sõjalise vahelesegamise jätkamine ja katsed Venemaad võita, mis nõuab miljonilist okupatsiooniarmeed pikemaks ajaks, et see tee on kõige õigem tee proletaarse revolutsiooni edasikandmiseks Entente'i maadesse"[1]. Teiselt poolt ilmnes, et nõukogude valitsus on "... <u>kõige kindlam</u> kõigist praegu Euroopas olemasolevaist valitsustest, kusjuures Nõukogude Venemaa jõud ja kaal, nii sisemaal kui väljaspool, kasvab päevast päeva otseses vastavuses imperialistlike valitsuste jõu ja kaalu langusega"[2]. Arvestades neid asjaolusid tuli imperialistidel asuda uute teede ja võimaluste otsingule võitluses Nõukogude vabariigiga. Imperialistid olid sunnitud asuma varjatud interventsiooni organiseerimisele Nõukogude Venemaal. Seoses üleminekuga otseselt sõjaliselt interventsioonilt varjatud interventsioonile tegid eeskätt USA imperialistid rea katseid diplomaatilisel teel Nõukogudemaa siseasjadesse sekkumiseks, mille eesmärgiks oli Nõukogude vabariigi tükeldamine ning välisriikide kontrollile allutamine. Imperialistide lõppeesmärgiks jäi muidugi en-

---

1 В.И. Сталин, Сочинения, т. 28, стр. 413.

2 J.V. Stalin. Teosed, 4. kd., lk. 228.

diselt nõukogude võimu likvideerimine. Wilson ja Lloyd George töötasid välja plaani Nõukogude valitsuse ja kõikide teiste Venemaal tekkinud "valitsuste" nõupidamise kohta "vene küsimuse" "rahulikuks" lahendamiseks. 16. jaanuaril 1919 tõi Lloyd George esile need põhjused, miks imperialistid olid sunnitud esinema säärase manöövriga[1]. Ei Inglismaa ega ka teised riigid ei suuda välja panna miljonit meest, mis läheks vaja bolševismi hävitamiseks. Entente'i väed Venemaal keelduvad võitlemast ja Inglismaal leiduks vaevalt tuhat meest, kes oleksid nõus vabatahtlikult sõitma Venemaale. Samuti ei anna mingisuguseid tagajärgi katsed lämmatada nõukogude võimu näljablokaadi või vene valgekaartlike vägedega.

21. jaanuari istungitel arutati lähemalt kõikide vene poliitiliste rühmituste nõupidamise küsimust. Konverentsi kohaks otsustati valida Printsi saared Marmara meres. Konverentsi kokkukutsumise eeltingimuseks seati sõjategevuse lõpetamine Venemaal, s.o. Punaarmee eduka pealetungi seisatamine. See oleks aga praktiliselt tähendanud Venemaa tükeldamist. Samal istungil avaldas Balfour arvamust, et kuna kõikide vene võitlevate gruppide esindajad kutsutakse nõupidamisele võrdsetel alustel, siis bolševikud kindlasti keelduvad sellest osa võtmast[2]. Just seda imperialistid tahtsidki, sest Nõukogude valitsuse keeldumist oleks saanud kasutada laialdaseks nõukogudevastaseks propagandaks. Järgneval päeval kiideti heaks Wilsoni koostatud läkitus vene poliitilistele rühmitustele, milles Wil-

---

1 Штейн, стр. 72-73.

2 Штейн, стр. 81.

sonile omase silmakirjalikkusega rõhutatakse, et liitlasriigid vaatavad vene rahvale nagu sõpradele, mitte aga vaenlastele ning tahavad vene rahvast aidata kõigi vahenditega, millega see ainult nõus on. Välisimperialistid ei taotlevat Venemaal mingeid omakasupüüdlikke eesmärke ega abistavat ühtegi poliitilist rühmitust. Ainult rahu ja korra loomiseks Venemaal kutsutakse Vene poliitilised rühmitused nõupidamisele Printsi saartele. On iseloomustav, et seda läkitust ei saadetud otseselt Nõukogude valitsusele. Nõukogude valitsus sai Wilsoni läkitusest teada raadio teel ja teatas 4. aprillil 1919. Suur-Britannia, Prantsuse, Itaalia, Jaapani ja USA valitsusele oma nõusolekust alustada otsekohe läbirääkimisi. Siinjuures oli Nõukogude valitsus nõus tegema isegi rea järeleandmisi, tunnustama Venemaa võlakohustusi. Entente'i riikide suhtes ja nõustus andma välisriikidele mitmesuguseid kontsessioone. Nõukogude valitsuse noot nõudis kõikide välismaiste vägede eemaldamist Nõukogudemaa territooriumilt.

V.I. Lenin oma aruandekõnes Partei VIII kongressile võrdles kavatsetavat rahu Bresti rahuga. "Kui me vastasime nõusolekuga ettepanekule konverentsiks Printsi saartel, siis me teadsime, et me nõustume erakordselt vägivaldse rahuga"[1]. Siiski oli Nõukogude valitsuse vastus olukorra igakülgse sügava analüüsi tulemus ja purustas Wilsoni ja Co kurikavalad plaanid. Nõukogude valitsuse noot põhjustas Pariisis suure segaduse. Asi oli seda halvem, et vene valgekaartlikud valitsused keeldusid Nõukogude valitsusega läbirääkimisi alustamast. Wilsonil ei jäänud muud üle, kui nimetada Nõukogude valitsuse nooti "haavavaks" ja kurta liitlaste interventsioonivägede nõrkuse üle Venemaal[2].

---

1 В.И. Ленин. Сочинения, т. 29, стр. 129.

2 Штейн, стр. 111.

15. veebruaril sõitis Wilson USA-sse. Tema kavatsusi jäi edasi arendama Churchill, kes tegi ettepaneku saata Nõukogude valitsusele uued tingimused osavõtuks Printsi saarte konverentsist[1]. Churchill nõudis, et Punaarmee katkestaks pealetungi ja taganeks vastasest "nõuetava distantsini".

Siiski jäi Churchilli noot Nõukogude valitsusele ära saatmata. Pärast korduvaid arutusi leidsid imperialistid, et Printsi saarte konverentsi küsimus ei too neile mingit profiiti ja see kavatsus maeti vaikselt maha.

Silmas pidades Nõukogude Venemaa sise- ja välispoliitilise olukorra tunduvat paranemist 1919. a. algul tegid Entente'i imperialistid peale manöövri Printsi saarte konverentsiga teisigi katseid saavutada oma anastuslikke eesmärke diplomaatilisel teel. Siinjuures etendas vägagi olulist osa taotlused peatada Punaarmee võidukat pealetungi ning päästa interventide ja vene valgekaartlaste ühendatud jõud edasisest lüüasaamisest. Üheks niisuguseks diplomaatiliseks võtteks oli nn. Bullit'i missioon Moskvasse. William Bullit oli salajase informatsiooniosakonna ülem USA delegatsiooni juures Pariisi rahukonverentsil. 18. veebruaril 1919 tegi USA riigisekretär Lansing temale ülesandeks sõita Moskvasse läbirääkimisteks Nõukogude valitsusega. Peale selle pidi ta teostama spionaažiülesandeid, ehk, nagu sedа väljendas Lansing, Venemaal "tutvuma poliitiliste ja majanduslike tingimustega, mis võivad olla kasulikud ameerika delegatsioonile rahukonverentsil"[2]. Enne ärasõitu sai Bullit instruktsioone Lansingilt, Lloyd George'i isiklikult sekretärilt ja ka Wilsoni usaldusmehelt kolonel House'ilt. Eriti rasked põhitingimused läbirääkimisteks Nõukogude valitsusega esitati

---

1 Штейн, стр. 116.

2 Штейн, стр. 140.

Inglise valitsuse poolt. Lloyd George'i ja Balfour'i programm nägi ette sõjategevuse lõpetamise, kusjuures kõikidel Venemaa valitsustel on õigus nende kontrolli all olevale territooriumile[1]. Edasi nähti ette Punaarmee demobiliseerimine ja kindlaksmääratud hulga relvastuse üleandmine liitlastele. Peale selle nõuti kontrolli kehtestamist vene sadamate ja raudteede üle ning välismaa kodanike eriõigusi Vene territooriumil. Seega ka Bullit'i missiooni üheks eesmärgiks oli Nõukogude Venemaa tükeldamine, kuna interventide poolt okupeeritud ning valgekaartlike "valitsuste" kontrolli all olevad maa-alad oleksid ära rebitud Nõukogudemaa koosseisust. Bullit saabus Nõukogude Venemaale 8. märtsil koos ühe USA salaluure agendiga kapteni auastmes[2]. Moskvas pidas Bullit läbirääkimisi Nõukogude riigimeeste Tšitšerini ja Litvinoviga ning võeti vastu V.J. Lenini poolt. Nõukogude valitsus oli nõus sõjategevuse lõpetamise ja rahuläbirääkimiste alustamisega. Rahu saavutamiseks tehti tõsiseid järeleandmisi, näit. vene valgekaartlike valitsuste tunnistamine, tsaari-Venemaa võlgade tasumine jt. Hiljem, IX nõukogude kongressil, andis V.I. Lenin hinnangu läbirääkimiste kohta Bullitiga ja rõhutas: "... me hindame tööliste ja talupoegade verd, mis Venemaal juba ammu voolas, nii kõrgelt, et, kuigi rahu oli meile äärmiselt ebakasulik, kuid me oleme selleks valmis, kuna oleme veendunud, et Koltšak ja Denikin lagunevad seesmiselt"[3]. Nendes sõnades väljendub tark leninlik välispoliitika, mis nägi läbi igasugused imperialistide salasepitsused ja viis Nõukogudemaa vääramatule võidule.

---

1 Штейн, стр. 143.

2 Бережкин, стр. 93.

3 В.И. Ленин. Сочинения, т. 33, стр. 124.

Bullitt lahkus Moskvast 14. märtsil. Tema saabumine Pariisi äratas säälsetes diplomaatilistes ringkondades üldist huvi. Bullit pidas rea läbirääkimisi Lansingi, kolonel House'i, Lloyd George jt. riigitegelastega. Järeldused, mis tegi Bullit oma missioonist Moskvasse, olid imperialistidele äärmiselt ebameeldivad. "Praegusel momendil ükski valitsus Venemaal, peale sotsialistliku, ei või püsida teisiti, kui välismaiste tääkide abil, ja igasugune valitsus, mis on säärasel viisil kehtestatud, langeb sel momendil, kui see toetus katkestatakse"[1].

Varsti hakkasid imperialistide kõrvu ulatuma hoopis meeldivamad uudised. Siberist, kus Koltšak oli asunud pealetungile. Meeleolu Pariisis imperialistide leeris tõusis veelgi, kui ka Denikin alustas rännakut Punaarmee vastu. Ameerika delegatsioon Pariisis ootas juba Moskva langemist[2]. Imperialistid kaotasid kohe igasuguse huvi nii Bulliti kui ka rahusõlmimise vastu. Asi läks isegi nii kaugele, et Lloyd George julges Inglise parlamendis teatada, nagu ei teaks tema midagi Bulletti missioonist Moskvasse[3].

Võitluse kõrval Nõukogude Venemaaga pidas USA delegatsioon Pariisis pidevalt silmas ka teist eesmärki - toetudes Ühendriikide majanduslikule võimsusele kehtestada USA ülemvõimu kogu maailmas[4]. Selle eesmärgi taotlemisel kasutasid ameerika imperialistid ühe relvana sõjas laostunud Euroopa "toetamist" toiduainetega. I maailmasõda lõppes varem, kui USA kapitalistid seda ootasid. Igasuguse sõjavarustuse kõrval oli Ühendriikidel

---

1 Гулыга-Геронимус, стр. 95.

2 Берёзкин, стр. 95.

3 Штейн, стр. 157-158.

4 Д.Е. Асеев. Экспансионистские планы США на Парижской Мировой конференции в 1919 году. Известия АН СССР. Серия истории и философии. 1949 т. У , № 6.

kogunenud ka suured toiduainete tagavarad, millel puudus turg Ameerikas. Seismajäänud toiduainetega nii majanduslikus kui ka poliitilises mõttes. Kasuliku äri sooritamises asutati 1919. a. algul nn. Ameerika Abistamisadministratsioon (American Relif Administration - ARA) eesotsas Nõukogude võimu tuntud vaenlase miljonär Herbert Hooveriga. ARA tegevust saatis kõikjal suur lärm USA "heasoovlikust toetusest", Onu Sami "abistavast käest". Tegelikult pidid "abistavad" Euroopa riigid - Jugoslaavia, Rumeenia, Ungari, Tšehhoslovakkia, Baltimaad, Soome jt. kõik saadud kaubad kinni maksma suhteliselt kõrgete hindadega. Raha selleks tuli paratamatult laenata USA-st. Seega sooritasid ameerika monopolistid nälgiva Euroopa arvel tasuva äritehingu ja lisaks sellele sundisid majanduslikult nõrgad riigid finantssõltuvusse USA-st. Saksamaa blokeerimist Inglis- ja Prantsusmaa poolt ei lõpetatud enne rahulepingu allakirjutamist. See samm oli teataval määral sihitud USA majandusliku ekspansiooni vastu. Siiski suutis ARA tungida läbi blokaadirõnga ja toimetada Saksamaale blokaadi lõpetamiseni 12. juulil 1919 toiduaineid 181 miljoni dollari väärtuses[1]. Ameerika imperialistid tegid ARA sildi all suuri jõupingutusi Euroopa tooraineressursside enda kontrolli alla saamiseks. Eriti ahnitseti kivisöe leiukohti Poolas ja endisel Austria-Ungari territooriumil. ARA kaudu püüti allutada ka raudteetransporti paljudes riikides, samuti laevaliiklust Doonaul. Eriti suuri lootusi asetasid USA imperialistid ARAle võitluses revolutsioonilise liikumisega Euroopa maades. ARA esimees Hoover kutsub üles hävitama bolševismi tonti, mis levib nagu nakkus[2]. Ka Wilson asetab toitlusabile

---

[1] А. Кунина. Из истории американской экспансии США в Европе после первой мировой войны. Вопросы истории, 1948, № 3, стр. 85.

[2] Sealsamas, lk. 90.

suuri lootusi. Kirjas kongressi liidritele 11. jaanuarist 1919 märgib president, et bolševism levib järk-järgult lääne poole. Ta on juba haaranud Poola ja mürgitab Saksamaad. "Teda ei saa peatada jõuga, kuid teda võib peatada toiduainetega"[1]. Võitluses revolutsioonilise liikumisega toetas ARA kõikjal reaktsioonilisi valitsusi, näiteks Horthyt Ungaris, Pilsudskit Poolas, jt. V.I. Lenin märgib: "Osutus, et inglased ja ameeriklased esinevad vene vabaduse timukatena ja sandarmitena, nagu seda osa täideti Vene timuka Nikolai I ajal mitte halvemini kuningaist, kes täitsid timukate osa, kui nad lämmatasid Ungari revolutsiooni. Nüüd on selle osa endale võtnud Wilsoni agendid. Nad lämmatavad revolutsiooni Austrias, nad etendavad sandarmite osa, nad esitavad Šveitsile ultimaatumi - me ei anna vilja, kui te ei astu võitlusesse bolševistliku valitsuse vastu. Nad teatavad Hollandile: te ei tohi lasta enda juurde Nõukogude saadikuid, muidu tuleb blokaad. Nendel on lihtne abinõu - näljaköis. Sellega nad lämmatavadki rahvaid"[2].

USA imperialistid otsustasid kasutada "toitlustusabi" ka otsesteks interventsionistlikeks eesmärkideks Nõukogude Venemaal. Sõjaplaani autoriks oli ARA esimees Hoover, kel oli õiendada ka isiklikke arveid Nõukogude võimuga. Hoover, kasutades ARA kontrrevolutsioonilise tegevuse kogemusi Euroopa maades, tegi 28.märtsil 1919 Wilsonile ettepaneku luua nn. Venemaa abistamiskomitee, mille eesotsas seisaks keegi erapooletu isik. Siinjuures pidas Hoover silmas tuntud Norra polaarmaade uurijat Fritjof Nansenit. On eriti silmatorkav, et USA valitsus nõustus "abistama" Nõukogude Venemaad ainult sel juhul, kui viimane katkes-

---

1 А. Кунина. Из истории американской экспансии США в Европе после первой Мировой войны. Вопросы истории, 1948 № 3, стр. 90.

2 В.И. Ленин. Сочинения, т. 28, стр. 188.

tab sõjategevuse valgekaartlaste ja interventide vastu[1]. Teiselt poolt oleks kavatsetav abistamisorganisatsioon võimaldanud Venemaal luua laialdast spionaaživõrku ning koondada ja mobiliseerida kõiki kontrrevolutsioonilisi elemente võitlusele nõukogude võimu vastu. Nansen nõustus organiseerima Nõukogude Venemaa abistamist toiduainete ja arstimitega. Selleks tegi ta ettepaneku luua vastav komisjon erapooletute riikide esindajaist, mis garanteeriks loodava abistamiskomisjoni erapooletu iseloomu ja väldiks selle kasutamise poliitilisteks eesmärkideks. 17. aprillil 1919 saadeti Nansenile vastus "suure neliku" - Wilsoni, Lloyd George, Clemenceau ja Orlando allkirjadega. Imperialistid nõudsid veelkordselt sõjategevuse lõpetamist ainult Nõukogude valitsuse poolt[2]. Interventide ja valgekaartlaste kohta see nõue ei kehtinud. Peale selle nõuti välismaalaste kontrolli kehtestamist Vene raudteedel. Samal päeval esitas Nansen saadud tingimused kirja teel Nõukogude valitsusele, mis jäeti aga imperialistide poolt edasi toimetamata. Nõukogude valitsus sai Nanseni ettepanekust teada raadio teel ja teatas oma valmisolekust astuma läbirääkimistesse Entente'i esindajatega. Nõukogude noodis märgitakse, et ameerika imperialistide "abistamisaktsioon" on seotud poliitiliste kaalutluste ja interventsioonikavatsustega[3]. Nõukogude noodis paljastatakse imperialistide tõeline eesmärk, s.o. ühepoolne sõjategevuse lõpetamine ja avaldatakse tänu Nansenile ta humaansetest kaalutlustest lähtutud ettepaneku eest.

---

1 Берёзкин, стр. 96.

2 Штейн, стр. 170-171.

3 Sealsamas, lk. 174.

Hoover ja Wilson, nähes imperialistide plaanide läbikukkumist, püüdsid kähku süü veeretada Nõukogude valitsusele. Igasuguste raskuste põhjuseks olevat bolševike järeleandmatus, Nõukogude valitsuse keeldumine igasugustest läbirääkimistest. Imperialistide järjekordse manöövri luhtumise tõttu teatas Hoover Entente'i riikide esindajaist moodustatud spetsiaalse komisjoni nimel Nansenile, et igasugused läbirääkimised bolševike esindajatega on äärmiselt ebasoovitavad[1]. Säärast avaldust vabandatakse sellega, et liitlasmaade valitsused peavad enne tutvuma kogu küsimusega. Kuigi Nanseni plaan kerkis rahukonverentsi istungite päevakorras veel mõnikord esile, ei mõelnud enam keegi tõsiselt selle teostamisele. Nanseni plaani läbikukkumisega ebaõnnestus ameerika imperialistide järjekordne katse diplomaatilisel teel kahjustada nõukogude võimu. Diplomaatiliste sepitsuste asemel suunas rahvusvaheline kodanlus eesotsas USA imperialistidega oma jõupingutused Entente'i sõjakäikude organiseerimisele Venemaal.

B. USA osatähtsus Entente'i sõjakäikude organiseerimisel ja abistamisel.

1919. aasta kevadeks veendusid välismaised imperialistid lõplikult nende oma vägede kõlbmatuses sõjaliseks interventsiooniks Nõukogude Venemaal. Näiteks Prantsuse vägedes alanud laostumise ja ülestõusude tõttu oldi sunnitud need aprillis 1919 evakueerima Lõuna-Venemaalt. Kuigi Põhja-Venemaale ja Kaug-Itta jäi veel USA, Inglise, Prantsuse ja Jaapani vägesid,

---

1 Штейн, стр. 177.

ei lootnud isegi nõukogude võimu kõige paadunumad vaenlased otsesest sõjalisest interventsioonist käegakatsutavaid tulemusi. Siiski ei vähendanud otsese sõjalise interventsiooni ega ka mitmesuguste diplomaatiliste manöövrite nurjumine välisimperialistide vihavaenu Nõukogude riigi suhtes. Kogu maailma reaktsioonilised jõud haudusid endiselt plaane nõukogude võimu kukutamiseks.

Pariisi kogunenud imperialistide peamehed otsisid selleks järjest uusi teid ja võimalusi. 25. veebruaril 1919 soovitas marssal Foch mobiliseerida soomlased, eestlased, poolakad, tšehhid, rumeenlased ja kreeklased koos vene valgekaartlike elementidega võitluseks nõukogude võimu vastu[1]. Seega soovitas Foch osutada senisest enam tähelepanu Nõukogude Vene ääremaade kodanlike valitsuste ärakasutamisele imperialistide huvides ning kooskõlastada nende nõukogudevastane tegevus sisemise kontrrevolutsiooniga Venemaal. Oma sõnavõtus visandas Foch Entente'i esimese sõjakäigu põhijooned.

Vene kontrrevolutsioonilised rühmitused olid seni tegutsenud isoleerituna, eraldatuna üksteisest. Puudus ühine sõjaplaan nõukogude võimu vastu. Näiteks oli Siberis, mis moodustas kontrrevolutsiooni olulise baasi, 1918. aasta kestel võimutsenud terve rida"valitsusi", kes ei suutnud oma võimu kindlustada pikemaks ajaks. On loomulik, et välismaised imperialistid olid huvitatud tugeva valgekaartliku valitsuse loomisest, kes suudaks enda ümber koondada kõiki kontrrevolutsioonilisi jõude. Säärane tugev käsi leiti USA imperialistide käsilase, endise tsaariadmi-

---

1 Штейн, стр. 136-138.

ral Koltšaki näol. Juba 1917. aasta suvel kui Koltšak tegutses Musta mere laevastikus, sõitis tema juurde USA admiral Clennan Rooti missiooni koosseisust ning viis ta Petrogradi ja siit edasi Ühendriikidesse[1]. USA-s pidas Koltšak rea läbirääkimisi juhtivate sõjaväe- ning riigitegelastega, teiste seas ka president Wilsoni ning riigisekretär Lansingiga. Hiljem saatsid ameerika imperialistid Koltšaki Jaapani ja Hiina kaudu Siberisse. Ööl vastu 18. novembrit 1918 USA agentide otsesel kaasabil teostas Koltšak Omskis "riigipöörde". Siberis kehtestas see USA konsuli Harrise iseloomustuse järgi "parimat tüüpi vene patrioot" julma sõjalise diktatuuri ning võttis endale Venemaa "ülemvalitseja" tiitli.

1919. aasta alguseks oli Koltšak kogunud ligi 300.000 mehelise sõjaväe ja asus sellega sõjaretkele Moskva suunas. V.I. Lenin nimetab Koltšaki sõjavägesid "rahvusvahelise imperialismi eelsalgaks"[2]. Tõepoolest valmis sel ajal Entente'i esimene sõjaretk Venemaal. "Too oli kombineeritud sõjaretk, sest selles oli ette nähtud Koltšaki, Denikini, Poola, Judenitši ning Turkestanis ja Arhangelskis asuvate inglise-vene segaväesalkade ühine pealetung, kusjuures sõjaretke raskuspunkt asus Koltšaki tegevuspiirkonnas"[3]. Koltšak muutus Nõukogude vabariigile tõsiseks ähvarduseks. Aga ka teiste kontrrevolutsiooniliste rühmituste osa Entente'i esimeses sõjakäigus ei saa alahinnata. Lõuna-Venemaal kogus Denikin valgekaartlastest Doni ja Kubani kasakkonna ladvikust ning kulakluse ringkondadest arvuka sõjaväe, mida vä-

---

1 Мельгунов, стр. 22.

2 В.И. Ленин. Сочинения, т. 30, стр. 132.

3 J.V. Stalin. Teosed, 4. kd., lk. 313.

lisimperialistid hoolikalt varustasid relvastuse, laskemoona, raha ja välismaiste instruktoritega. Denikini plaanides oli sõjategevuse arendamine kahes suunas - Donetsi basseini vallutamine ja edasitung Volgale Koltšakiga ühinemiseks. Kirjas Koltšakile lubas Denikin kohtuda temaga Saraatovis, et siis ühiselt edasi tungida Moskva suunas[1]. Koltšaki ja Denikini abistamiseks organiseerisid välisimperialistid ka läänest sõjakäigu Nõukogudemaa vastu. Valgepoolakad olid juba 1918. aasta lõpul haaranud Lääne-Ukraina maid koos Lvovi linnaga. Välisimperialistide abistamisel ja õhutamisel Poola mõisnikud ja kapitalistid laiendasid 1919. a. kevadel sõjategevust. 21. aprillil haarati Vilno. Välisimperialistide üldises rünnakuplaanis nähti ette löök Petrogradile. Judenitši valgekaartlaste ning eesti ja soome valgete väeosade pooli Sel ajajärgul elas Venemaa läbi kriitilist silmapilku, sest olles ära lõigatud viljarajoonidest (Siber, Ukraina, Põhja-Kaukaasia) ja kütteainetest (Donetsi bassein, Groznõi, Bakuu) oli ta sunnitud võitlema kuuel rindel. Entente' näeb seda ja tunneb võidust eelnaudingut"[2]. Märtsis ja aprilli algul 1919 suutis Koltšak saavutada idarindel suurt edu, vallutades Ufa, Bugulma ja Buguruslani ning ähvardas Simbirskit, Samaarat ja Kaasanit. V.I. Lenin märgib: "Koltšak pani nüüd kõik oma reservid liikuma, ta käsutuses on vabatahtlikke - valgekaartlasi, salgad väga aukartustäratava suurusega, ta omab Inglise ja Ameerika abi tohutul hulgal"[3]. Partei ja valitsus organiseerisid vastulööki Koltšakile. Silmas pidades Lenini sõnu "Koltšaki purustamiseks

---

1 Бурджалов. Советская страна в период иностранной военной интервенции и гражданской войны. М. 1952, стр. 71.

2 J.V. Stalin. Teosed, 4. kd., lk. 313.

3 В.И. Ленин. Сочинения, т. 29, стр. 233.

on vaja kõige äärmisemat jõupingutust"[1], püstitas partei loosungi "kõik idarindele!". Vastusena partei üleskutsele saatsid partei-ametiühingute- ja kommunistliku noorsooühingu organisatsioonid tuhandeid liikmeid võitlusesse Koltšaki vastu. Kogu maale näitasid eeskuju Moskva-Kaasani raudtee töötajad, kes esimestena organiseerisid kommunistlikke laupäevakuid rinde abistamiseks vabatahtliku tööga.

Samal ajal kui kogu Nõukogudemaa pingutas jõude kontrrevolutsiooniliste jõudude purustamiseks, arutasid kapitalistliku leeri juhtivad riigimehed Pariisis Koltšaki abistamise ja tunnustamise küsimust, 26. mail 1919 kirjutasid Wilson, Clemenceau, Lloyd George jt. alla Koltšakile saadetud läkitusele. Selles noodis esitati Koltšakile mitmeid silmakirjalikke nõudmisi, näiteks Asutava Kogu kokkukutsumist, vabu valimisi kohalikesse esindusorganeisse, keeldumist mõne klassi privileegide taastamisest, Soome ja Poola iseseisvuse tunnustamist, Rahvasteliidu liikmeks astumist jne.[2] Jaatava vastuse korral esitatud tingimustele lubati anda Koltšakile igakülgset abi. Need demagoogilised nõudmised pidid näitama kogu maailma avalikule arvamusele, nagu võitleksid Entente'i imperialistid demokraatliku korra kehtestamise eest Venemaal ja kujutama vene rahvamassidele reaktsioonilisimat tsaariadmirali demokraatia eestvõitlejana. Koltšak oma ebamäärases vastuses nõustus esitatud põhitingimustega, mispeale imperialistid otsustasid andma temale lubatud abi. Selle sammuga Entente'i imperialistid faktiliselt tunnustasid Koltšaki Venemaa "ülemvalitsejaks". Välisriigid saatsid

---

1 V.I. Lenin. Valitud teosed, 2. kd., lk. 379.

2 Мгеѣм, стр. 236-237.

diplomaatilised esindajad Koltšaki "valitsuse" juurde. USA valitsus andis Koltšakile üle kõik krediidid, mida Vene Ajutine Valitsus ei jõudnud ära tarvitada. Nende summade eest ostis Koltšak nii USA valitsuse kui ka erafirmade käest tohutul hulgal igasugust sõjavarustust. Näiteks 2. juunil 1919 teatas Koltšaki agent Washingtonist Omski Wilsoni nõusolekust müüa 268 tuhat vintpüssi ja 15 miljonit padrunit[1]. Niisuguseid teateid saabus Koltšakile regulaarselt. Vladivostokki jõudis üha enam laevu kõikvõimaliku sõjavarustusega USA-st. On tähelepanuväärne seegi fakt, et Ameerika Ühendriikides trükiti 3,5 miljardi rubla ulatuses Koltšakile saadetud rahamärke.

USA imperialistid tegid Koltšaki abistamisel igati kasuliku äritehingu. Nimelt tasus Koltšak USA firmadelt saadud sõjavarustuse eest tema kätte langenud Vene kullatagavaradega. Ainuüksi rahalise laenu tagatiseks andis Koltšak imperialistidele 3.937 2/3 puuda kulda[2]. Sajad puudad kulda läks USA firmadele relvastuse ja laskemoona eest. Ulatuslikku abi sai Koltšak ka Ameerika Punase risti organisatsioonilt. mis kindral Gravesi sõnade järgi "tegutses faktiliselt agendina Koltšaki vägede varustamisel".

Siiski ei suutnud USA imperialistide mingisugused pingutused päästa Koltšaki armeed lüüasaamisest. V.I. Lenin märgib: "... kui Koltšaki vägi tungis Volgale, Euroopa kapitalistlik ajakirjandus ruttas teatama kogu maailmale nõukogude võimu langemisest ja Koltšaki tunnustamisest Venemaa ülemvalitsejaks. Kuid pidulik ürik sellest tunnustamisest ei jõudnud veel Koltšaki endani kui meie väed kihutasid ta Siberisse ..."[3]. Punaarmee

---

1 А.И. Геронимус. Помощь Соединённых Штатов Америки Колчагу. Исторические записки, т. 29, 1949, стр. 35.

2 Геронимус. Помощь ..., стр. 44.

3 В.И. Ленин. Сочинения, т. 30, стр. 58.

väeosad M.V. Frunze juhtimisel andsid aprillis ja mais 1919 Koltšaki tsentraalsele väekoondisele rea hävitavaid lööke.

Koltšaki lüüasaamine põhjustas USA valitsevates ringkondades suure ärevuse. Wilson otsustas saata Ühendriikide saadiku Tokios Morrise Koltšaki juurde nõupidamiseks tema režiimi tugevdamise eesmärgil[1]. Samal ajal pidi Morris koguma andmeid vene majanduslike ressursside ekspluateerimisvõimaluste kohta. Morris sõitis Koltšaki juurde koos USA Siberi ekspeditsioonikorpuse ülema kindral Gravesiga. Pärast läbirääkimisi Koltšakiga soovitas Morris USA valitsusel ametlikult tunnustada Koltšaki "valitsust", saata vähemalt 25.000 meest Vene raudteeliinide haaramiseks ja anda Koltšakile krediite 200 miljoni dollari ulatuses[2]. Morris rõhutab, et USA valitsus peab tegema kõik mis võimalik Koltšaki toetamiseks. Ameerika imperialistid seda ka tõepoolest tegid, abistades Koltšakit viimase võimaluseni. Saates üha suuremates kogustes relvastust ja laskemoona vene valgekaartlastele, püüdsid USA valitsusringkonnad seda varjata rahvamasside eest. Näiteks teatas Wilson lükituses senatile 22. juulil 1919, et USA sõjaminister on sõlminud lepinguid "toiduainete" saatmiseks Venemaale "elanikkonna toitlustamiseks"[3]. Läkitus oli ilmselt mõeldud valitsuse tõelise poliitika varjamiseks.

Kui jaapanlased soovitasid USA-le moodustada Siberis uus valitsus, siis ei tahtnud ameerika imperialistid sellest kuuldagi. Lansing telegrafeeris Morrisele, et Koltšak peaks jääma igasuguse Siberi valitsuse etteotsa, kuna tema, Lansing, ikka veel usub ta isiklikesse võimetesse ja kuna Koltšak on äärmiselt

---

1 Гулыга-Геронимус, стр. 194.

2

3 Берёзкин, стр. 115.
Sealsamas, lk. 118.

heatahtlikult häälestatud USA suhtes[1].

Koltšaki vägede tagasipaiskamisega üle Uraalide Siberisse oli Entente'i esimese nõukogudevastase kombineeritud sõjakäigu saatus otsustatud. "Kuid Entente'i inimsööjad ei lasknud päid norgu. 1919. aasta sügiseks mõeldi välja uus hävitava sõjaretke plaan"[2]. See Entente teine sõjaretk "... oli samuti kombineeritud sõjakäik, sest selles oli ette nähtud Denikini, Poola ja Judenitši (Koltšak oli arvest välja jäetud) ühine pealetung. Sõjaretke raskuspunkt asub sel korral lõunas, Denikini tegevuspiirkonnas"[3]. Juba 1917. aasta lõpust alates toetasid välisimperialistid pidevalt Lõuna-Venemaa kontrrevolutsioonilisi jõude, näiteks Doni kontrrevolutsioonilise kasakkonna ülemkihi juhte Kaledini, Krasnovi, Bogajevskit, samuti nn. vabatahtlikku armeed eesotsas Aleksejevi, Kornilovi, Denikini ja Wrangeliga. V.I. Lenin rõhutab: "Meie lõunarinne ei ole üksikrinne - see on rinne kogu Inglise-Prantsuse imperialismi vastu, kõige võimsama vaenlase vastu maailmas ..."[4]. Eriti Denikini valgekaartlikule armeele asetasid imperialistid suuri lootusi. Nõukogudevastase lõunarinde eeliseks oli ta lähedus Nõukogudemaa tähtsatele keskustele ja teda oli kerge varustada välisimperialistide poolt relvastuse ja sõjavarustusega. Ei tohi unustada ka imperialistide "erihuve" Ukrainas. "Ukraina oma rikkustega on juba ammu imperialistliku ekspluateerimise objektiks. Enne revolutsiooni eks-

---

1 Гулыга-Геронимус, стр. 155.

2 J.V. Stalin. Teosed, 4. kd., lk. 277.

3 J.V. Stalin. Teosed, 4. kd., lk. 313.

4 В.И. Ленин. Сочинения, т. 28, стр. 106.

pluateerisid lääne imperialistid Ukrainat nii-ütelda pisitasa, ilma "sõjaliste operatsioonideta". Organiseerinud Ukrainas hiiglaettevõtted (söe, metalli jne. alal) ja kahminud enda kätte suurema osa aktsiaid, imesid Prantsusmaa, Belgia ja Inglismaa imperialistid ukraina rahvast mahla välja legaalselt, "seaduslikus" korras, ilma kärata. Pärast Oktoobrirevolutsiooni pilt muutus. Oktoobrirevolutsioon, katki kiskudes imperialismi niidid ning kuulutades maa ja ettevõtted ukraina rahva varaks, võttis imperialistidelt "hariliku", "kärata" ekspluateerimise võimaluse. Ühtlasi kihutati imperialism seega Ukrainast välja. Kuid imperialism ei tahtnud järele anda,mingi hinna eest ei tahtnud ta leppida uue olukorraga. Sellest tekkis "vajadus" Ukraina vägivaldseks orjastamiseks, "vajadus" tema okupeerimiseks"[1]. Just sellel põhjusel saatsid imperialistid Musta merre oma sõjalaevastiku ja maandasid Lõuna-Venemaal oma sõjaväed.

Vene valgekaartlaste kõrval püüdsid välismaised interventid nõukogudevastasesse sõjakäiku kaasa tõmmata kodanlikke valitsusi endise vene impeeriumi ääremaadel. Selles osutas eriti suurt aktiivsust nõukogude võimu tuntud vaenlane Winston Churchill, kes augustis 1919 hooples Entente'i riikide poolt ettevalmistatavast surmahoobist vene revolutsioonile. Churchill väitis, et „pärast kõikvõimalike sõjaliste varude koondamist piki kõiki Nõukogude Venemaa piire algab neljateistkümne riigi armeede pealetung Moskvale"[2]. Suvel 1919 Denikini väed, arvuliselt kuni 250 000 meest, läksidki pealetungile. Neil õnnestus vallutada säärased tähtsad keskused nagu Harkov ja Tsaritsõn. Septembris

---

1 J.V. Stalin. Teosed, 4. kd., lk. 168.

2 Ф.В. Чебаевский. Разгром второго похода Антанты. М. 1952, стр. 8.

ja Oktoobri algpäevil vallutasid Denikini väed Kurski, Voroneži ja Orjoli. Kogu sõja kestel polnud vaenlane jõudnud Moskvale nii lähedale kui nüüd. Samal ajal ähvardasid Judenitši valgekaartlased teist Nõukogudemaa tähtsamat keskust - Petrogradi. Ka Entente'i imperialistid astusid samme Nõukogude vabariigi olukorra raskendamiseks. Oktoobris 1919 nõuti Saksamaalt ja erapooletutelt riikidelt ühinemist nõukogudevastase blokaadiga[1]. Ameerika ning samuti inglise ja prantsuse imperialistid varustasid Denikini armeed relvastuse ja muu sõjavarustusega. Denikini agent teatas pärast läbirääkimisi USA väejuhatuse esindajatega, et ameerika imperialistid on täiesti nõus abistama nii "vabataht-likku" armeed kui ka teisi bolševismi vastu võitlevaid sõjavägesid[2]. Sõjavarustust olevat võimalik saada äärmiselt soodsatel tingimustel alla omahinna ja pikaajalise järelmaksuga. Denikin oma avalduses Wilsonile rõhutas, et Ameerika "moraalne ja materiaalne abi omab meie jaoks tohutu suure tähtsuse"[3]. New-Yorgist saabusidki Novorossiiski aurikud relvastuse, laskemoona ja igasuguse varustusega 100.000 mehe tarvis. Entente riigid saatsid Denikinile ligi 600 kahurit, üle 100 lennuki, hulk tanke ja soomusmasinaid. Peale selle saabus USA-st ligi 100.000 vintpüssi, 3 miljonit padrunit, 200.000 sinelit, üle 300.000 paari saapaid jne. Sõjavarustuse saatmisel Denikinile pidasid ameerika imperialistid silmas otseseid omakasupüüdlikke huve. Lansing kirjutas 12. oktoobril 1919 USA sõjaministrile, et sõjavarustuse saatmine

---

1 Бурджалов, стр. 83.

2 Гулыга-Геронимус, стр. 157-158.

3 Sealsamas.

Denikinile võib olla aluseks tooraine te väljaveole Lõuna-Venemaalt[1]. Krimmis hulkusid ringi USA ja teiste välismaiste firmade eksperdid, kes uurisid siinseid loodusvarasid. Denikini peakorteris viibis pidevalt välismaisi instruktoreid ja sõjaväelisi spetsialiste eesotsas USA esindaja admiral Mac Kelly'ga. Ka Pariisi rahukonverentsil arutasid imperialistid korduvalt Denikini toetamise küsimust, kusjuures soovitati relvi ja laskemoona hankida Saksamaalt[2].

Denikini pealetungi rasketel päevadel koondasid bolševike partei ja Nõukogude valitsus kõik jõud võitlusesse rahvusvahelise kontrrevolutsiooni nõukogudevastase sõjakäigu purustamisele. V.I. Lenin kutsus elanikkonda üles muutma Nõukogude riik ühtseks sõjaleeriks ja korraldama kõigi asutuste töö ümber sõjanõuete kohaselt. Petrogradist, Moskvast ja teistest linnadest saabus kümneid tuhandeid parteilasi, kommunistliku noorsooühingu ja ametiühinguorganisatsioonide liikmeid lõunarindele. Võitlusesse Denikini vastu tõusis kogu maa. Samal ajal organiseerisid välisimperialistide agendid Punaarmee tagalas diversioonilist tegevust. Septembris 1919 avastasid riikliku julgeoleku organid nn. rahvusliku keskuse vandenõu Moskvas. Selle organisatsiooni liikmed - kadetid, tsaariohvitserid, menševikud, esseerid, valmistasid Entente'i imperialistide ülesandel ette ülestõusu Moskvas[3]. Avastati teisigi välismaiste imperialistide salanõusid.

26. septembril 1919 partei Keskkomitee pleenum saatis V.I. Lenini initsiatiivil J.V. Stalini lõunarindele organiseeri-

---

1 Чебаевский, стр. 11.

2 Штейн, стр. 324.

3 Бурджалов, стр. 87.

ma Denikini valgekaartlike armeede purustamist. Trotski kõrvaldati sõjaliste operatsioonide juhtimiselt. J.V. Stalin tegi partei Keskkomiteele ettepaneku tühistada senine sõjaplaan ja anda pealöök valgekaartlastele Harkovi ja Donetsi basseini kaudu Rostovile järgmistel põhjustel:

"Esiteks, siin ei ole ümbruskond meile vaenulik, vastupidi - meile sümpatiseeriv, mis kergendab meie edasitungimust. Teiseks saame endi kätte väga tähtsa (Donetsi) raudteevõrgu ja Denikini armeed varustava pea-tuiksoone - Voronež-Rostovi liini ... Kolmandaks, selle edasitungiga lõhestame Denikini armee kahte ossa, millest vabatahtlike armee jätame Mahno aöödaks, kasakate armeed aga seame olukorda, kus neid ähvardab seljataha tungimise oht. Neljandaks, meil avaneb võimalus kasakaid tülli ajada Denikiniga ... Viiendaks, meie saame sütt, Denikin aga jääb söest ilma"[1]. Stalinlik sõjaplaan Denikini purustamiseks arvestas kõiki sõjalisi, poliitilisi ja majanduslikke faktoreid, mis tegutsesid Punaarmee kasuks ja valgekaartlaste kahjuks. Selle plaani elluviimine andis suurepäraseid tulemusi. Punaarmee löögigrupp Sergo Ordžonikidže juhtimisel murdis läbi Denikini eliitvägede rindest ja vabastas 20. oktoobril Orjoli. 25.oktoobril telegrafeeris J.V. Stalin Lõunarinde Revolutsioonilise sõjanõukogu Leninile: "Entente'i ja Denikini pikaajaliste pingutustega loodud Škuro ja Mamontovi ratsakorpused kui kontrrevolutsiooni peakants on lahingutes Voroneži all sm. Budjonnõi ratsakorpuse poolt pihuks ja puruks pekstud. Voronež on punaste kangelaste poolt vallutatud. Purukslöödud vaenlase tagaajamine kestab"[2]. Punaarmee väeosade hoogne pealetung välisimperialistide käsilase Denikini vägede vastu kestis kogu novembri- ja detsembrikuu 1919. a. Valgekaartlastest vabastati kogu Ukraina.

---

1 J.V. Stalin. Teosed, 4. kd., lk. 270-271.

2 Sealsamas, lk. 272.

Regulaarvägede tegevust toetasid aktiivselt partisanid, kelle vastu Denikinil tuli pidevalt rakendada suuri jõude. Mõnes rajoonis võitlesid Denikini vastu terved partisanide väekoondised, mille koosseisu kuulus kümneid tuhandeid võitlejaid[1].

Jaanuari algul 1920 saavutas Punaarmee Taganrogi all suure võidu valgekaartlaste üle. J.V. Stalin hindab seda sündmust järgmiselt: "... nüüd, pärast Denikini rinde läbimurdmist, kus vabatahtlike diviisid on Denikini Doni ja Kaukaasia armeest ära lõiganud ... kui meie väed olles vabastanud Taganrogi, piiravad kontrrevolutsiooni koldeid - Novotšerkasskit ja Rostovit, - nüüd võib kindlasti öelda, et Denikini armee hävitamine käib täie auruga. Veel üks löök - ja täielik võit on kindlustatud"[2]. Märtsi lõpul 1920 purustatigi lõõdud Denikini armee Põhja-Kaukaasias lõplikult. Valgekaartlaste vähesed jäänused evakueeriti ameerika, inglise ja prantsuse laevadel Krimmi. V.I. Lenin märgib "Kirjas Ukraina töölistele ja talupoegadele võidu puhul Denikini üle": "Võita Denikin, hävitada ta, teha võimatuks säärase vallutusretke kordumine - see on nii suurvene kui ka Ukraina tööliste ja talupoegade põhihuvi. Võitlus on pikk ja raske, sest kogu maailma kapitalistid abistavad Denikinit ja abistavad edaspidigi igasuguseid Denikineid"[3].

Entente'i teise sõjakäigu purustamisega tugevnesid imperialistide leeris riikidevahelised vastuolud. Imperialistid olid sunnitud muutma oma poliitikat Nõukogude võimu suhtes, sest nende käsutuses ei olnud esialgu relvastatud jõude, mida saaks kasutada interventsiooniks. "Kui imperialistid nägid, et valgekaartlaste väed on purustatud, interventsioon ei õnnestu ja kogu

---

1 Чебаевский, стр. 23.

2 J.V. Stalin. Teosed, 4. kd. lk. 285.

3 V.I. Lenin. Valitud teosed, II kd., lk. 450.

maal kõveneb nõukogude võim, Lääne-Euroopas aga tekitab interventide sõda Nõukogude vabariigi vastu töölistes kasvavat pahameelt, nad hakkasid muutma oma suhtumist Nõukogude riigisse. 1920. aasta jaanuaris otsustasid Inglismaa, Prantsusmaa ja Itaalia lõpetada Nõukogude Venemaa blokeerimise"[1].

Hoolimata välisimperialistide igasugustest takistustest õnnestus Nõukogude valitsusel luua kaubanduslikke sidemeid välismaadega. Samal ajal saavutas Nõukogude diplomaatia teisigi võite, näiteks rahu sõlmimine valge-Eestiga veebruaris 1920. Kuigi Nõukogude valitsus tegi kõik mis võimalik üldise rahu saavutamiseks, ignoreerisid imperialistlikud riigid Nõukogude Venemaa rahutaotlusi. Esinedes ettekandega Ukraina K(b)P IV konverentsil märtsis 1920, J.V. Stalin rõhutas: "Entente'i kaks katset föderatiivset Nõukogude Venemaad purustada: esimene idast, Koltšaki abiga, teine lõunast, Denikini abiga - läksid nurja. Nüüd kavatsetakse nähtavasti uut lööki läänest. Entente pole nii rumal, et ta ei kasutaks ära poola šljahta jõude, kas või selleks, et takistada meie Föderatsioonil uue ülesehitava töö tegemist"[2]. Tõepoolest kogusid imperialistid jõude uueks sõjakäiguks Nõukogude Venemaa vastu, kusjuures tähtsaima löögijõuna tuli arvesse Poola. Poola panid unistasid juba ammu suurriigi loomisest "merest mereni" ning olid anastanud Entente'i sõjakäikude ajal peaaegu terve Valgevene. Vene maade vallutamisel leidsid valgepoolakad heatahtliku soosija USA imperialistide näol, kes Pariisi rahukonverentsil võitlesid Lääne-Ukraina (Ida-Galiitsia) Poolaga liidendamise eest. Pariisis arutasid imperialistid korduvalt Poola küsimust. 21. jaanuaril 1919 luges USA president Wilson ette Poola peaministri kirja, milles paluti varustada

---

1 Lühikursus, lk. 215-216.

2 J.V. Stalin. Teosed, 4. kd., lk. 290.

Poola armeed relvastuse ja laskemoonaga[1]. 25. veebruaril soovitas Foch moodustada Poolast ja Rumeeniast "soliidne bolševismivastane barjäär", kusjuures peeti muidugi silmas suure armee loomist võitluseks Nõukogude riigi vastu. 25. juunil 1919 võeti imperialistide poolt vastu Lansingi resolutsioon, mis volitas Poola valitsust okupeerima kogu Lääne-Ukraina[2]. Siinjuures lubati Poola valitsusel selle annektsiooni teostamisel kasutada igasuguseid sõjalisi jõude. Säärane otsus võeti vastu hoolimata sellest, et Lääne-Ukraina elanikkonna rõhuva enamuse moodustasid ukrainlased. Imperialiste ei huvitanud mingid rahvuslikud, etnograafilised ega ajaloolised printsiibid, vaid ainult Pilsudski vägede kasutamine nõukogudevastase palgaarmeena.

V.I. Lenin rõhutas panide Poola sõltuvust USA-st: "Poola ostetakse üles Ameerika agentide poolt. Ei ole ühtegi vabrikut, ühtegi tehast, ühtegi tootmisharu, mis poleks ameeriklaste taskus"[3]. USA imperialistid kehtestasid Poola "abistamise" ettekäändel kontrolli kohalike raudteede ja söekaevanduste üle. Välisimperialistide truude teenritena keeldusid poola panid sõlmimast Nõukogude riigiga rahulepingut, kuigi vastavaid ettepanekuid tehti üksnes 1920. aasta algul tervelt kolmel korral. "Pilsudski ei tahtnud rääkida rahust. Pilsudski tahtis sõdida. Ta lootis, et lahinguis Koltšaki ja Denikini vastu väsinud punaväed ei suuda vastu panna Poola vägede kallaletungile"[4].

Teise nõukogudevastase jõuna võtsid välismaised imperialistid arvesse Krimmi kogunenud Denikini armee jäänused valgekaart-

---

1 Штейн, стр. 184.

2 Sealsamas, lk. 198.

3 В.И. Ленин. Сочинения, т. 30, стр. 135.

4 Lühikursus, lk. 217.

liku kindral Wrangeli juhatuse all. Imperialistid püüdsid organiseerida ka kolmanda nõukogudevastase rinde Taga-Kaukaasia riikide - Gruusia, Armeenia ja Azerbaidžani kodanlike valitsuste interventsiooniplaanidesse kaasatõmbamise teel. Kohalike rahvamasside võitlus ajas selle kavatsuse nurja. 28. aprillil 1920 toimus Bakuus ülestõus, mille tagajärjel peagi kogu Azerbaidžanis kehtestati nõukogude võim.

25. aprillil 1920 asus Poola armee pealetungile Nõukogude Venemaa vastu. Kasutades Petljura jõukude kaasabi, suutsid valgepoolakad tungida Dneprini ja 6. mail vallutada Kiievi. Poola panide kallaletung tähistas Entente'i kolmanda sõjakäigu algust Nõukogudemaa vastu. "Pole kahtlust, et panide Poola sõjaretk tööliste-talupoegade Venemaa vastu on sisuliselt Entente'i sõjaretk ... Asi seisab kõigepealt selles, et ilma Entente'i toetuseta Poola ei oleks saanud organiseerida oma kallaletungi Venemaale, et kõigepealt Prantsusmaa ja pärastpoole ka Inglismaa koos Ameerikaga igati toetasid Poola pealetungi relvade, riidevarustuse, raha ja instruktoritega"[1]. Juba ammu enne Entente'i kolmanda sõjakäigu algust, jaanuaris 1919 tegi USA riigisekretär Lansing Poola presidendile ettepaneku astuda võimali kult ruttu ametlikesse suhetesse Ameerika Ühendriikidega kõikvõ maliku abi osutamiseks Poolale[2]. Ainuüksi 1919. aasta 7 kuu kestel saadeti USA-st Poolasse toiduaineid 51,6 miljoni dollari väärtuses[3]. Lisaks sellele soovitas Wilson saata sõjavarustust 60 miljoni dollari eest. Pärast nõukogudevastase sõjakäigu al-

---

1 J.V. Stalin. Teosed, 4. kd., lk. 312.

2 Гулыга-Геронимус, стр. 167.

3 Берёзкин, стр. 119.

gust suurendasid imperialistid Poolale antavat abi veelgi. 1920. aastal sai Poola Ameerika Ühendriikidest tanke, lennukeid, kahureid, kuulipildujaid jne. 100 miljoni dollari väärtuses[1]. Hoover tegutses energiliselt Pilsudski armee varustamisel toiduainetega, saates Poolasse isegi ameerika ühiskondlike organisatsioonide poolt Euroopa nälgivatele lastele hangitud toiduaineid. Teiste imperialistlike riikide sõjaväeliste spetsialistide kõrval asus Poola väejuhatuse juures pidevalt ka ameerika instruktoreid. Nõukogude rindel võttis sõjategevusest osa USA lenduritest formeeritud eskadrill.

Valgepoolakate pealetungi tagasilöömiseks saadeti jälle J.V. Stalin. Edelarindele koondati Punaarmee kuulsusrikkaid väeosi, nagu Esimene Ratsaarmee eesotsas Budjonnõi ja Vorošiloviga ning 25. Tšapajevi diviis. Peagi toimus sõjategevuses põhjalik murrang Punaarmee kasuks. Budjonnõi kangelaslikud ratsaväelased murdsid sügavale poolakate rindesse ja vallutasid Žitomiri. Seejärel läks Punaarmee kogu rindel pealetungile ning vabastas 12. juunil Kiievi. Nüüd leidsid Entente'i imperialistid olevat saabunud õige aja suunata Wrangeli valgekaartlased edelarindel võitleva Punaarmee tagalasse. J.V. Stalin märgib: "Pole mingit kahtlust, et Wrangeli pealetungi on dikteerinud Entente, et kergendada poolakate rasket olukorda ... Nähtavasti arvestas Entente, et sel momendil, kui Punaarmee poolakaid lüües edasi tungib, - sel momendil tungib Wrangel meie vägede seljataha ja ajab nurja kõik Nõukogude Venemaa plaanid"[2]. Nagu kõikidele teistelegi nõukogudevastastele jõududele osutasid välisimperialistid ka Wrangelile igasugust abi. Ameerika

---

1 Гулыга-Геронимус, стр. 168.

2 J.V. Stalin. Teosed, 4. kd., lk. 325-326.

laevad tõid Krimmi hulgaliselt relvastust ja laskemoona. Wrangel avaldas hiljem USA valitsusele tänu, kuna ameeriklased olevat teda enam aidanud kui ükski teine riik[1]. Wrangeli aktiivne sõjategevus ei suutnud päästa valgepoolakaid lüüasaamisest. Nüüd kasutasid imperialistid Punaarmee pealetungi seisatamiseks järjekordset diplomaatilist manöövrit. 12. juulil 1920 tegi Inglise välisminister Curzon Nõukogude valitsusele ettepaneku sõlmida vaherahu Poola ja Wrangeliga, kui see tõmbab oma väed tagasi Krimmi[2]. Noodi tagasilükkamise korral ähvardati toetada Poolat kõigi liitlaste käsutuses olevate jõududega. Imperialistide tõelised kavatsused ei jäänud Nõukogude valitsuse juhtidele tähelepanemata. V.I. Lenin teatas telefoni teel Stalinile selle noodi sisu koos omapoolse arvamusega: "Mina isiklikult arvan, et see on lausa tüssamine Krimmi annekteerimiseks, mis noodis häbematult esile tõstetakse. Meil tahetakse võit käest ära rebida petislike lubaduste abil"[3]. Punaarmee pealetung jätkus. Välisimperialistid otsustasid anda Poolale nüüd maksimaalset abi. Poolasse sõitsid välisriikide erimissioonid ja kõrgemad ohvitserid, kindral Veygand asus juhtima Poola armee sõjategevust. USA valitsus ruttas avaldama oma seisukohta Nõukogude-Poola sõja suhtes. Kogu maailmas levitati USA riigisekretäri nooti Itaalia saadikule 10. augustist 1920, milles häbematult laimati Nõukogude valitsust. Noodis rõhutati, et USA ei tunnusta Nõukogude valitsust jätkab tema suhtes endist poliitikat[4].

---

1 Гулыга-Геронимус, стр. 169.

2 Бурджалов, стр. 115.

3 В.И. Ленин. Сочинения, т. 31, стр. 179.

4 Берёзкин, стр. 207.

Samal ajal tervitati "ühtset, vaba ja autonoomset" Poolat, mispeale Poola valitsus avaldas tänu Ameerika Ühendriikidele "hindamatu moraalse toetuse" eest sõjas Nõukogude Venemaa vastu.

Ometi ei suutnud poola panide nõukogudevastase sõjakäigu läbikukkumist vältida mingisugune materiaalne ega moraalne abi. Pilsudski sõjaväe päästis täielikust hävingust ainult trotskistide reeturlik tegevus. Hoolimata Punaarmee pealetungi peatamisest ei suutnud Poola sõda jätkata ja oli sunnitud alustama Nõukogude vabariigiga rahuläbirääkimisi. Nüüd pööras vapper Punaarmee peatähelepanu lõunarindele ja kihutas Wrangeli valgekaartlased peagi Krimmi, mis välismaiste spetsialistide abiga oli muudetud tugevaks kindluseks. Novembris 1920 vallutas Punaarmee kangelasliku rünnakuga sellegi valgekaartlaste ja interventide pelgupaiga.

C. USA osavõtt nõukogudevastasest interventsioonist Baltimail.

Interventsioon Baltimail moodustab lahutamatu lüli välisimperialistide nõukogudevastaste sepitsuste ahelas. Ka siin kuulub nõukogudevastase interventsiooni organiseerimisel ja kohalike rahvaste orjastamisel ameerika imperialistidele kaalukas koht. V.I. Lenin häbimärgistab USA imperialistide kuritegelikku poliitikat Baltimail järgmiselt: "Kui inglise ja ameerika kodanluse esindajad ilmusid Soome- ja Eestimaale, hakkasid nad kägistama suurema jultumusega kui vene imperialistid - suurema jultumusega sellepärast, et vene imperialistid olid endise aja esindajad ega osanud kägistada korralikult, kuid need inimesed oskavad kägistada ja kägistavad lõpuni"[1].

---

1 В.И. Ленин. Сочинения, т. 30, стр. 194-195.

Oma anastusliku nõukogudevastase poliitika läbiviimisel leidsid välisimperialistid truud käsilased kohalike kodanlike natsionalistide näol. Kodanlikud natsionalistid, nähes nõukogude võimus surmavaenlast, olid valmis oma kodumaa maha sahkerdama ükskõik missugusele imperialistlikule välisriigile. Näiteks Eestis moodustas kodanlus kohe pärast Suurt Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni tiheda liidu balti parunitega võitluseks nõukogude võimu vastu. Ühiselt asuti taotlema Eesti okupeerimist Saksa armeede poolt. Samal ajal hakkas eesti kodanlus end ka Entente'i imperialistide teenistusse pakkuma. Jaanuaris 1918 käisid kodanluse esindajad Poska ja Seljamaa USA saatkonnas Petrogradis maad kuulamas, kuidas seal vaadatakse Eesti "iseseisvaks" kuulutamisele ja kas sääraseks sammuks on loota Ameerika abi[1]. Nõukogude võimu kukutamisele olid USA imperialistid alati valmis kaasa aitama. Eesti "iseseisvuse" küsimusega pole sel aga esialgu midagi tegemist. Jaan Tõnisson käis Stokholmis vaheldumisi USA ja Saksa saatkonna uksi kulutamas, kusjuures Saksa saadikule esitatud märgukirjas paluti Eesti võimalikult kiiresti okupeerida. Kodanlike natsionalistide koostöö Saksa vägedega Eesti okupeerimisel on üldtuntud. Töötades koos Saksa okupantidega, asus eesti kodanlus samal ajal tugevdama sidemeid Entente'i imperialistidega. Kodanlike natsionalistide esindajad loovad sidemeid Vologda "diplomaatiliste" ringkondadega, Laidoner ja teised paadunud valgekaartlased saadavad kontrrevolutsioonilisi eesti ohvitsere Põhja-Venemaale interventide käsutusse, kus neist asutakse organiseerima Eesti leegioni võitluseks Nõukogude vabariigi vastu.

---

1 J. Sepp. Ameerika imperialism - välismaise interventsiooni aktiivne kaasosaline ja õhutaja Eestis aastail 1918-1920. Eesti Bolševik, 1951, nr. 7, lk. 35.

1918. aasta sügisel, kui Saksamaa sõjaline lüüasaamine muutus ilmseks, asetasid eesti kodanlikud natsionalistid kõik oma lootused inglise-ameerika imperialistidele. Töörahva võitlus võttis üha ähvardavama ulatuse. J.V. Stalin märgib: "Streigid Eestis, meeleavaldused Lätis, üldstreik Ukrainas, üldine revolutsiooniline käärimine Soomes, Poolas ja Lätis - kõik need on esimesed pääsukesed. Pikematagi on selge, et revolutsioon ja nõukogude valitsused neis piirkonnis on lähema aja küsimus"[1]. Et saksa vägede lahkumisel okupeeritud territooriumidel puhkeb revolutsioon, see oli kohalikule kodanlusele täiesti selge. Seepärast suunasid Baltimaade kodanlikud natsionalistid oma abipalved ameerika-inglise imperialistide poole. V.I. Lenin märkis VI Erakorralisel Nõukogude kongressil 6. nov. 1918: "Me teame, et Wilsoni valitsus külvati üle telegrammidega, milles palutakse, et Saksa väed jäetakse Poolasse, Ukrainasse, Eestimaale ja Liivimaale, sest olgugi, et nad on saksa imperialismi vaenlased, kuid need väed teevad oma töö: nad suruvad maha bolševikke. Laske neil ollas siis ära minna, kui ilmuvad antantofiilsed "vabastusväed", et lämmatada bolševikke"[2]. Tõepoolest võtsid ameerika imperialistid tarvitusele kõik abinõud Baltimaade "päästmiseks" bolševismist. Juba enne Saksamaa kapituleerumist koostatud kommentaarides Wilsoni "14 punkti" kohta nähti ette Saksa vägede kasutamine võitluseks nõukogude võimu vastu. Saksa väed pidid jääma nende poolt okupeeritud territooriumile, sest nende lahkumisele võiks järgneda bolševistlik revolutsioon. Edasi nähti "kommentaarides" ette soomlasi, eestlasi, lätlasi ja ukrainlasi esindavate kodanlike valitsuste tunnustamine de facto ja iga-

---

1 J.V. Stalin. Teosed, 4. kd., lk. 163.

2 В.И. Ленин. Сочинения, т. 28, стр. 129.

külgse abi osutamine neile valitsustele. Ka 11. novembril 1918 allakirjutatud Compiègne'i vaherahutingimustes leidis see nõukogudevastane seisukoht fikseerimist. Vaherahutingimuste 12. punkti kohaselt pidid saksa väed lahkuma idas okupeeritud territooriumilt "nii pea, kui liitlased leiavad, et moment sel-leks on tulnud, olles arvesse võtnud nende maade sisemist olukorda"[1]. See punkt tähendas faktiliselt sõjalist liitu Saksamaa ja Entente'i imperialistide vahel võitluseks nõukogude võimu vastu. Esimene samm USA interventsiooniks Baltimail oli seega astutud. Saksa väed pidid muutuma nende eilsete vaenlaste - ameerika-inglise imperialistide kuulekaks tööriistaks.

Peagi selgus siiski, et Saksa vägede viibimine Baltimail ei olene sugugi ainult välisimperialistide tahtest. Üha tugevnev revolutsiooniline käärimine Saksa vägedes ähvardas kriipsu läbi tõmmata sepitsetavaist plaanidest. Seepärast upitasid välisimperialistid Saksa okupantide abiga Eestis võimule kodanliku "ajutise valitsuse". Sama toimus ka Lätis ja Leedus. J.V.Stalin paljastab nende kodanlike valitsuste tõelise olemuse: "Okupeeritud piirkondade rahvuslike valitsuste efemeersus seletub peale nende kodanliku iseloomu, mis on võõras tööliste ja talupoegade huvidele, eeskätt ka asjaoluga, et nad on lihtsalt okupatsioonivõimude ripatsid, mis võttis neilt igasuguse moraalse kaalu elanikkonna laiade kihtide silmis"[2]. Baltimaade töörahvas alustas võitlust nõukogude võimu eest.

Tallinnas tulid töölised tänavaile revolutsiooniliste loosungitega, nõudes kodanliku valitsuse lahkumist. Novembri lõpul

---

1 Diplomaatia ajalugu, II kd., lk. 451-452.

2 J.V. Stalin. Teosed, 4. kd., lk. 173.

Punaarmee väeosad, mille koosseisu kuulusid ka eesti kommunistlikud kütipolgud, asusid Narva rindel välja kihutama Saksa okupante. 29. novembril kuulutati välja Eesti Töörahva Kommuun, millega taastati nõukogude võim Eestis. Kodanluse olukord oli kriitiline, välisriikidele esitati korduvalt palveid Eesti okupeerimiseks Entente'i imperialistide poolt. Viktor Kingissepp märgib: "Inglise okupatsiooni "aade", see oli aateliseks aluseks "iseseisva" valitsuse jaluletõusmisel"[1]. Ameerika, inglise ja prantsuse imperialistid kiirustasid sõjalaevastiku, relvastuse ja laskemoona saatmisega Eestisse ning palgasõdurite värbamisega Soomes ja Skandinaavias. Eesti ja läti kodanluse esindajad saadavad USA valitsusele ja president Wilsonile isiklikult palveid kiireloomulise toetuse saamiseks relvastuse ja ka vägede saatmise näol[2]. 12. detsembril 1918 saabus Tallinna Inglise laevastik admiral Sinclairi juhtimisel. "Kodanlus ehtis linna lippudega. Uued peremehed võeti ka seekord muusika ja lilledega vastu, nagu 25. veebruarilgi"[3].

Inglise laevastiku, soome lihunike ja vene valgekaartlaste abiga läks eesti kodanlikul valitsusel korda suruda Punaarmee Eesti territooriumilt välja.

Välisimperialistid otsustasid kasutada Baltimaid soodsa platsdarmina võitluseks Nõukogude vabariigi vastu. 1918 detsembril telegrafeeris USA saadik Stokholmis Morris pärast läbirääkimisi Judenitšiga Lansingile, et sobivaimaks kohaks sõjategevuseks bolševike vastu on Baltimaad ja Soome[4]. Sobiva geograafilise

---

1 V. Kingissepp. Kellele iseseisvus, kellele ike. Tallinn 1946, lk. 76.

2 Sepp, lk. 39.

3 Kingissepp, lk. 88-89.

4 О.Риcc, А.Гронский. Помощь США белогвардейцам в нападении на Петроград в 1919 г. Вопросы истории, 1951 № 9, стр. 119

asendi, Petrogradi läheduse, sobivate sadamate ja raudteeliinide olemasolu tõttu soovitab Morris liitlaste vägedel okupeerida Baltimaade tähtsamad keskused. Kuigi välisimperialistid ei suutnud Baltimaile saata nimetamisväärseid vägesid, organiseerisid nad seda agaramini nõukogudevastast interventsiooni võõraste kätega.J.V. Stalin paljastab imperialistide säärase tegevuse: "Milleks imperialismile "ohtlik" avalik interventsioon, mis nõuab pealegi suuri ohvreid, kui on võimalik organiseerida natsionalismi sildi taha varjatud "täiesti ohutut" interventsiooni teiste kulul, "väikerahvaste" kulul"[1]. Baltimaade kodanlus osutuski välisimperialistide käes kuulekaks nõukogudevastaseks tööriistaks. Viktor Kingissepp märgib "et kodanlik Eesti riik "... klassisõjas ei olnud muud, kui üks mõõkadest ülemaailmse kontrrevolutsiooni käes"[2].

Interventsiooniplaanide kõrval ei unustanud USA imperialistid Baltimaade tooraineteresursse. USA diplomaatiline esindaja Kopenhagenis Osborne teatas Ühendriikidesse, et Läti peaminister Ulmanis nõudis liitlastelt krediiti ühe miljoni naelsterlingi ulatuses, mis garanteeritakse Läti loodusrikkustega. Siinjuures teeb Osborne paljutähendava märkuse, et ainuüksi metsa olevat Lätil 30 miljoni naelsterlingi väärtuses[3].

Pariisi rahukonverentsil tõstis USA delegatsioon korduvalt üles nii Baltimaade kodanlike valitsuste kui ka siin viibivate Saksa väeosade ja Vene valgekaartlaste toetamise küsimuse. Teatavasti oli 1919. aasta alguseks Saksa okupatsiooniarmeest Lätisse jäänud väeosadest formeeritud nn. rauddiviis, samuti organiseeriti siin balti-saksa väeüksusi (Landeswehr) ning vene

---

1 J.V. Stalin. Teosed, 4. kd., lk. 240.

2 Kingissepp, lk. 259.

3 Берёзкин, стр. 130.

valgekaartlikke väeosi vürst Lieveni ja Bermont Avalovi juhtimisel. Nende juhtimine kuulus von der Golzile, kes 1. veebruaril 1919 Soomest Lätisse jõudis. Siin teostas ta riigipöörde, mille tagajärjel võim läks saksasõbraliku "valitsuse" kätte eesotsas pastor Needraga. USA riigisekretär Lansing leiab tunnustavaid sõnu soome ja läti rahva timuka von der Golzi kohta, kelle tegevus piirduvat ainult "sõjaliste küsimustega"[1].

12. märtsil 1919 teatab Lansing Pariisist vastusena riigidepartemangu küsimusele, et tema arvates peaksid Eesti, Läti ja Leedu saama abi USA-st[2]. 30. aprillil arutasid imperialistid USA ekspertide Lordi ja Morrissoni poolt koostatud memorandumit Baltimaade kohta. Jõuti otsusele, et Eesti, Läti ja Leedu "kaitseks" bolševismi vastu peavad liitlased neid toetama relvastuse, toiduainete ja krediidiga. Ameerika imperialistid saatsid Baltimaadele terve rea missioone ja erivolinikke. Märtsis 1919 saabus Balti riikidesse USA erimissioon kolonelleitnant Warwick Greni juhtimisel kohaliku majandusliku ja sõjalise olukorra uurimiseks. Eriti silmapaistev on Greeni sümpaatia Baltimail asuvate Saksa vägede suhtes. Green rõhutas korduvalt seda tähtsat osa, mida omavad Saksa väed rahvusvahelises võitluses bolševismi vastu[3]. Teiselt poolt on Green sunnitud tunnistama, et kohalikud valitsused Baltimail on äärmiselt nõrgad, mistõttu sakslaste eemaldamisega muutuks läti kiiresti bolševistlikuks. Seetõttu on see piiramatu omavoli, mille sakslased Lätis ja Leedus on kehtestanud täiesti õigustatud.

---

1 Берёзкин, стр. 129.

2 Штейн, стр. 209.

3 Кунина. Провал..., 106.

Kohe peale Greeni delegatsiooni jõudis kohale järgmine USA imperialistide esindus - ARA missioon eesotsas kapten Krantziga. Kuigi selle missiooni ametlikuks eesmärgiks oli kohaliku elanikkonna abistamine toiduainetega, osutas Krantz erakordset huvi sõjaliste küsimuste vastu. Ta sõitis kohe Narva rindele, kus tutvus valgekaartlike vägede olukorraga ja tõotas neile igasugust abi[1]. Aprillis 1919 sõitis Balti riikidesse USA erivolinik John Allan Head, kes tegutses siin tõelise diktaatorina.

Baltimaade kontrrevolutsiooni varustamiseks loodi Pariisis Entente'i riikide poolt spetsiaalne komisjon eesotsas Herbert Hooveriga[2]. 23. mail välisministrite nõupidamisel arutati Baltimaade "abistamise" küsimust. Aruandjana esines Hoover, kes soovitas saata Balti riikidesse sõjaväeline missioon, mis asudes Liibavis või Tallinnas, tegeleks kõigi kohalike vägede organiseerimise, väljaõpetamise ning teistest maadest vabatahtlike värbamise küsimustega. Samuti pidi sõjaline missioon konsulteerima Eesti, Läti ja Leedu valitsusi parimate võitlusviiside rakendamise suhtes Nõukogude Venemaa vastu. Samas soovitas Hooveri komitee anda kodanliku Eesti valitsusele krediiti 10 miljoni naela sterlingi ulatuses. Entente'i riikide sõjaline missioon eesotsas inglise kindral Gough'iga saabuski pea Baltimaile. Goughi juhatusel toimus 11. juunil 1919 Tallinnas nõupidamine ARA ja eesti ning vene valgekaartlike vägede juhtkonna esindajate vahel. Inglased võtsid relvastuse hankimise enda peale, kuna ARA pidi muretsema toiduainetega varustamise eest[3].

Baltimaade sadamatesse hakkaski üha rohkem saabuma laevu USA toiduainetega. Eriti ohtralt varustati Judenitši loodearmeed

---

1 Рисс-Громский - стр. 120.

2

3 Sepp, lk. 41.
Берёзкин, стр. 134-135.

Valgekaartlik kindral Rodzjanko rõhutab, et ameerika toiduained saabusid alati täpselt kindlaksmääratud ajal ja et need toiduained olidki armee eksisteerimise aluseks[1]. Wilson tegi isiklikult korralduse saata Judenitšile 29.000 tonni jahu. Ka Baltimaade kontrrevolutsiooniliste ringkondade varustamisel toidusainetega pidasid ameerika imperialistid silmas nõukogudevastase võitluse kõrval ka oma kaukahuve. Kuna kohalikel kodanlikel valitsustel puudusid võimalused ameerika "abi" eest tasumiseks, siis jäid Eesti, Läti ja Leedu paratamatult finantssõltuvusse USA-st. Ameerika ärimehed sundisid kodanliku Eesti valitsust sisse vedama isegi kartuleid, kuna ilma nendeta muid kaupu ei antud. Hiljem esitas USA valitsus Eestile saadetud "abi" eest soliidse arve, nii et 1932. a. moodustas Eesti "vabariigi" välisvõlg USA-le 16.958.377 dollarit ehk 63.220.814 Eesti krooni[2]. Samal ajal võlgneti Inglismaale sõjavarustuse ja toiduainete eest ainult 14.497.670 krooni. USA osa Baltimaade valgekaartlike vägede varustamisel ei piirdunud ainult toiduainete hankimisega. Siinsetele kontrrevolutsioonilistele vägedele saadeti ka relvastust ja laskemoona. Näiteks Leedu kodanliku valitsuse esindajad teatavad, et neil on õnnestunud Prantsusmaalt saada USA sõjavarustust 35.000 mehe täielikuks varustamiseks[3].

Kodanlikud ajaloovõltsijad on püüdnud väita, nagu osutaks USA valitsus Balti riikidele nagu teistelegi maadele täiesti omakasupüüdmatut abi, nagu oleks USA alati pooldanud enesemääramise printsiipi ja seepärast toetanud Baltimaid "iseseisvate" Eesti, Läti ja Leedu loomisel. Teatavasti tõsteti "iseseisvuse"

---

1 Рисс-Гронский, стр. 121.

2 A.Gronski, O. Riss. Inglise-Ameerika imperialismi osast Nõukogude-vastases interventsioonis Baltimail ja eesti rahva orjastamises. Eesti Bolševik, 1950, nr.3, lk. 76

3 Берёзкин, стр. 137.

loosung Baltimaade kodanluse poolt üles alles pärast Suurt Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni kui vahend rahvahulkade petmiseks. Milline oli siis USA seisukoht Baltimaade "iseseisvuse" küsimuses? Tegelikult osutas just USA valitsus kõige tugevamat vastupanu Baltimaade kodanlike valitsuste tunnustamise küsimuses. Kui 1918. aasta lõpul Eesti kodanluse esindajad käisid USA saatkondades Londonis ja Stokholmis Eesti iseseisvusest juttu tegemas, siis ei tahetud seal sellest midagi kuulda. Samuti püüdis kodanlus korduvalt saata oma esindajaid Ameerika Ühendriikidesse, kuid USA valitsus ei suvatsenud neid isegi maale lubada[1]. Teatavasti asetas USA valitsus neil päevil oma pealootused võitluses Nõukogude riigiga Koltšakile, kes oli "ühtse ja jagamatu Venemaa" rahvaste iseseisvustaotluste surmavaenlane. Seepärast on arusaadav, miks Wilson midagi kuulda ei tahtnud Baltimaade iseseisvusest ja nõustus vaid Eesti, Läti ja Leedu autonoomiaga Koltšaki impeeriumi piirides. Seda seisukohta kaitses ka USA delegatsioon Pariisi rahukonverentsil. Kui 9. mail 1919 Balfour tegi ettepaneku tunnustada Eesti kodanlikku valitsust de facto ja osutada talle igakülgset abi, siis avaldas Lansing selgesõnaliselt USA valitsuse arvamuse selles küsimuses: "Endisel Vene territooriumil asuvate valitsuste de facto tunnustamine on Venemaa tükeldamise abinõuks, mida Ameerika Ühendriigid hoolega väldivad, väljaarvatud küsimus Soomest ja Poolast"[2]. Kuigi Lansingi sõnad Venemaa "ühtsuse kaitsmisest" on silmakirjalikult valelikud, eitab ta siiski Balti riikide tunnustamise võimalust USA valitsuse poolt. V.I. Lenin Ülevene-

---

1 P. Vihalem. Kuidas ameerika imperialistid kasutasid eesti kodanlikke natsionaliste Nõukogude-vastases interventsioonisõjas. Eesti Bolševik, 1949, nr. 11, lk. 71.

2 Штейн, стр. 221.

maalise Kesktäitevkomitee istungil 2. veebruaril 1920 avaldas Nõukogude valitsuse kätte langenud vene valgekaartlaste dokumente, mis paljastavad USA poliitika Baltimaade suhtes[1]. Lenin märgib: "Niisiis, Ameeriks valitsus teatas, et tema esindaja võib anda ükskõik missuguseid ettekirjutusi, kuid mitte toetada iseseisvust, s.o. garanteerida seda nende riikide suhtes. See ongi, mis paistis otseselt või kaudselt läbi ega võinud Eesti eest varjule jääda, et suurriigid teda petavad"[2].

Koltšaki impeeriumi koostisosa kõrval nägid USA imperialistid Baltimaadele ette veel teisegi saatuse. USA missiooni juht Baltimaadel Green teatab oma memorandumiga 28. juunist 1919 Pariisi, et üldine olukord, eriti sõjalisest seisukohast lähtudes, on Baltimaadel äärmiselt kriitiline. Kuna aga Baltimaad oma geograafilise asukoha tõttu on imperialistidele äärmiselt tähtsad, siis teeb Green ettepaneku, et Inglismaa või USA võtaks mandaadid nendele territooriumidele[3]. See oleks üheks Baltimaade probleemi lahendamise viisiks. Teatavasti on "mandaatasumaa" uus termin, mille imperialistlike riikide esindajad Pariisi rahukonverentsil välja mõtlesid oma koloniaalanastuste õigustamiseks. Seega vaatasid ameerika imperialistid Baltimaadele kui oma tulevasele kolooniale. USA esindajad käitusidki Baltimaadel tõeliste käsutajatena. Kodanlikele valitsustele vaadati nagu käsualustele. Näiteks pöördus USA erivolinik Head juunis 1920 Leedu valitsuse poole anda kohe USA valitsusele aruanne Leedu majanduselust üksikute tööstusharude kaupa, armee olukorrast ja abinõudest, mis võetakse ette selle tugevdamiseks, ülevaade raudteede seisukorrast jne.[4]

---

1 Vt. В.И. Ленин, Сочинения т. 30, стр. 296-298.

2 В.И. Ленин. Сочинения, т. 30, стр. 297.

3 Штейн, стр. 228.

4 Берёзкин, стр. 149.

Välismaised imperialistid sundisid Baltimaade kodanlust osa võtma nõukogudevastasest sõjategevusest. V.I. Lenin märgib: "On teada, millist survet avaldas Entente'i imperialism nendele väikestele, kiiruga loodud, jõuetutele, Entente'ist täielikult sõltuvatele riikidele, isegi kõige igapäevasemates küsimustes, nagu toitlustusküsimus ja igas muus suhtes. Nad ei suuda sellest sõltuvusest lahti rabelda. Kõik surveavaldamise viisid - rahvuslik, toitlustus-, sõjaline surve - pandi mängu, et sundida Eestimaad, Soomet ja kahtlemata ka Lätit, Leedut ja Poolat, sundida kogu seda riikide tsüklit astuma meie vastu"[1]. Baltimaade kodanlus esines välisimperialistide truu teenrina, olles valmis "oma" rahvast kasutama suurtükilihana välisriikide huvides. Viktor Kingissepp rõhutab: "Suurtükiliha on "meie noore vabariigi" majanduse kõige tähtsamaks ja kestvamaks nurgakiviks olnud! Seda ainet tarvitab ülemaailmse kontrrevolutsiooni staap Pariisis tuhandete tonnide kaupa"[2].

Seoses Entente'i esimese sõjakäiguga Nõukogude vabariigi vastu 1919. aasta kevadel tegid välisimperialistid Judenitšile ülesandeks teostada rünnak Petrogradile. Sellest sõjakäigust võtsid osa ka valged eesti väeosad. Pealetungi Petrogradile pidi alustama Soome valgekaartlaste nn. Olonetsi armee, kes pidi ühinema põhjast mööda Murmanski raudteed ründavate interventidega ja siis tungima Petrogradi peale idast, üle Serdoboli ja Lodeinoe Pole. Loodeti ka soome regulaararmee väljaastumisele, mis ründaks Petrogradi põhjast. Ajal, mil soome valgekaartlaste Olonetsi armee tõmbab endale Petrogradi kaitsjate tähelepanu, pidid alustama rünnakut valgekaartlaste peajõud löögisuunaga Jamburg-Krasnoe Selo-Petrograd. Siit pidi ründama Judenitši armee koos valgete eesti vägede ja ingeri "vabatahtlikega" Inglise laevastiku

---

1 В.И. Ленин, Сочинения, т. 30, стр. 153.

2 Kingissepp, lk. 159.

toetusel. Petrogradis endas valmis välisimperialistide salanõu. Judenitšile teatati, et kogu rindel ta ei kohta vastupanu[1]. J.V. Stalin märgib: "Kõik andmed näitavad, et vaenlane ei lootnud mitte ainult või õigemini mitte niivõrd omaenda jõududele, kui oma poolehoidjate, valgekaartlaste jõududele meie vägede tagalas, Petrogradis ja rindel"[2]. Teostades seda sõjaplaani, murdsid valgekaartlaste väed ööl vastu 13. maid Narva rinde vasakultiival rindejoonest läbi ja alustasid edasiliikumist Petrogradi suunas. Peagi kujunes olukord Petrogradi rindel katastroofiliseks. 17. mail saatis Kaitsenõukogu J.V. Stalini vaenlasele vastupanu organiseerimiseks J.V. Stalini initsiatiivil puhastati Petrograd kontrrevolutsioonilistest elementidest. Siiski leidus Punaarmee väeosades ja fortides reetureid ja spioone, kes ööl vastu 13.juunit alustasid Krasnaja Gorka fordis ülestõusu. Mässulise fordiga liitus veel kaks kindlust. Samal ajal alustasid valgekaartlaste väed marulist rünnakut Petrogradi suunas. Samal päeval võttis J.V. Stalin tarvitusele energilised abinõud mässu mahasurumiseks. Balti laevastik alustas mässuliste fortide pommitamist. Paari päeva jooksul oli mäss likvideeritud J.V. Stalin telegrafeeris Leninile: "Mereväe spetsialistid kinnitavad, et Krasnaja Gorka vallutamine mere poolt lükkab ümber meresõjateaduse. Meil jääb ainult leinata niinimetatud teadust. Gorka kiire vallutamine on seletatav minu ja üldse eraisikute jämeda vahelesegamisega operatiivasjadesse, mis ulatus mere- ja maavägedele antud käskude tühistamiseni ning omade pealesundimiseni"[3]. Samal päeval ruttas mässulistele fortidele appi Inglise eskaader. Siinjuures jätkus inglastel jultumust teha raadio teel Balti laevastikule Kroon-

---

1 Г.Н. Караев. В боях за Петроград. М. 1951, стр. 23.

2 J.V. Stalin. Teosed, 4. kd., lk. 261.

3 J.V. Stalin. Teosed, 4. kd., lk. 255.

linnas ettepanek alistumiseks[1]. Pärast valgekaartlaste mässu mahasurumist alustas Punaarmee Petrogradi rindel pealetungi ja paiskas peagi Judenitši sõjaväed Eestisse.

Nõukogude valitsus, olles truu rahupoliitikale, tegi 1919.aastal Balti riikidele korduvalt ettepanekuid rahuläbirääkimiste alustamiseks. Siinjuures rõhutati, et kodanlikud valitsused võtavad nõukogudevastasest sõjast osa Entente'i riikide survel ja et see sõda on otseses vastuolus kohaliku rahva huvidega. 1919. aasta 31. augusti rahuettepanekus Eesti kodanlikule valitsusele oli Nõukogude valitsus valmis tunnustama Eesti iseseisvust. Septembris vastas Eesti kodanlik valitsus, et ta on nõus rahuläbirääkimisi alustama. Seda sammu selgitati välisimperialistidele ulatuslikus memorandumis, kus rõhutati, et Eesti on sõjaliselt ja majanduslikult raskes olukorras, et sõjavägi on sõjast tüdinud jne. Siiski jäi peapõhjus - eesti rahvamasside võitlus sõja vastu Nõukogudemaaga - kodanlikele diplomaatidele "kahe silma vahele". Tähtsaks etapiks eesti töörahva võitluses rahu eest oli I Eestimaa Ametiühingute kongress 30-31 augustil 1919. Kongressi delegaadid nõudsid julgelt, et eesti kodanlus lõpetaks kohe koostöö vene valgekaartlaste ning välisinterventidega ning asuks rahuläbirääkimistele Nõukogude Venemaaga. Välisimperialistide esindajate otsesel nõudel areteeriti aktiivsemad saadikud ja 6. septembril tapeti 26 silmapaistvamat töölisliikumise tegelast ilma igasuguse kohtuotsuseta.

USA imperialistid suhtusid eriti vaenulikult eesti kodanlusele pealesunnitud rahutaotlustesse. "Abistamine" toiduainetega oli ka siin ameerika imperialistide käes tugevaks relvaks. "Eesti mängib rahutegemisega kardetavat mängu, sunnib liitlasi abi

---

1 Карасв, стр. 101.

ära võtma"[1], kirjutab üks USA sõjalise missiooni juht Baltimaadelt. Seepärast püüdis eesti kodanlus rahuläbirääkimiste algust Nõukogude valitsusega võimalikult venitada. Suuri lootusi asetati ettevalmistatavale Judenitši teisele sõjakäigule Petrogradi vastu, mis kodanlike riigimeeste arvates võiks tuua muutusi üldisesse poliitilisse olukorda. Välisimperialistid olid seekord Judenitši väejõuke veelgi paremini varustanud kui eelmise sõjakäigu päevil. Judenitš oli USA valitsuselt nõudnud relvastust ja igasugust varustust algul 100 tuhande, hiljem isegi 200 tuhande mehe tarvis[2]. 20. oktoobril jõudsid Judenitši väeosad koos valge-eestlastega Petrogradi lähistele. Imperialistide võidurõõm oli seegi kord enneaegne - juba järgneval päeval algas Punaarmee võidukas vastupealetung.

Judenitši sõjakäigu purustamine sundis Balti riike rahuläbirääkimistega kiirustama, hoolimata välisimperialistide vastutöötamisest. Viktor Kingissepp rõhutab, et Tartu rahuläbirääkimised on "... valgete sõjalise lüüasaamise tagajärg, mitte üksnes Judenitši, vaid ka Koltšaki ja Denikini lüüasaamise tagajärg"[3].

Tartu rahu sõlmimisega tunnustas Nõukogude Venemaa esimese riigina kodanlikku Eesti riiki. Seevastu USA tunnustas Eestit alles 1922. aastal. Rahu Eestiga oli ilmseks ennustuseks välismaise interventsiooni läbikukkumisest Venemaal. J.V. Stalin andis VK(b)P XII kongressil 1923. a. suure tähtsuse ka Baltimaade töörahva solidaarsusele vene töölisklassiga: "Ärge unustage, et kui meie Koltšaki, Denikini, Wrangeli ja Judenitši

---

1 Vihalem, lk. 76.

2 Ерёзкин, стр. 145.

3 Kingissepp, lk. 258.

tagalas ei oleks olnud nõndanimetatud "muulasi", ei oleks olnud varem rõhutud rahvaid, kes õõnestasid nende kindralite tagalat oma vaikiva poolehoiuga vene proletaarlastele ... kui poleks olnud seda poolehoidu, me ei oleks kaela väänanud ühelgi neist kindraleist"[1].

Kuigi Tartu rahu oli sõlmitud vastu ameerika imperialistide tahet, ei vabastanud see kodanlikku Eestit mingil määral sõltuvusest välisriikide suhtes. Otse vastupidi - Eesti muutus imperialistlikest riikidest sõltuvaks poolkoloniaalseks maaks.

Täpselt samasugune oli olukord ka Lätis ja Leedus. Välisimperialistide vasallidena jätkas Baltimaade kodanlus endiselt oma rahva- ja nõukogudevastast poliitikat.

---

1 J.V. Stalin. Teosed, 5. kd., lk. 238.

LÖPPSÖNA.

Nõukogude valitsus pidas kogu interventsiooniperioodi kestel ägedaid lahinguid diplomaatilisel rindel rahu saavutamiseks. V.I. Lenin aruandekõnes VK(b)P IX kongressile märkis: "Sõda rahu eest oleme pidanud erakordse energiaga. See sõda annab suurepäraseid tulemusi. Sel võitlusväljal oleme avaldanud end kõige paremini, igatahes mitte halvemini, kui Punaarmee tegevusväljal, verisel rindel"[1]. Nõukogude valitsus pöördus korduvalt nootidega USA presidendi poole relvastatud võitluse lõpetamiseks. 14. oktoobril 1918 Wilsonile esitatud noodis rõhutas Nõukogude valitsus, et Wilsoni teod erinevad ta sõnadest. Noodis meenutati relvastatud sissetungi Nõukogude riigi territooriumile, verist "arveteõiendust" vene tsiviilelanike kallal ja kõikide kontrrevolutsiooniliste jõudude toetamist. Noodis märgiti, et vene kontrrevolutsioon oli juba laibastunud, aga välismaised imperialistid püüavad siiski taastada vägivalla teel tema verist võimutsemist vene rahva üle[2]. Nii see kui ka rida järgnevaid Nõukogude valitsuse noote jäeti USA valitsuse poolt igasuguse vastuseta. V.I. Lenin "Vastuseks ameerika ajakirjaniku küsimustele" 1919. a. juulis avaldab Nõukogude valitsuse seisukoha USA suhtes: "Ühendriikide ja Jaapani suhtes me peame silmas eelkõige seda poliitilist eesmärki, et lüüa tagasi nende jultunud, kuritege-

---

1 V.I. Lenin. Valitud teosed, II kd., lk. 459.

2 Гулыга-Геронимус, стр. 135.

lik, röövellik vallutusretk Venemaale, mis teenib ainult nende riikide kapitalistide rikastumise huvisid. Kummalegi nendest riikidest me oleme palju kordi ja pidulikult ette pannud rahu, kuid nad isegi ei vastanud meile ja jätkavad sõda meiega, aidates Denikinit ja Koltšakki, röövides Murmanskit ja Arhangelskit, laastades ja laostades eriti Ida-Siberit..."[1]

Nõukogude valitsuse katsetest sõlmida normaalsed suhted Ameerika Ühendriikidega kõneleb ka L.K. Martensi nimetamine 1919. a. algul Nõukogude valitsuse esindajaks USA-s. Martens organiseeris New-Yorgis Nõukogude esinduse ja astus ühendusse riigidepartemanguga. Nüüd teatas USA valitsus, et ta ei tunnusta Nõukogude esindajat, nagu ei tunnustata Nõukogude valitsustki. Hoolimata sellest astusid Nõukogude esindusega kontakti paljud firmad, kesolid huvitatud kaubavahetusest Nõukogude Venemaaga. Nõukogude esindus andis välja ajakirja "Soviet Russia", mis paljastas imperialistide valepropagandat Nõukogude riigi suhtes. Nõukogude esinduse suur populaarsus kohaliku elanikkonna seas põhjustas reaktsioonilistes ringkondades suure rahutuse. Seepärast organiseeriti Nõukogude esindusele New-Yorgis 12. juunil 1919 politseiline kallaletung[2]. Martens ja ta kaastöölised areteeriti valesüüdistuse põhjal nagu oleksid nad üle astunud USA seadustest. Säärase omavoli vastu protesteerisid energiliselt nii välisasjade Rahvakomissariaat kui ka New-Yorgi töölised ja vasempoolne ajakirjandus, mistõttu USA valitsus oli sunnitud Martensi vabastama. Ameerika Ühendriikides üha tugevnesid taotlused sõbralike suhete kehtestamiseks Nõukogude riigiga. Veebruaris 1920 pöördus ajalehe "New-

---

1 В.И. Ленин. Сочинения, ч. 29, стр. 477.

2 Берёзкин, стр. 173.

York Evening Journal" korrespondent Lenini poole küsimusega, millised on Nõukogude valitsuse põhitingimused rahuks USA-ga. Lenin vastas:"Ärgu Ameerika kapitalistid puutugu meid. Meie neid ei puutu. Oleme isegi valmis maksma neile kullaga transpordile ja tootmisele kasulike masinate, tööriistade jne. eest. Ja mitte ainult kullaga, vaid ka toorainetega"[1]. Samas näitab Lenin, mis on takistuseks niisugusele rahule" "Mitte mingisuguseid meie poolt. Imperialism ameerika (nagu igasuguste muudegi) kapitalistide poolt"[2].

Ameerika imperialistide nõukogudevastane poliitika on alati olnud rahvavastane poliitika. USA töörahvas on alati tundnud sümpaatiat ja poolehoidu sotsialistliku riigi vastu. Seda tõestab eriti kujukalt ameerika tööliste väljaastumised Nõukogude Venemaa kaitseks sõjalise interventsiooni päevil. J.V. Stalin märgib: " Ma ei kahtle, et Põhja-Ameerika Ühendriikide rahvahulgad ei tahtnud sõda NSV Liidu rahvastega 1918-1919... Mis puutub NSV Liidusse, siis on küll vaevalt veel tarvis tõestada, et NSV Liidu rahvad, nagu ka NSV Liidu valitsus, tahavad, et "mõlema maa vahel" ei võiks toimuda "mitte kunagi ja mitte mingitel asjaoludel relvastatud kokkupõrgete""[3]. Ei Ameerika imperialistide ega nende truude teenrite - parempoolsete sotsiaaldemokraatide pöörane nõukogudevastane propaganda ega alatu valedelaviin ei suutnud takistada ameerika töörahval avaldamast solidaarsust Nõukogude Venemaaga. Aastatel 1918-1920 kogu maad haaranud streikidel püstitasid töölised sageli loosungi - käed eemale Nõukogude Venemaalt! New-Yorgi sadamatöölised keeldusid

---

1 Eesti Bolševik, 1950 nr. 2, lk. 2.

2 Sealsamas.

3 J.V. Stalin. Teosed, 13. kd., lk. 135.

laadimast sõjavarustust interventidele Nõukogüde Venemaal. V.I. Lenin märgib täie õigusega: "Me võitsime Inglismaalt, Prantsusmaalt ja Ameerikalt nende töölised ja talupojad Entente'i maade töötajad osutusid lähedasemaks meile, kui enda valitsusele"[1]. USA-s kujunes rida organisatsioone, näit. Nõukogude Venemaa sõprade liiga, käed eemale Nõukogude Venemaalt!, Sotsialistliku propaganda liiga jt., kes selgitasid massidele tõde Nõukogude riigist, levitasid vastavasisulisi brošüüre ja lendlehti ning tõlkisid Lenini töid inglise keelde. Ameerika Ühendriikide noored kommunistlikud organisatsioonid organiseerisid massilisi miitinguid ja demonstratsioone interventsiooni vastu. USA töölisklassi võitlus abistas Nõukogude vabariiki võitluses välismaise interventsiooni vastu."Niipea kui rahvus vaheline kodanlus ähvardab meid lüüa, haaravad ta käest kinni tema omad töölised"[2] ütles V.I. Lenin.

Kangelasliku Punaarmee võitu välisinterventide üle soodustasid ka vastuolud imperialistide endi leeris. "Maailmapoliitika kogemus tõestas, et liit Nõukogude Venemaa vastu on paratamatult määratud ebaõnnestumisele, sest see on imperialistlik liit, kiskjate liit..."[3] Ameerika imperialistide püüded kehtestada hegemoonia kogu maailmas põhjustas vastuolusid USA ja teiste imperialistlike riikide vahel. Eriti teravaks kujunesid USA suhted, Jaapani ja Inglismaaga. V.I. Lenin kirjutab 1920. aasta detsembris: "... Ameerika on tugev, talle on nüüd kõik võlgu, temast sõltub kõik, teda vihatakse järjest rohkem,

---

1 В.И. Ленин. Сочинения, т. 30, стр. 279.

2 В.И. Ленин. Сочинения, т. 31, стр. 285.

3 В.И. Ленин. Сочинения, т. 31, стр. 300.

ta riisub kõiki ... kogu kodanlik kirjandus annab tunnistust vihkamise suurenemisest Ameerika vastu"[1].

Nõukogude vabariik, purustanud välismaiste interventide avalikud ja varjatud kallaletungid, võttis kätte tingimused rahulikuks ülesehitustööks. V.I. Lenin rõhutab, et interventide lüüasaamine on väga suur õppetund, mis demonstreerib näite varal, kõigi ülemaailmsest poliitikast osavõtvate riikide käitumise varal, et meie asi on kindel, et ükskõik, millised oleksidki Venemaale vallutusretke teostamise katsed ja sõjalised üritused Venemaa vastu - niisuguseid katseid aga vististi tehakse tulevikus rohkem kui üks - kuid me oleme juba karastatud oma kogemustega ja teame faktiliste kogemuste alusel, et kõik need katsed varisevad pihuks ja põrmuks. Ja pärast iga meie vaenlaste katset me tuleme välja tugevamatena, kui me olime enne neid"[2]. USA valitsevate ringkondade nõukogudevastase interventsiooni häbistav läbikukkumine ei heidutanud ameerika imperialiste. Nüüd muudeti nõukogudevastase võitluse vorme, peamiste relvadena tarvitati majanduslikku boikotti, mittetunnustamist ja doplomaatilist isolatsiooni. Ameerika monopolistlikud ringkonnad püüdsid igati takistada majanduslike sidemete loomist Nõukogude Venemaa ja kapitalistlike riikide vahel. Loodeti, et Nõukogude Venemaa, laostatuna palju aastaid kestnud sõjast, ei tule üksinda toime rahvamajanduse ülesehitamisega ja seetõttu on sunnitud vastu võtma USA imperialistide "abi" orjastavatel tingimustel. 1921. aastal püüdsidki ameerika imperialistid taas organiseerida interventsiooni "abistamise" sildi all. Kasutades seniolematut põuda

---

1 В.И. Ленин. Сочинения, т. 31, стр. 419-420.

2 В.И. Ленин. Сочинения, т. 31, стр. 304.

Volgamail, mille tagajärjel kannatas näljahäda üle 30 miljoni inimese, alustas Volgamail tegevust Hooveri kurikuulus "abistamisorganisatsioon" ARA[1]. ARA kohalikud komiteed muutusid spioonide, diversantide ja igasuguste kontrrevolutsiooniliste elementide koondumiskohaks, mistõttu Nõukogude võimuorganid pidid vahele astuma, areteerides hulk valgekaartlasi ja spioone.

Nõukogude võimu majanduslik ja poliitiline tugevnemine ning Nõukogude vabariigi rahvusvahelise autoriteedi pidev kasv sundis kapitalistlikke riike üksteise järele looma sidemeid Nõukogude riigiga. Selles suhtes murrangulisel 1924. aastal enamik suurriikidest tunnustas Nõukogude valitsust. Ainult USA imperialistid jäid ka nüüd truuks nõukogudevastasele poliitikale, lootes organiseerida uut sõjakäiku Nõukogude Liidu vastu. Ameerika imperialistid püüdsid kahjustada Nõukogude võimu diplomaatilisel areenil ning toetasid spioone ja kahjureid Nõukogudemaal. Nõukogude valitsuse korduvatele ettepanekutele normaalsete diplomaatiliste ja kaubanduslike sidemete loomiseks vastati tavaliselt laimukampaaniaga Nõukogude Liidu aadressil ja esitati niisuguseid nõudmisi, mis faktiliselt oleks viinud nõukogude korra likvideerimiseni. Samal ajal organiseerisid USA imperialistid hoolega nõukogudevastaseid jõude kogu maailmas. Peamise löögirusikana Nõukogude Liidu vastu valiti Saksamaa. Ookeanitagused imperialistid toetasid aktiivselt saksa militarismi ning kohandasid Saksa rasketööstust sõjavajadusteks. Nõukogude Informatsioonibüroo ajaloolises

---

1 Vt. А.Н. Коган. Антисоветские действия Американской Администрации помощи (ARA) в Советской России в 1921-1922 гг. Исторические записки, т. 29, 1949.

ülevaates "Ajaloo võltsijad" märgitakse: "Kes ei tea seda, et Ameerika pangad ja trustid, tegutsedes täiesti üksmeelselt valitsusega, mahutas Versailles-järgsel perioodil Saksa majandusse ja andsid Saksamaale miljardite dollarite ulatuses kreediite, mis läksid Saksamaa sõjatööstusliku potentsiaali taastamiseks ja arendamiseks"[1]. Seega võtsid ameerika imperialistid kursi uue sõja vallapäästmisele. V.I. Lenin märkis juba 1917. aasta jaanuaris, et Wilson "... esindab kodanlust, kes teenis sõjaga miljardeid, ta on valitsuse juht, kes on viinud meeletuseni Ühendriikide relvastumise ilmselt teise suure imperialistliku sõja eesmärgil"[1]. Saksamaa kõrval püüdsid ameerika imperialistid kasutada ka Jaapanit löögijõuna Nõukogude Liidu vastu. Selleks õhutati kõigiti Jaapani imperialistide agressiooni Ida-Aasias ilmsete kaalutlustega, et see lõppude-lõpuks suundub Nõukogude Liidu vastu. J.V. Stalin märkis aruandekõnes ÜK(b)P XVI kongressile 1930. aastal: "Sellepärast pöörab kodanlus iga kord, kui kapitalistlikud vastuolud hakkavad teravaks muutuma, oma pilgu NSV Liidu poole: kas ei saa kapitalismi ühe või teise vastuolu või kõik vastuolud ühtekokku lahendada NSV Liidu, selle Nõukogudemaa selle revolutsiooni kantsi arvel, kes revolutsioneerib töölisklassi juba oma olemasoluga, kes takistab uue sõja organiseerimist, takistab maailma uut ümberjaotamist ega lase peremeest mängida oma avaral siseturul, mis on nii vajalik kapitalistidele, eriti praegu, seoses majanduskriisiga. Sellest tendents avantüristlikuks kallalekippumisteks NSV Liidule ja interventsiooniks, mis (see tendents) peab tugevnema seoses areneva majanduskriisiga"[2].

---

1 В.И. Ленин. Сочинения, т. 23, стр. 180.

2 J.V. Stalin. Teosed, 12. kd. lk. 248.

Terava majanduskriisi järelmõjude ja ka Ameerika rahvamasside rahulolematuse tõttu oli USA valitsus sunnitud 1933. a. kehtestama diplomaatilised suhted Nõukogude Liiduga. Muidugimõista ei toonud see sündmus mingeid olulisi muudatusi USA valitsevate ringkondade nõukogudevastasesse poliitikasse, vaid jätkati endiselt fašistlike agressorite suunamist sotsialismimaa kallale. Ameerika imperialistide esindajad, alates Hooverist ja lõpetades Lindberghiga, otse voorisid Hitleri jutule ning leidsid temaga kergesti ühise keele. USA esines Euroopa imperialistlike riikide "Müncheni poliitika" aktiivse toetajana, Austria ja Tšehhoslovakkia hitlerlastele loovutamise innustajana. J.V.Stalin partei XVIII kongressil paljastas imperialistide säärase poliitika: "... mõningad Euroopa ja Ameerika Ühendriikide poliitikud ja ajakirjandustegelased, kaotanud kannatuse, oodates "sõjaretke Nõukogude Ukrainasse", hakkavad ise paljastama mittevahelesegamise poliitika tõelist tagamõtet. Nad kõnelevad otseselt ja kirjutavad must-valgel, et sakslased on valmistanud neile ränga "pettumuse", sest selle asemel, et liikuda edasi itta, Nõukogude Liidu vastu, nemad, näete, pöördusid läände ja nõuavad enesele asumaid. Võiks arvata, et Tšehhoslovakkia maa-alad loovutati sakslastele justkui tasuks kohustuse eest alustada sõda Nõukogude Liidu vastu, sakslased aga keelduvad nüüd vekslit lunastamast, saates nad kus seda ja teist"[1].

Ainuüksi Nõukogude Liit astus välja rahvaste iseseisvuse, rahu ja agressoreile kollektiivse vastupanu avastamise eest. "Kogu kahe maailmasõja vahelise perioodi kestel kaitses Nõukogude Liit energiliselt rahu, võitles rahvusvahelisel areenil uue sõja ohu vastu, taotledes kollektiivse julgeoleku poliitika teostamist ja agressorile kollektiivse vastupanu avaldamist. Ei ole

1 J. Stalin. Leninismi küsimusi. Tallinn 1952, lk. 534.

Nõukogude Liidu süü, et Ameerika Ühendriikide ja Lääne-Euroopa maade reaktsioonilised ringkonnad ajasid nurja kollektiivse julgeoleku poliitika, ergutasid hitlerlikku agressiooni ja viisid teise maailmasõja vallapäästmiseni"[1], ütles seltsimees Malenkov aruandekõnes partei XIX kongressile. Suure Isamaasõja päevil jätkasid ameerika imperialistid Nõukogude Liidule vaenulikku poliitikat. USA valitsevate ringkondade seisukoha sõja puhkemisel avaldas tookordne senaator, hiljem president ja tuntud sõjaõhutaja Truman: "Kui me näeme, et võidab Saksamaa, siis tuleb meil aidata Venemaad, kui aga hakkab võitma Venemaa, siis tuleb meil aidata Saksamaad, ja seega - tapku nad võimalikult rohkem"[2]. Säärasest poliitikast pidasid Ameerika imperialistid kinni kogu sõja kestel. USA valitsevad ringkonnad koos inglise reaktsionääridega venitasid kuritahtlikult teise rinde avamisega ja pidasid salajasi läbirääkimisi saksa fašistidega separaatrahu sõlmimiseks. Nagu I maailmasõja päevilgi püüti ka nüüd ära hoida Saksamaa täielikku lüüasaamist. Kangelaslik Nõukogude Armee lõi järjekordselt segi ameerika imperialistide plaanid, purustades täielikult saksa fašistlikud hordid.

II maailmasõja tulemusena kasvasid tohutult demokraatia ja sotsialismi jõud kogu maailmas, hõlmates tänapäeval 800 miljonit inimest. Kapitalismi leerist on välja langenud enamik maid, mida rahvusvaheline kodanlus kasutas platsdarmina Nõukogude Liidu vastu. Võimsa rahvavabastusliku liikumise tulemusena on purustatud imperialismi positsioonid Hiinas. Hiina Rahvavabariigi moodustamine omab lausa maailma-ajaloolise tähtsuse, mida on raske

---

1 G. Malenkov. Aruandekõne ÜK(b)P Keskkomitee tööst partei XIX kongressile. Tallinn 1952, lk. 25.

2 Ajaloo võltsijad, lk. 67.

ülehinnata. Vietnamis, Malaias, Birmas, Indoneesias ja teistes kolooniates kõigub imperialistide võim ähvardavalt. Kogu maailma töörahvas veendub üha enam sotsialistliku korra üleolekus kapitalistlikust süsteemist ja tugevdab kommunistlike parteide juhtimisel iga päevaga võitlust ekspluateatorliku korra vastu. Vana, kapitalistlik süsteem saab ühe kaotuse osaliseks teise järele. Tundes oma paratamatult lähenevat hukku tugevdab kodanlus reaktsiooni ja agressiooni kogu rindel. Rahvusvahelise kodanluse ette-otsa on tõusnud ameerika imperialistid. Sõjajärgsel perioodil "... on kapitalistlikus maailmas Ameerika Ühendriikide näol kujunenud uus reaktsiooni ja agressiooni keskus, kust tuleb praegu peamine oht rahule, rahvaste vabadusele ja rahvuslikule sõltumatusele"[1]. USA on tänapäeval kapitalismi peamine tsitadell, imperialistliku leeri peamine jõud, ülemaailmse reaktsiooni ja obskurantismi keskus. Seltsimees Malenkov ütles aruandekõnes partei XIX kongressile: "kui hitlerlikud imperialistid teiseks maailmasõjaks valmistudes seadsid sisse fašismi omal maal, siis nüüd ameerika imperialistid, valmistudes uueks sõjaks, seavad sisse metsiku fašistliku režiimi mitte ainult Ameerika Ühendriikides, vaid ka teistes maades, eeskätt seal, kus rahu ja demokraatia jõud on eriti suured, nagu näiteks Prantsusmaal, Itaalias ja Jaapanis"[2]. Kunagi varem pole ameerika imperialistid agressiivseid plaane kuulutanud nii avalikult ja varjamatult kui tänapäeval. USA imperialistid levitavad hoolega valelikku legendi sellest, nagu oleks USA II maailmasõja tagajärjel muutunud "kõikvõimsaks" riigiks, kes on kutsutud valitsema kogu maailma. Juba 1945. aastal, lühikest aega pärast seda, kui Truman oli astunud Ühendriikide presidendi kohale, teatas ta, et "võidu tõttu on ameerika rahva ette kerkinud alaline ja pakiline maailma juhtimise vajadus". Hiljem kordasid Truman ja teised Ameerika poliitikud kor-

---

1
2 Malenkov. Aruandekõne ..., lk. 6.
Sealsamas, lk. 23.

duvalt pretensioone "maailma juhtimisele Ameerika Ühendriikide poolt". See maailmavalitsemise saavutamise, kõigi teiste maade endale alistamise joon on kogu ameerika imperialistliku ladviku poliitika põhimotiiviks"[1]. Ameerika Ühendriikide ekspansioonitaotlused ei sea oma eesmärgiks ainult teiste rahvaste majanduslikku ja poliitilist orjastamist peotäie monopolistide poolt, vaid ka demokraatia ja sotsialismi jõudude nõrgendamise kogu maailmas. Sõjaliste ettevalmistuste kõrval teevad ameerika imperialistid ka ideoloogilisi ettevalmistusi uuteks verevalamisteks. Wall Streeti propagandaaparaat kordab lõpmatuseni vana müüti "punasest hädaohust".

""Antikommunismi" ja vabaduse kaitsmise lipu all käib vanade, ammu tekkinud kodanlike riikide ja nende asumaade riisumine ja tegelik abistamine Ühendriikidele. "Kommunismi vastu võitlemise" suitsukatet ongi ameerika imperialistidel, nagu minevikus Hitlerilgi tarvis selleks, et juhtida tähelepanu kõrvale nende tõelistelt vallutuslikelt kavatsustelt". Ainult USA võib päästa Euroopa kommunismist - säärast jaburdust kordab ameerika imperialistide kõrval ka Euroopa maade kodanlus, kelle kohta J.V. Stalin ütles partei XIX kongressil peetud kõnes: "Müüd müüb kodanlus rahvuse õigusi ja sõltumatust dollarite eest"[2].

USA imperialistid jätkavad ka tänapäeval interventsioonipoliitikat demokraatia ja sotsialismi jõudude vastu. Püüdes päästa imperialismi positsioone Hiinas, teostasid USA valitsevad ringkonnad rea aastate jooksul sõjalist interventsiooni Hiina rahva vastu. Ka kreeka rahva orjastamisel ei kuulu ookea-

---

1 Malenkov. Aruandekõne ..., lk. 18.

2 Sealsamas, lk. 20.

3 J.V. Stalin. Partei XIX kongressil peetud kõne. Tallinn 1952, lk. 11.

nitagustele imperialistidele sugugi väike osa. Ameerika sõjaväevormis gangsterite kuriteod Koreas, kus USA läks üle avalikule sõjalisele agressioonile, on üldtuntud. Ignoreerides kogu maailma rahvaste rahutahet, teevad ameerika imperialistid igasuguseid takistusi vaherahu saavutamiseks Koreas. USA imperialistid püüavad muuta Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni, mis loodi rahu säilitamiseks ja kindlustamiseks rahvaste vahel, uue sõja instrumendiks. Ilmselt uue sõja huvides tegelevad ameerika imperialistid mitmesuguste sõjaliste liitude kokkuklopsimisega. "Ameerika Ühendriikide valitsevad ringkonnad ja nende pooldajad, teostades Lääne-Saksamaa ja Jaapani remilitariseerimist, taastavad kogu maailma silme ees neid kaht teise maailmasõja kollet, mille likvideerimise eest rahvad valasid verd selles sõjas"[1].

USA majanduslik ja sõjaline tugevnemine ei ole mingil määral tugevdanud kapitalistlikku süsteemi. J.V. Stalin juhib tähelepanu vastuoludele imperialistlike riikide leeris: väliselt oleks nagu kõik "korras": Ameerika Ühendriigid on pannud Lääne-Euroopa, Jaapani ja teised kapitalistlikud maad näljapaiukile; Saksamaa (Lääne-Saksamaa), Inglismaa, Prantsusmaa, Itaalia ja Jaapan, sattunud Ameerika Ühendriikide küünte vahele, täidavad kuulekalt Ameerika Ühendriikide käske. Kuid poleks õige arvata, et see "korrasolek" võib kesta "igavesest ajast igavesti", et need maad sallivad lõputult Ameerika Ühendriikide võimu ja iket, et nad ei püüa välja rabelda orjusest ja astuda iseseisva arenemise teele"[2]. Lähtudes leninlik-stalinlikust õpetusest sõdade paratamatuse kohta imperialismi perioodil, rõhutab seltsimees Malenkov: "Vastuolud, mis lõhestavad praegu imperialistlikku leeri, võivad viia ühe kapitalistliku riigi sõjani teise vastu"[3]. Arvestades imperialistide valgustkartvaid sepitsusi

---

1 Malenkov. Aruandekõne..., lk. 19.
2 J.Stalin.Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus.Tallin 1953, lk. 71-72.
3 Malenkov. Aruandekõne..., lk. 27.

taotleb Nõukogude Liit kui rahu ja demokraatia leeri juhtiv jõud igasuguse sõja ärahoidmist riikide vahel ning igasuguste rahvusvaheliste konfliktide rahulikku lahendamist. "Nõukogude Liit on teostanud ja teostab rahu säilitamise ja kindlustamise järjekindlat poliitikat, uue sõja ettevalmistamise ja vallapäästmise vastu võitlemise poliitikat, rahvusvahelise koostöö ja kõigi maadega asjalike sidemete arendamise poliitikat, poliitikat, mis lähtub leninlik-stalinlikust teesist selle kohta, et kahe erineva süsteemi - kapitalistliku ja sotsialistliku süsteemi - kestev kooselu ja rahulik võistlus on võimalik"[1], rõhutab seltsimees Malenkov. Nõukogude Liit, teostades vääramatut rahupoliitikat, ei karda mingisuguseid sõjaõhutajate ähvardusi. "Meie rahval on kogemusi võitluses agressorite vastu ja ta on harjunud neid peksma. Ta peksis agressoreid juba kodusõjas, kui Nõukogude riik oli noor ja suhteliselt nõrk, peksis neid teises maailmasõjas, peksab ka edaspidi, kui nad julgevad tungida kallale meie kodumaale"[2], ütles seltsimees Malenkov aruandekõnes partei XIX kongressile. Nõukogude rahvas ehitab kommunismi kindla usuga oma jõududesse ja ammendamatutesse võimalustesse. "Maailmas ei ole niisuguseid jõude, mis võiksid peatada nõukogude ühiskonna edasiliikumist kommunismile!"[3] rõhutas seltsimees Malenkov Jossif Vissarionovitš Stalini matustel peetud kõnes 9. märtsil 1953.

---

1 G.M. Malenkov. Kõne Jossif Vissarionovitš Stalini matustel 9. märtsil 1953. Rahva Hääl, 10. märts 1953.

2 Malenkov. Aruandekõne..., lk. 30.

3 Rahva Hääl, 10. märts 1953.

KASUTATUD KIRJANDUS.

A. Marksismi-leninismi klassikud:

Ленин, В.И. В Англии.

Сочинения, т. 18, стр. 246-247.

Ленин, В.И. УIII Всероссийская конференция

Р КП'б) 2-4 декабря 1919 г.

Сочинения, т. 30, стр. 145-172.

Ленин, В.И. 1 Всероссийский съезд по внешкольному

образованию 6-19 мая 1919 г.

Сочинения, т. 29, стр. 305-346.

Ленин, В.И. УI Всероссийский чрезвычайный съезд Советов

рабочих, крестьянских, казачьих и красноармейских

депутатов 6-9 ноября 1918 г.

Сочинения, т. 28, стр. 115-145.

Ленин, В.И. УII Всероссийский съезд Советов 5-9 декабря

1919 г.

Сочинения, т. 30, стр. 183-229.

Ленин, В.И. УIII Всероссийский съезд Советов 22-29 декабря

1920 г.

Сочинения, т. 31, стр. 431-500.

Ленин, В.И. IX Всероссийский съезд Советов 23-28 декабря

1921 г.

Сочинения, т. 33, стр. 115-156.

Ленин, В.И. Второй Всероссийский съезд Советов рабочих

и солдатских депутатов 25-26 октября (7-8 ноября)

1917 г.

Сочинения, т. 26, стр. 211-231.

Ленин, В.И. Директивы Владивостокскому Совету.
Сочинения, т. 27, стр. 199.

Ленин, В.И. Доклад на 11 Всероссийском съезде коммунистических организаций народов Востока 22 ноября 1919 г.
Сочинения, т. 30, стр. 130-141.

Ленин, В.И. Доклад на объединённом заседании ВЦИК, Московского Совета, фабрично-заводских комитетов и профессиональных союзов 22 октября 1918 г.
Сочинения, т. 28, стр. 94-107.

Ленин, В.И. Доклад о работе ВЦИК и Совнаркома на первой сессии ВЦИК У11 созыва 2 февраля 1920 г.
Сочинения, т. 30, стр. 291-312.

Ленин, В.И. Ответ на вопросы американского журналиста.
Сочинения, т. 29, стр. 475-480.

Ленин, В.И. Отсталая Европа и передовая Азия.
Сочинения, т. 19, стр. 77-78.

Ленин, В.И. Пацифизм буржуазный и пацифизм социалистический.
Сочинения, т. 23, стр. 165-185.

Ленин, В.И. Письмо к американским рабочим.
Сочинения, т. 28, стр. 44-57.

Ленин, В.И. Письмо к рабочим Европы и Америки.
Сочинения, т. 28, стр. 407-414.

Ленин, В.И. О революционной фразе.
Сочинения, т. 27, стр. 1-10.

Ленин, В.И. Речь на беспартийной конференции рабочих и красноармейцев Пресненского района 24 января 1920 г.
Сочинения, т. 30, стр. 278-282.

Ленин, В.И. Речь на митинге в Бутырском районе 2 августа 1918 года.
Сочинения, т. 28, стр. 24-26.

Ленин, В.И. Речь на собрании актива Московской организации РКП(б) 6 декабря 1920 г.
Сочинения, т. 31, стр. 410-429.

Ленин, В.И. Речь на совещании представителей уездных, волостных и сельских испольнительных комитетов Московской губернии 15 октября 1920 г.
Сочинения, т. 31, стр. 293-308.

Ленин, В.И. Речь на съезде рабочих и служащих кожевенного производства 2 октября 1920 г.
Сочинения, т. 31, стр. 276-288.

Ленин, В.И. Речь перед слушателей Свердловского университета, отправляющимися на фронт, 24 октября 1919 г.
Сочинения, т. 30, стр. 57-64.

Ленин, В.И. Собрание партийных работников Москвы 27 ноября 1918 г.
Сочинения, т. 28, стр. 180-204.

Ленин, В.И. VIII съезд РКП(б) 18-23 марта 1919 г.
Сочинения, т. 29, стр. 121-201.

Ленин, В.И. Телефонограмма И.В. Сталину 12 или 13 июля 1920 г
Сочинения, т. 31, стр. 179.

Ленин, В.И. Ценные признания Питирима Сорокина.
Сочинения, т. 28, стр. 165-173.

Ленин, В.И. Чрезвычайное заседание пленума Московского Совета рабочих и красноармейских депутатов 3 апреля 1919 г.
Сочинения, т. 29, стр. 230-249.

Lenin, V.I. Imperialism kui kapitalismi kõrgeim staadium.
Tallinn 1949.

Lenin, V.I. Kiri Ukraina töölistele ja talupoegadele võidu puhul Denikini üle.
Valitud teosed, II kd. Tallinn 1946, lk. 447-451.

Lenin, V.I. Vastus ameerika ajalehe New-York Evening Journal

kirjasaatja küsimustele.

Eesti Bolševik, 1950, nr. 8, lk. 2-3.

Lenin, V.I. VK(b)P Keskkomitee teesid seoses olukorraga Idarindel.

Valitud teosed, II kd., Tallinn 1946, lk. 379-381.

Lenin, V.I. VK(b)P IX kongress 29. märtsist 5. aprillini 1920. Keskkomitee aruanne 29. märtsil.

Valitud teosed II kd., Tallinn 1946, lk. 453-464.

Stalin, J.V. Ameerika miljardid.

Teosed, 3. kd., lk. 231-234.

Stalin, J.V. Aruandekõne ÜK(b)P Keskkomitee tööst partei XVIII kongressil.

Leninismi küsimusi, Tallinn 1952, lk. 527-568.

Stalin, J.V. Ententei uus sõjakäik Venemaale.

Teosed, 4. kd., lk. 312-320.

Stalin, J.V. Hiina revolutsiooni perspektiividest.

Teosed, 8. kd., lk. 345-362.

Stalin, J.V. Imperialismi reservid.

Teosed, 4. kd., lk. 238-241.

Stalin, J.V. Kaks leeri.

Teosed, 4. kd., lk. 225-228.

Stalin, J.V. Keskkomitee poliitiline aruanne ÜK(b)P XIV kongressile.

Teosed, 7. kd., lk. 251-285.

Stalin, J.V. Keskkomitee poliitiline aruanne ÜK(b)P XVI kongressile.

Teosed, 12. kd., lk. 229-261.

Stalin, J.V. Kiri V.I. Leninile Lõunarindelt 15. oktoobril 1919.

Teosed, 4.kd., lk. 269-271.

Stalin, J.V. Leninismi alustest.

Teosed. 6. kd.. lk. 69-184.

Stalin, J.V. Mis on Ukraina Raada?
Teosed. 4. kd., lk. 18-20.

Stalin, J. Oktoobrirevolutsiooni rahvusvaheline iseloom.
Tallinn 1952.

Stalin, J.V. Oktoobrirevolutsioon ja vene kommunistide taktika.
Teosed, 6. kd., lk. 353-394.

Stalin, J.V. Olukorrast Edelarindel.
Teosed, 4. kd., lk. 321-326.

Stalin, J.V. Partei Keskkomitee ja Kaitsenõukogu komisjoni aruanne seltsimees Leninile Permi langemise põhjustest 1918. aasta detsembris.
Teosed, 4. kd., lk. 190-217.

Stalin, J.V. Partei XIX kongressil peetud kõne.
Tallinn 1952.

Stalin, J.V. Petrogradi rindest.
Teosed, 4. kd., lk. 259-265.

Stalin, J.V. Poliitilisest strateegiast ja taktikast.
Teosed, 5. kd., lk. 59-83.

Stalin, J. Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus.
Tallinn 1953.

Stalin, J.V. Sõjalisest olukorrast Lõunas.
Teosed, 4. kd., lk. 276-285.

Stalin, J.V. Sõnavõtud Ukraina K(b)P IV konverentsil 17-23 märtsil 1920.
Teosed, 4. kd., lk. 288-298.

Stalin, J.V. Sõnavõtud Venemaa Sotsiaaldemokraatliku Tööliste (bolševike) Partei VI kongressil.
Teosed, 3. kd., lk. 154-186.

Stalin, J.V. Telegramm V.I. Leninile 16. juunil 1919.
Teosed, 4. kd., lk. 255.

Stalin, J.V. Telegramm V.I. Leninile 25. oktoobril 1919.
Teosed, 4. kd., lk. 272.

Stalin, J.V. Telegramm Ukraina Nõukogude vabariigi Rahvakomissariaadile 21. veebruaril 1918.
Teosed, 4. kd., lk. 37-38.

Stalin, J.V. Ukraina on vabanemas.
Teosed, 4. kd., lk. 168-170.

Stalin, J.V. Vahesein.
Teosed, 4. kd., lk. 162-164.

Stalin, J.V. Valgus tuleb idast.
Teosed, 4. kd., lk. 171-175.

Stalin, J.V. Vastused Ralph v. Barkeri küsimustele 3. mail 1932.
Teosed, 13. kd., lk. 133-135.

Stalin, J.V. VK(b)P XII kongress.
Teosed, 5. kd., lk. 189-271.

Stalin, J.V. Välismaalased ja Kornilovi vandenõu.
Teosed, 3. kd., lk. 285-287.

Üleliidulise Kommunistliku (bolševike) Partei ajalugu.
Lühikursus.
Tallinn.1952.

B. Silmapaistvate Nõukogude riigitegelaste kõned:

Malenkov, G. Aruandekõne ÜK(b)P Keskkomitee tööst partei XIX kongressil.
Tallinn 1952.

Malenkov, G.M. Kõne Jossif Vissarionovitš Stalini matustel 9. märtsil 1953.
Rahva Hääl, 10. märts 1953.

Pospelov, P.N. Kõne V.I. Lenini 27. surma-aastapäevale pühendatud pidulikul leinakoosolekul Moskvas.
Eesti Bolševik, 1951, nr. 2, lk. 1-6.

C. Erialaline kirjandus:

Асеев, Д.Е. Экспансионистские планы США на Парижской Мировой конференции в 1919 году. Известия АН СССР, Серия истории и философии 1949, т. У, № 6, стр. 516-527

Берёзкин, А. США - активный организатор и участник военной интервенции против Советской России (1918-1920 гг.) М. 1952.

Бурджалов, Э.Н. Советская страна в период иностранной военной интервенции и гражданской войны (1918-1920гг.) М. 1952.

Буханов, М. Цивилизованные разбойники (О зверствах и грабежах американо-английских интервентов на Советском Севере и Северо-Западе). Вологда 1951.

Геронимус, А.И. Помощь Соединённых Штатов Америки Колчаку. Исторические записки, т. 29, 1949 стр. 33-47.

Гершов, З.М. К истории империалистической экспансии США в годы Первой мировой войны. Вестник Ленинградского университета, 1949, № 11, стр. 18-42.

Гефтер, М.Я. Из истории проникновения американского капитала в царскую Россию до Первой мировой войны. Исторические записки, т. 35, 1950 стр. 62-86.

Гиршфельд, А. О роли США в организации антисоветской интервенции в Сибири и на Дальнем Востоке. Вопросы истории, 1948, № 8, стр. 3-22

Григориевич, С. Из истории американской агрессии на Русском Дальнем Востоке (1920-1922). Вопросы истории, 1951 № 8 стр. 59-78.

Гулыга, А. Начальный период антисоветской интервенции США (1917-1918 гг.).
Вопросы истории, 1950, № 3, стр. 3-25.

Гулыга, А.В. США - организатор и активный участник антисоветской интервенции в 1918-1920 годах.
М. 1952.

Гулыга, А. Геронимус, А. Крах антисоветской интервенции США (1918-1920 гг.).
М. 1952.

Зубок, Л.И. Экспансионисты США конца XIX и начала XX века.
Известия АН СССР. Серия истории и философии, т. У 1948 № 2, стр. 129-142.

Караев, Г.Н. В боях за Петроград.
М. 1951.

Коган, А.Н. Антисоветские действия Американской администрации помощи (АРА) в Советской России в 1921-1922 гг.
Исторические записки, т. 29, 1949, стр. 3-32.

Копылов, Н.Я. Разгром американо-английской военной интервенции на Советском Севере в 1918-1920 годах.
М. 1952.

Кунина, А. Кровавый американский империализм.
М. 1952.

Кунина, А.Е. Провал американских планов завоевания мирового господства в 1917-1920 гг.
М. 1951.

Мельгин, А.И. Американская интервенция на Советском Дальнем Востоке в 1918-1920 гг.
М. 1951.

Мельгин, А. Кровавая миссия генерала Грэвза.
Американо-английские империалисты - злейшие враги советского народа.
М. 1951, стр. 70-83.

Мымрин, Г.Е. Американские империалисты - вдохновители и организаторы военной интервенции против Советской России (1918-1920 гг.).
Архангельск, 1951.

Рисс, О. и Гронский, А. Помощь США белогвардейцам в нападении на Петроград в 1919 г.
Вопросы истории, 1951 № 9, стр. 118-132.

Тарасов, В.В. Борьба с интервентами на Мурманске в 1918-1920гг.
Л. 1948.

Шитович, Я. О роли США в спасении империалистической Германии от полного разгрома в 1918 г.
Вопросы истории, 1950, № 12, стр. 110-121.

Чебаевский, Ф.В. Разгром второго похода Антанты.
М. 1952.

Штейн. "Русский вопрос" на Парижской мировой конференции (1919-1920 гг.)
М. 1949.

Ajaloo võltsijad (Ajalooline ülevaade).
Tallinn 1948.

Diplomaatia ajalugu II kd.
Tartu 1946.

Kingissepp, V. Kellele iseseisvus, kellele ike.
Tallinn 1946.

Sayers, M. Kahn, A. Salajane sõda Nõukogude Venemaa vastu.
Tartu 1948.

Sepp, J. Ameerika imperialism - välismaise interventsiooni

aktiivne kaasosaline ja õhutaja Eestis aastail 1918-1920. Eesti Bolševik, 1951 nr. 7 lk. 34-48.

Vihalem, P. Kuidas ameerika imperialistid kasutasid eesti kodanlikke natsionaliste nõukogudevastases interventsioonisõjas. Eesti Bolševik, 1949, nr. 11, lk. 69-77.

SISUKORD.

Lk.

Sissejuhatus 2

I peatükk. USA - nõukogudevastase interventsiooni aktiivne innustaja ja organiseerija 12

A. Venemaa USA imperialistide anastustaotluste objektina enne Suurt Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni 12

B. Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon Venemaal ja USA 24

II peatükk. Võitlus USA sõjalise interventsiooni vastu Nõukogude Venemaal 39

A. USA sõjaline interventsioon Nõukogude Kaug-Idas 39

B. USA sõjaline interventsioon Euroopa-Venemaa põhjaosas 54

III peatükk. Võitlus USA nõukogudevastase varjatud interventsiooni vastu 69

A. USA diplomaatia nõukogudevastaste sepitsuste läbikukkumine 69

B. USA osa Entente'i sõjakäikude organiseerimisel ja abistamisel 81

C. USA osavõtt nõukogudevastasest interventsioonist Baltimail 99

Lõppsõna 115

Kasutatud kirjandus 128